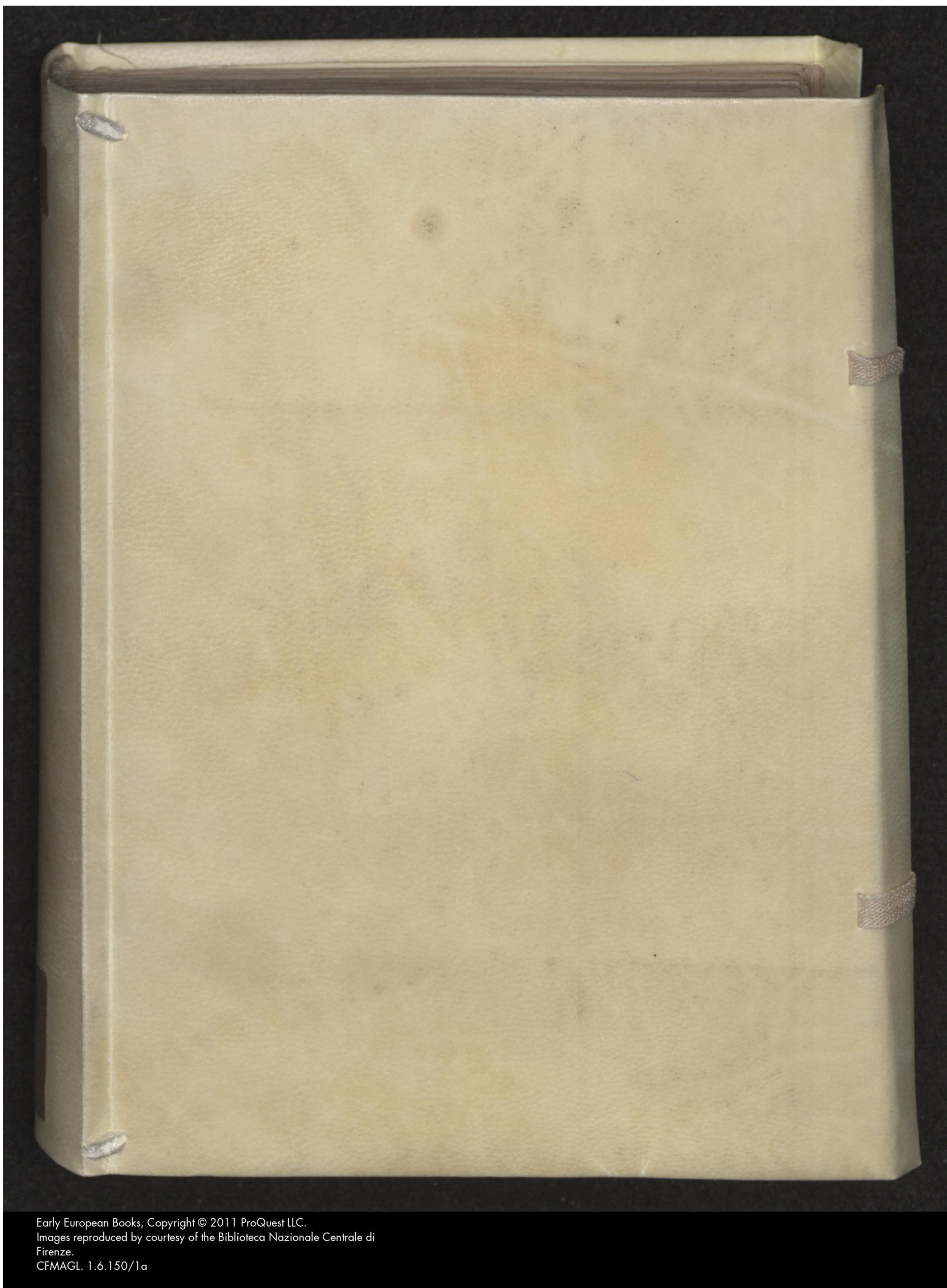
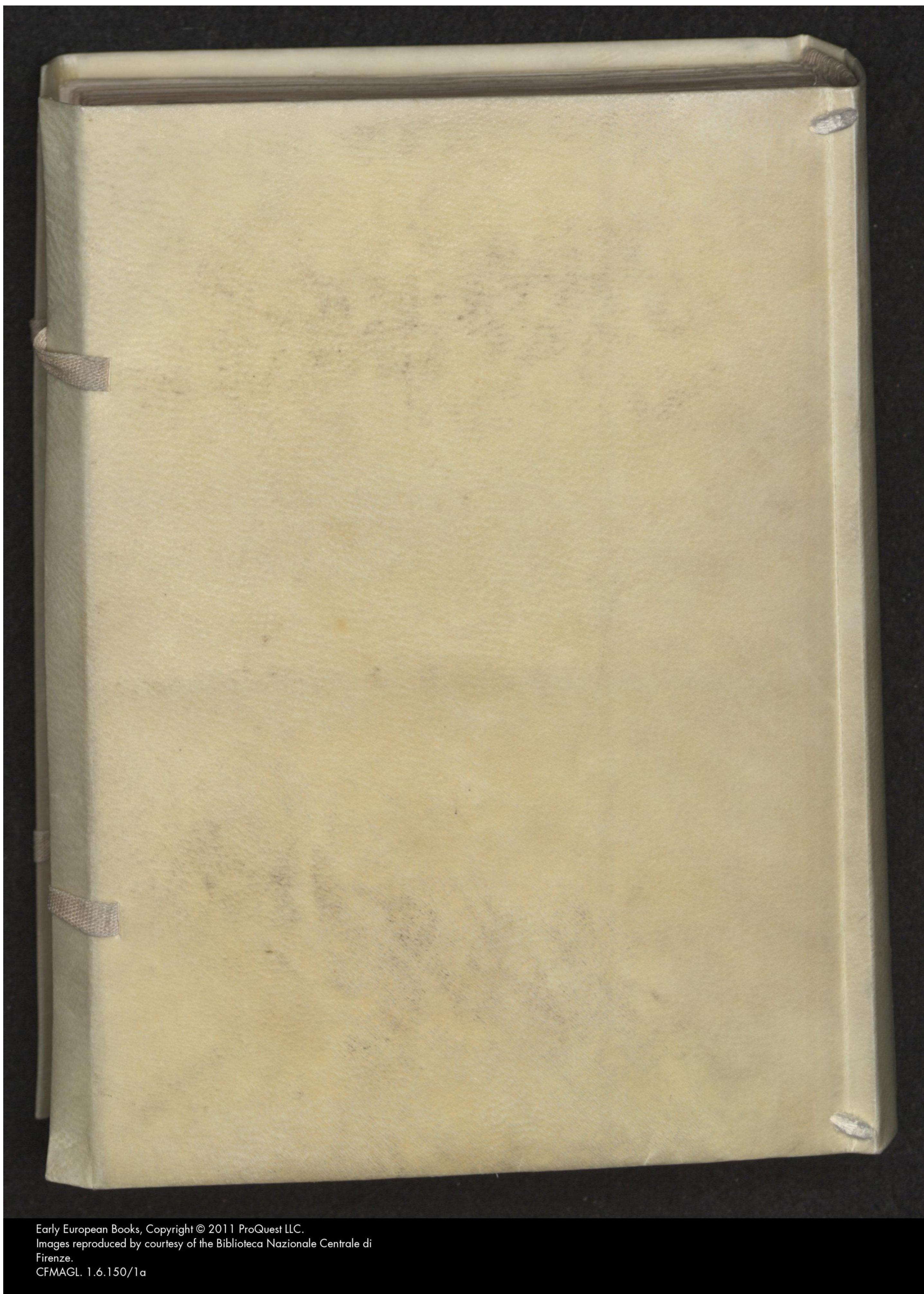
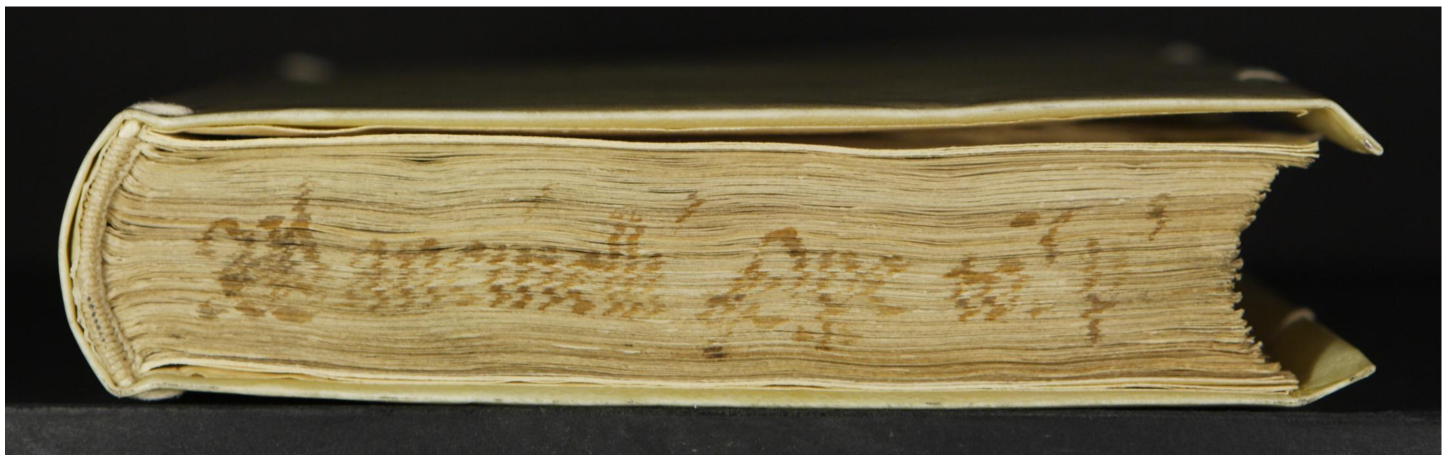

1
1
6
150

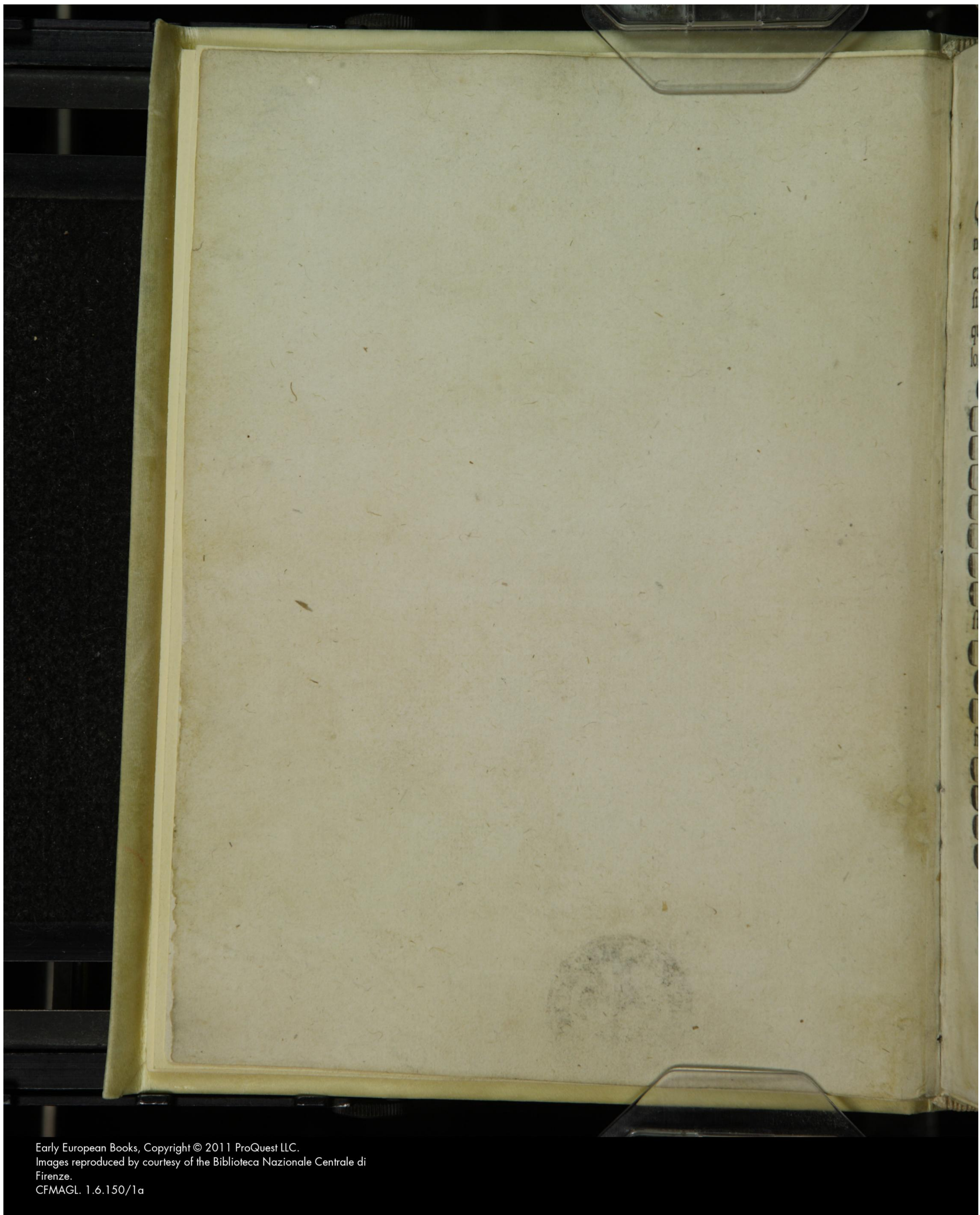

VIII

MANCIN

B-I

¶ Omnia opera Mancinelli.

¶ Ad lectorem.

Quæ olim cādide lector Adolescēs: Iuuenis ue edideram. Anno ætatis meę tertio post qnquagesimū diligenter recognita ex urbe Venetias ad Ioānē Tacuinū: & q ipressorū diligētissimus: & q p lras sæpius me orauerat misi. Vt uno codice, & quæ impressa alias & quę iprimenda legerentur habes igit longe præteritis meliora. hæc Romæ Kalē. nouē. M.D.iiii.

¶ D. Hadriano Cardinali sancti Chrysogoni bonarum artium Cultori.

I cliens esto liber Hadriani:
Hic eni ridet Sophiā colēti:
Hic amat uates: colit & di-
sertos:
Q ꝺ uidet cunctis aliis ꝑesse
Omnium reꝝ studio sagaci:
Hic Alexan. tulit Hadrianū
Esse uelatū rhodina Cyclosi:
Vt pius cōstās grauis: & pit9
Clauiger tādē fieret polorū.
Fiat iccirco rogitemus oēs
Liquit ut sacri regimen se-
cundus.
Interim semp ualeat: deiceps
Compotē uoti faciāt sorors.
I cliens esto liber Hadriani.

¶ Ant. Mancinel. Veliternus: Pindaro. Quinto & Festo filiolis suis.

¶ Donati libellū grāmaticæ aditū: pluribus quidem locis scriptorū incuria deprauatū: uobis elimare cōstitui. Est eni difficile mutare ani mi habitū semel cōstitutū. Et ut Fabius meminit: natura tenacissimi sumus eorū quæ rudibus animis pcipiunt. Visum est insup: quo & uobis & posteris ego prodessem: difficiliora quæq; uernacula ligua exponere. Nō eni studioꝝ initia docti solū exercent uti par esset. Itaq; ne recta & uera doctrina careatis: ne etiā ab errore lapsos reuocare oporteat: habetis hodie quonā pacto, rite auspicari possitis. ¶ Catonis quoq; cuiusdā opusculū doctrina refertū optimisq; sententiis ubiq; pene corruptū: haud piguit emendare. Veꝝ plerosq; arbitror id miraturos: putantis rem facilē esse Donati opus exponere seu docere: minime nāq; aduertūt: quibus locis sit difficultas. Sūt eni q̄mul tis q difficillima q̄q; uti planissima trāseunt: & si ab aliquo forte po stularent: caderent q̄facillime: quod ipse quidem sæpius aīaduerti. ¶ Sciendū ꝑterea. M. Catonē librū etiā edidisse: qui iscriptus ē Carmen de moribus qď Gellius li. x. meminit. Postq̄ uero Donatū hūc recte edidiceritis. Sūmā declinationis & cōstructionis libellū: quos anno supiori edidim9 memoriæ cōmēdātes: facile totius grāmaticæ sūmā scietis. Valete q̄optime dulcissima ꝓles. Datū i urbe ītra Kalē. Decēb. M. cccc. lxxxvii. In calce uero Do. q̄dā alia ꝑutilia notabunt.

¶ Donati Melioris Secunda Editio. Catonis. Carmen de moribus. De arte libellus.

Ianua sum rudibus primam cupientibus artem:
Nec sine me quisquam rite peritus erit.
Nam genus & Casum Speciem numerũ atq; Figuram.
His quæ flectuntur partibus insinuo.
Pono modum reliquis quid competat ordine pandens:
Et quam non doceam dictio nulla manet.
Ergo legas: studiumq; tibi rudis adiice lector:
Nam celeri studio discere multa potes.

Oeta quæ pars est? nomẽ ẽ. Q uare est nomen? quia significat substantiã & qualitatem propriã uel cõmunẽ cum casu. Nomini quot accidunt? quinq; Q uæ? Species. Genus. Nũerus. Figura & Casus. Q uius speciei? primitiuę. Q uare qa a nullo deriuat᷑. Q ui9 spẽi poeta? deriuatiuę. V ñ deriuat᷑. a poesis. Q uius generis poeta? masculini. Q uare quia preponitur ei in declinatione unum articulare pronomen hic. Q uius generis musa? fœminini. Q uare? quia prępomitur ei in declinatione unum articulare pronomen hæc. Q uius gñis scamnum? neutri. Q uare. quia p̃ponitur ei in declinatione unum articulare pronomen hoc. Q uius generis hõ? cõis. Q uare? qa p̃ponunt᷑ ei in declinatiõe duo articularia ꝓnoĩa hic & hęc. Q uius gñis fœlix? omnis. Q uare? qa p̃ponunt᷑

ei in declinatiõe tria articularia ꝓnoia hic & hæc & hoc. Cu
ius generis dies? incerti. Quare? quia nulla rõne cogente so
la auctoritas ueterum sub diuerso gñe ꝓtulit. Cuius gñis
hic passer & hæc aquila? promiscui. Quare qa sub una uo-
ce & uno articulo denotat aialia utriusq; sexus. Cuius nu-
meri singularis. Quare? qa singulariter ꝓfertur. Cui9 nu
meri? pluralis. Quare qa pluraliter ꝓfertur. Cuius figurę
iustus simplicis. Quare qa simpliciter ꝓfertur. Cuius figu
ræ iniustus? cõpositæ. Vñ cõponitur? ex in & iustus cõpo-
nitur iniustus. Cuius figuræ iniustitia? decõpositæ. Qua-
re? quia non per se cõponitur: sed a composito nomine deri
uatur. Quod est illud? iniustus. inde uenit iniustitia. Cu-
ius casus dominus? nominatiui. Quare? quia in tali casu de
clinando reperitur: & eius sensum retinet.

PRima declinatio nominis est: cuius genitiuus singu-
laris in ae diphthõgõ desinit: ut Hic poeta huius poe
tæ: & hæc musa huius musæ.

NOminatiuo hic poeta: lo poeta: Gtõ huius poetæ: del
poeta. Dtõ huic poetę: al poeta. Actõ hunc poetam:
lo poeta. Vtõ o poeta. Abltõ ab hoc poeta: dal poeta. Plurali
ter Ntõ hi poetæ: li poeti. Gtõ horum poetarum delli poeti.
Datiuo his poetis: alli poeti. Actõ hos poetas. li poeti. Vtõ o
poetæ. Ablatiuo ab his poetis: dalli poeti.

NOminatiuo hęc musa. La musa. Gtõ huius musę. Da
tiuo huic musę. Accusatiuo hãc musam. Vocatiuo o
musa Ablatiuo ab hac musa. Plurali nominatiuo hæ musæ.
Genitiuo harum musarum Datiuo his musis. Actõ has mu
sas. Vocatiuo o musæ. Ablatiuo ab his musis.

NOminatiuo hic & hæc Aduena. homo & dõna exter

na.Gtõ huius aduenæ. Datiuo huic aduenæ. Actõ hunc & hanc aduenam. Vocatiuo o aduena. Ablatiuo ab hoc & ab hac aduena. Plurali. Ntõ hi & hæ aduenę. Gtõ hoꝝ & harum aduenarũ. Dtõ his aduenis. Actõ hos & has aduenas. Vocatiuo o aduenæ. Ablatiuo ab his aduenis.

SEcunda declinatio nominis est: cuius genitiuus singularis in i productam desinit: ut hic Dominus huius domini: & hic Deus. huius dei.

NOominatiuo hic dominus: el signor. Gtõ huius domini. Dtõ huic domino. Actõ hũc dominum. Vto o domine. Abltõ ab hoc domino. Plurali. Ntõ hi domini. Gtõ horum dominorum. Dtõ his dominis. Accusatiuo hos dominos. Vocatiuo o domini. Ablatiuo ab his dominis.

NOminatiuo hic deus: Dio. Gtõ hui9 dei. Datiuo huic deo. Actõ hunc deum. Vtõ o deus. Abltõ ab hoc deo Plurali. Ntõ hi dei uel dii. Gtõ horum deorum uel deũ. Datiuo his deis uel diis. Accusatiuo hos deos. Vocatiuo o dei uel dii. Ablatiuo ab his deis uel diis.

NOminatiuo hic magister: el maistro. Gtõ huius magistri. Datiuo huic magistro: Accusatiuo hũc magistrũ Vocatiuo o magister. Ablatiuo ab hoc magistro. Plurali. Nominatiuo hi magistri. Gtõ horum magistrorum. Datiuo his magistris. Accusatiuo hos magistros. Vocatiuo o magistri. Ablatiuo ab his magistris.

NOminatio hoc Scamnũ: el banco. Gtõ huius scamni. Datiuo huic scamno. Actõ hoc scamnum. Vtõ o scãnum. Ablatiuo ab hoc scamno. Plurali. Ntõ hęc scamna. Genitiuo horum scamnorum. Datiuo his scamnis. Actõ hæc scamna. Vocatiuo o scamna. Ablatiuo ab his scamnis.

TErtia declinatio nominis est: cuius genitiuus singularis in is correptam desinit: ut Hic Pater huius patris: & hæc Mater huius matris.

NTõ hic Pater el patre. Genitiuo huius patris. Datiuo huic patri. Actõ hunc patrem. Vocatiuo o pater. Ablatiuo ab hoc patri. Plurali. Nominatiuo hi patres. Gtõ horũ patrum. Datiuo his patribus. Accusatiuo hos patres. Vocatiuo o patres. Ablatiuo ab his patribus.

NOminatiuo hæc Mater: la matre. Genitiuo huius matris. Datiuo huic matri. Actõ hãc matrẽ. Vocatiuo o mater. Ablatiuo ab hac matre. Plurali Ntõ hæ matres. Genitiuo harum matrum. Datiuo his matrib9. Actõ has matres. Vocatiuo o matres. Ablatiuo ab his matribus.

NOminatiuo hoc Pascha. la pascha. Gtõ huius paschatos & paschatis. Dtõ huic paschati. Actõ hoc pascha Vtõ o pascha. Abltõ ab hoc paschate. Antiqui uero hęc pascha huius paschę dixerunt: sicut hæc Syrma: huius syrmę. Nunc uero Syrma syrmatis. hoc Pascha paschatis.

NOtõ hic & hæc Homo: lhomo & la dõna. Gtõ huius hominis. Dtõ huic homini. Accusatiuo hũc & hanc hominẽ. Vtõ o homo. Ablatiuo ab hoc & hac homine. Plurali. Ntõ hi & hæ homines. Genitiuo hoꝝ & haꝝ hominũ. Datiuo his hominib9. Accusatiuo hos & has homines. Vocatiuo o homines. Ablatiuo ab his hominibus.

NTõ hic & hęc Omnis & hoc omne: omne homo: omne dõna: omne cosa. Gtõ huius omnis. Datiuo huic omni. Accusatiuo hunc & hãc oẽm & hoc omne. Vtõ o oĩs & o omne. Abltõ ab hoc & ab hac & ab hoc oĩ Plurali Ntõ hi & hę oẽs & hęc oĩa: tutti homini: tutte donne: tutte cose.

Gtõ hoꝶ & harum & hoꝶ omniũ. Dtõ his omnibus. Accu cusatiuo hos & has omnes uel omnis & hæc omnia. Vocati uo o omnes & o omnia. Ablatiuo ab his omnibus.

N Tõ hic & hæc & hoc felix. Homo & dõna & cosa fe lice. Gtõ huius felicis. Datiuo huic felici. Actõ hũc & hanc felicẽ & hoc felix. Vtõ o felix. Abltõ ab hoc & ab hac & ab hoc felice uel felici. Plurali. Ntõ hi & hæ felices & hæc fœlicia. Gtõ hoꝶ & harum & hoꝶ felicium. Dtõ his felicib⁹ Actõ hos & has felices & hæc felicia. Vocatiuo o felices & o felicia. Ablatiuo ab his felicibus.

QVarta declinatio nominis est: cuius genitiuus singu laris in us uel in u productam desinit: ut hic uisus hu us uisus: & hoc cornu huius cornu.

NOminatiuo hic Visus: el uisu. Genitiuo huius uisus. Datiuo huic uisui. Actõ hunc uisum. Vocatiuo o ui sus. Ablatiuo ab hoc uisu. Plurali Ntõ hi uisus. Genitiuo ho rum uisuum. Datiuo his uisibus. Accusatiuo hos uisus. Vo catiuo o uisus. Ablatiuo ab his uisibus.

NOminatiuo hæc manus: la manu. Gtõ huius manus. Datiuo huic manui. Actõ hanc manũ. Vtõ o manus. Ablatiuo ab hac manu. Plurali Ntõ hæ manus. Genito haꝶ manuum. Datiuo his manibus. Accusatiuo has manus. Vo catiuo o manus. Ablatiuo ab his manibus.

NTõ hæc domus: la casa. Gtõ huius dom⁹ uel domi. Da tiuo huic domui. Actõ hãc domũ. Vtõ o domus. Abla tiuo ab hac domo. Plurali. Ntõ hæ domus. Gtõ haꝶ domu um & domoꝶ. Dtõ his domibus. Actõ has domos. Vtõ o domus Ablatiuo ab his domibus. Qui uero aliter docuit a doctorum usu abhorret: haud ergo sequendus.

NOminatiuo hoc cornu:el cornu. Gtõ hui9 cornu. Datiuo huic cornu. Actõ hoc cornu. Vtõ o cornu. Ablatiuo ab hoc cornu. Plurali. Ntõ hæc cornua. Genitiuo horũ cornuum. Dtõ his cornibus. Actõ hæc cornua. Vocatiuo o cornua. Ablatiuo ab his cornibus.

QVinta declinatio nominis est: cuius genitiuus singularis in ei diuisas syllabas desinit: ut Hic uel hæc dies. huius diei: & hæc Res. huius rei.

NOminatiuo hic uel hæc Dies: el di. Gtõ hui9 diei. Datiuo huic diei. Actõ hunc uel hanc diem. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab hoc uel ab hac die. Plurali Nominatiuo hi dies. Genitiuo horum dierum. Datiuo his diebus. Accusatiuo hos dies. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab his diebus.

NOminatiuo hæc Res: la cosa. Gtõ huius rei. Datiuo huic rei. Actõ hanc rem. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab hac re. Plurali Nominatiuo hæ res. Genitiuo harum rerum. Datiuo his rebus. Accusatiuo has res. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab his rebus.

NOminatiuo hæc species: la figura. Gtõ huius speciei. Datiuo huic speciei. Actõ hãc speciẽ. Vtõ o species. Ablatiuo ab hac specie. Plurali. Nominatiuo hæ spẽs. Genitiuo haꝵ specierum. Datiuo his speciebus. Actõ has species. Vtõ o species. Ablatiuo ab his speciebus. ¶ Specieꝵ & speciebus posteri usurparunt. Cicero: ut in Topicis scribit: dicere noluit quum nullus ante eum dixisset.

QVius declinationis Bonus na. num? primæ & secundæ. quare? quia ex parte masculini & neutri est declinationis secundę. Ex parte fœminini tantum est declinationis primæ: ut

NOminatiuo Bonus bona bonum:bono hō. bona donna:bona cosa. Gtō boni bonę boni. Datiuo bono bonæ bono. Actō bonum bonā bonum. Vrō o bone bona bonum. Abltō a bono bona bono Plurali Ntō boni bonę bona Gtō bonorum bonarum bonorum. Datiuo bonis. Actō bonos bonas bona. Vtō boni bonę bona. Abltō a bonis.

PLurali Ntō hi duo hę duę & hęc duo doi homini:doe donne:doe cose. Gtō hoꝝ duū & duoꝝ haꝝ duarū horū duū & duoꝝ. Dtō his duob9 duab9 duob9. Actō hos duos & duo has duas & hæc duo. Vocatiuo o duo o duę & o duo. Ablatiuo ab his duobus duabus duob9. Sic usus hēt.

PLurali Ntō hi & hæ tres & hæc tria:tre homini tre dōne:tre cose. Genitiuo hoꝝ & harum & horum trium. Dtō his tribus. Actō hos & has tres uel tris & hæc tria Vocatiuo o tres & o tria. Ablatiuo ab his tribus.

PLurali Ntō hi & hæ & hæc Quattuor: Quattro hoi quattro dōne:quattro cose. Gtō hoꝝ & haꝝ & horū quattuor. Dtō his quattuor. Actō hos & has & hęc q̄ttuor. Vtō o quattuor. Ablatiuo ab his quattuor.

ET nota qꝫ oīa noīa numeralia a q̄ttuor usqꝫ ad cētum sunt oīs generis:pluralis numeri:indeclinabilia.

BOnus:bono:melior:megliore:optimus:multo piu bono. Bona melior optima. Bonū melius optimum. Et in aduerbio. Bene melius optime.

MAlus:malua scio. peior:peiore. pessimus:multo peiore. Mala peior pessima. Malum peius pessimum. Et i aduerbio. Male peius pessime.

PIus:pio. magis pius:piu pio. piissimus:multo piu pio. Pia:magis pia. piissima. Pium. magis pium. piissimū.

Et in aduerbio. Pie magis pie. piissime.

AMo quę pars est? uerbum est. quare ē uerbū. quia cū modis & formis & tpibus est significatiuū agendi uel patiendi sine casu. Verbo quot accidunt? octo. que? genus. tempus. modus. species. figura. coniugatio. persona cum numero. Quius generis amo? actiui. quare? quia in o desinēs potest facere transitionē in aliquod rationale animal: unde possit fieri conuersa locutio in prima uel secunda psona: uel saltem in secunda per assumptionem r. Quius gñis amor? passiui. quare? quia fit appositio in o p assumptionē. r. Quius generis aro? neutri? quare? Quia in o desinens non pōt facere transitionem ad aliquod rationale animal unde possit fieri conuersa locutio in prima uel secūda psona p assumptionem r. Quius generis uapulo? Neutri passiui. Quare? Quia in neutrali litteratura passiuam retinet significationē. Quius generis gaudeo? neutro passiui. Quare? Quia in pręteritis perfectis & in his quæ formantur ab eis retinet litteraturam passiuorum. in cæteris uero neutrorum. Quius generis sum? Neutri substantiui. Quare? Quia in um terminatum nec actiuum nec passiuum: sed solā substātiam significat. Quius generis memini? Nullius. Quare? Quia nec in o nec in or desinit: nec descēdit a uerbo desinente in o nec in or. Quius generis largior? cōmunis. Quare? quia in passiua litteratura utranq; retinet significationē. scilicet actiuam & passiuam. Quius generis sequor? deponentis. quare: quia deponit unam significationem & alterā per se retinet: scilicet actiuam uel passiuā. Nam sequor retinet actiuā. Lætor uero passiuam. Quius tpis Amo? Præsentis. Quare Quia præsens tp̄s designat circa actionem uel passio nem

Cuius tpis amabam? preteriti imperfecti. quare? quia præteritum imperfectũ tempus designat circa actiõem uel passionem. Cuius temporis amaui? præteriti perfecti. quare? quia præteritum perfectum tempus designat circa actionẽ uel passionem. Cuius temporis amaueram? preteriti plusquamperfecti quare? quia præteritum plusquamperfectũ tempus designat circa actionem uel passionem. Cuius tẽporis amabo? futuri. quare? quia futurum tempus designat circa actionẽ uel passionem. Cuius modi amo? Indicatiui. quare? quia indicat rem esse uel fuisse uel futurã esse. Cuius modi ama? imperatiui. quare? quia imperat rem esse uel futuram esse. Cuius modi amarem? optatiui. quare? quia eget aduerbio optandi ut perfectũ sensum significet. Sepe tamen per se uerbum optatiuũ ponitur sine ut uel utinam. Hinc Ouidius: Vellem nulla forem. Lucanus item primo: Dii uisa secũdent. Cuius modi amauerim? subiunctiui. q̃re? quia subiũgit sibi aliud uerbum: uel subiungit̃ alteri uerbo ut perfectũ significet sensum. Cuius modi amare? infinitiui quare? quia nec personas diffinit nec numerꝝ: sed eget sola alterius uerbi coniunctione. Cuius speciei? primitiuæ. quare? quia a nullo deriuatur. Cuius speciei uideo: deriuatiuæ. Vnde deriuat̃: a uisu. Cuius figuræ cupio: simplicis. quare: quia simpliciter ꝓfert̃. Cuius figurę cõcupio: cõpositę. Vñ cõponit̃: ex con & cupio. Cuius figurę cõcupisco decompositæ: id est a composito deriuatę. Cuius cõiugationis ama: primę. q̃re: qa in secũda ꝑsona p̃ntis indicatiui modi habet a productã ante s in actiuo & neutro. In passiuo uero, cõmuni & deponenti habet a productã ante ris: ut Amo amas, amor amaris. Cuius cõiugatiõis doceo: secũdæ. quare

quia in secūda persona pręsentis idicatiui modi habet e productam ante s & ris:ut Doceo doces:doceor doceris. Cuius coniugationis lego? tertię. Quare? quia in secūda persona præsentis Indicatiui modi habet i correptā ante s & e correptam ante ris. Lego legis:& legor legeris. Cuius coniugatiōis audio? quartę.quare? qa in secunda psona pñtis indicatiui modi hēt i productā ante s & ante ris:ut audio audis. audior audiris. Cuius coniugationis uolo? nullius.quare? quia anomalū est:& nō sequitur regulā alicuius cōiugatiōis ut sum fero & edo. Cuius personę amo? primæ.Prima persona est:quæ quum loquit' de seipsa pnunciat. Cuius psonæ amas secundę.Secunda persona est:ad quam prima loquit' directo sermone. Cuius psonæ amat? tertiæ. Tertia psona est de qua prima loqtur ad secundam extra se & illam positam:ad quam dirigitur sermo. Cuius personę amare? nullius.& numeri nullius.quare? qa omnia infinita:impersonalia:gerundia & supina numeris & personis deficiūt. Cuius numeri amo? singularis.quare? qa singulariter profert'. Cuius numeri amamus? pluralis.q̄re? qa pluraliter pfert'.

AMo amas amat Amaui amauisti amauit. Ama amet. Amare.amauisse. Amandi amando amandum Amatum amatu.Amans & amaturus.

INdicatiuo mō tpe pñti:ego Amo io amo.tu amas:tu ami.ille amat:quello ama.Pluraliter nos amamus:noi amomo.uos amatis:uoi amate.illi amant:q̄lli amano Preterito iperfcō ego amabā:io amaua.tu amabas: tu amaui.ille amabat.q̄llo amaua Plu.nos amabam9 noi amauāo uos amabatis:uoi amauate illi bāt.q̄lli amauano.Ptō pfcō ego amaui:io amai & ho amato,tu amauisti,tu amasti & hai to,ille a.

mauit.quello amo & hebe amato.Pluraliter nos amauimus noi amãmo & hauẽmo amato.uos amauistis.uoi amaste & hauete amato.illi amauerunt uel amauere.quelli amarno & hanno amato.Præterito plusq̃perfecto ego amauerã:io haueа amato.tu amaueras.tu haueui amato. ille amauerat.q̃llo hauea amato Pluraliter nos amaueramꝰ:noi haueamo amato.uos amaueratis.uoi haueate amato.illi amauerãt quelli haueano amato.Futuro ego amabo:io amaro:tu amabis: tu amarai.ille amabit.q̃llo amara. Pluraliter nos amabimꝰ: noi amaremo.uos amabitis.uoi amarete:illi amabunt.quelli amarando. Imperatiuo modo tẽpore præsenti ad secũdam & tertiã personã ama tu:ama tu.amet ille:ame quello. Pluraliter amemus nos : amemo noi.amate uos: amete uoi ament illi:ameno quelli. Futuro amato tu:amarai tu.amato ille:amara quello.Pluraliter amatote uos:amarete uoi.amanto illi:amarando quelli. Optatiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto utinam ego amarẽ.dio uolesse chio amasse & amaria.tu amares:tu amassi & amarii.ille amaret. quello amasse & amaria.Pluraliter utinam nos amaremus: uolesse dio noi amassemo &amarão:uos amaretis:uoi amassete & amarate:illi amarẽt:quelli amasseno & amariano.

¶ Vltimus uero sensus ut uel q̃ recipit:Legit̃ etiã absolute & hic & in præterito.Præterito pfecto & plusq̃ perfecto utinam ego amauissem:dio hauesse uoluto:io hauesse & haueria amato:tu amauisses:tu hauessi & hauerrii amato.ille amauisset.q̃llo hauesse & haueria amato.Pluraliter utinam nos amauissemus:dio hauesse uoluto:noi hauessemo & haueriamo amato:uos amauissetis.uoi hauessete & hauereate amato:illi amauissent.q̃lli hauesseno & haueriano amato. Futu-

ro utinã ego amem:diouo glia chio ame:tu ames tu ame.ille amet.qllo ame.Pluraliter utinã nos amemus:dio uoglia noi amemo : uos ametis. uoi amete.illi amẽt qlli ameno. Sub iunctiuo modo tpe pręsenti:cũ amem:con cio sia chio ame: tu ames:tu ami.ille amet.quello ame.Pluraliter cũ nos ame mus:con cio sia noi amemo.uos ametis.uoi amete.illi amẽt. quelli ameno.Pręterito iperfecto cũ amarẽ:con cio fosse co sa chio amasse & amaria.tu amares tu amassi & amarii: illi a maret:qllo amasse & amaria.Pluraliter cũ nos amaremus: con cio fosse cosa noi amassemo &amariamo.uos amaretis: uoi amassete & amarate.illi amarẽt:quelli amasseno & ama riano.¶Vltimus uero sensus cũ nõ recipit.Præterito pfe cto cum amauerim:con cio sia stata cosa chio habia amato. tu amaueris:tu habi amato.ille amauerit.quello habia ama to.Pluraliter cũ nos amauerimus:cõ cio sia stata cosa noi ha biamo amato.uos amaueritis.uoi habiate amato.illi amaue rint.qlli habiano amato.Præterito plusquãpfcõ cũ ego ama uissem:con cio fosse stato:io hauesse & hauerria amato.tu a mauisses:tu hauessi & hauerii amato.illle amauisset.qllo ha uesse & haueria amato.Pluraliter cũ nos amauissemus: con cio fosse stato noi hauessemo & haueramo amato.uos ama uissetis:uoi hauessete & hauerriate amato.illi amauissent: ql li hauesseno & hauerião amato.Futuro quũ uel ubi amaue ro:qñ hauero amato:o amaro.tu amaueris ille amauerit.Plu raliter quũ uel ubi nos amauerimus:quãdo haueremo ama to:o amaremo:uos amaueritis.uoi hauerete amato:o amare te.ille amauerint:qlli hauerãno amato.o amarãdo. licet aũt & si ponere. Infinitiuo mõ sine nũeris & psonis tpe pñti & pterito iperfcõ.Amare:amare.Præterito pfecto & plusq

perfecto amauisse:hauer amato. Futuro amatū ire:uel ama turꝝ esse:deuer amare. Gerundia uel participialia noīa sūt hæc Amādi:de amare & de esser amato Amādo: amādo & eēndo amato. Amandū.ad amar & eēr amato. Supina sūt Amatum uado uel eo ad amar uado. Amatu.facilis:asper:di gnus facile aspero digno ad esser amato.o ad amarse : o che se ame. Quot pticipia trahunt᷑ ab hoc uerbo actiuo? duo. que? presentis temporis & futuri. Da pn̄tis:ut amans. Da fu turi:ut amaturus. Amās unde format᷑? a prima psona pteriti iperfecti. Indicatiui modi. quomodo? amabā:bam in ns fit amās. Amaturus uñ formatur? ab ultimo supino.quomō? amatu:addita rus:fit amaturus.

AMor amaris uel amare amatur.amatus sum es ē.ama re.ametur.amari.amatus & amandus.

IN dicatiuo modo tempore præsenti:ego Amor io so a mato.tu amaris uel amare:tu si amato:ille amatur q̄llo e amato. Pluraliter nos amamur:noi semo amati. uos ama mini:uoi sete amati.illi amantur: quelli sono amati. Præteri to imperfecto.ego amabar:io era amato.tu amabaris uel a mabare:tu eri amato.ille amabatur:quello era amato Plura liter nos amabamur:noi eramo amati.uos amabamini.uoi erate amati.illi amabantur:quelli erano amati. Præterito per fecto ego amatus sum uel fui:io foi & so stato amato.tu ama tus es uel fuisti.ille amatus est uel fuit. Pluraliter nos amati sumus uel fuim9:noi fommo & semo stati amati.uos amati estis uel fuistis: illi amati sunt fuerunt uel fuere. Præterito plusquamperfecto ego amatus eram uel fuerā: io era o era stato amato.tu amatus eras uel fueras.ille amat9 erat uel fue rat. Pluraliter nos amati eram9 uel fueram9:noi erāo o erāo

ſtati amati.uos amati eratis uel fueratis.illi amati erāt uel fue rāt.Futuro ego amabor:io ſero amato: tu amaberis uel ama bere.ille amabit̃.Pluraliter nos amabimur:noi ſeremo ama ti.uos amabimini.illi amabuntur. Imperatiuo mō tem pore pręſenti ad ſecundam & tertiam perſonam:amare tu: ſi amato tu.ametur ille:ſia amato quello.Pluraliter amemur nos ſiamo amati noi.amamini uos:ſiate amati uoi.amentur illi.ſiano amati quelli.Futuro amator tu:ſerai amato tu.ama tor ille:ſera amato quello.Pluraliter amaminor uos:ſerete a mati uoi.amantor illi.ſerano amati quelli. Optatiuo modo tempore pręſenti & p̄terito impfecto:utinā ego amarer.dio uoleſſe chio foſſe & fora amato.tu amareris uel amarere.ille amaretur.Pluraliter utinā nos amaremur dio uoleſſe noi foſ ſemo & forramo amati:uos amaremini.illi amarent̃. Præte rito.perfecto & pluſq̄perfecto utinam ego amatus eēm uel fuiſſem:dio haueſſe uoluto io foſſe & fora ſtato amato. tu a matus eſſes uel fuiſſes.ille amatus eſſet uel fuiſſet. Pluraliter utinam amati eſſemus uel fuiſſemus:dio haueſſe uoluto noi foſſemo & forramo ſtati amati.amati eētis uel fuiſſetis.ama ti eſſent uel fuiſſēt.Futuro utinam amer.dio uoglia chio ſia amato.ameris uel amere amet̃.Pluraliter utinam nos ame mur:dio uoglia noi ſiamo amati.amemini.amentur. Sub iunctiuo modo tempore preſenti:cum ego amer:con cio ſia coſa chio ſia amato.ameris uel amere ametur. Pluraliter cū nos amemur:cō cio ſia coſa noi ſiamo amati.amemini amē tur.Præterito imperfecto cum amarer:con cio foſſe coſa io foſſe & fora amato.amareris uel amarere amaretur.Plurali ter cum nos amaremur:con cio foſſe coſa noi foſſemo & for ramo amati.amaremini amarentur.Præterito pfecto cum a

matus sim uel fuerim:conciosia stata cosa che io sia:o sia sta to amato:amatus sis uel fueris.amat9 sit uel fuerit.pluraliter cũ amati simus uel fuerimus:cõciosia stata cosa noi siamo:o siamo stati amati.amati sitis uel fueritis.amati sint uel fuerit. Præterito plusquampfecto cum amatus essem uel fuissem: concio fosse stata cosa io fosse & fora stato amato.amatus esses uel fuisses.amatus eẽt uel fuisset.pluraliter cum nos amati essemus uel fuissemus:concio fosse stata cosa noi fossemo & forramo stati amati.amati essetis uel fuissetis.amati essent uel fuissent.Futuro quũ uel ubi amat9 ero uel fuero : quãdo sero:o sero stato amato.amatus eris uel fueris.amat9 erit uel fuerit.Pluraliter quũ nos amati erimus uel fuerimus:quãdo seremo:o seremo stati amati.amati eritis uel fueritis . amati erũt uel fuerint.Infinitiuo mõ sine nũeris & psonis tẽpore pñti & pterito impfecto.Amati:eẽr amato.Præterito pfecto & plusqpfesto amatũ esse uel fuisse eẽr stato amato.Futuro amatũ iri:deuerse amar:o deuer esser amato.Quot participia trahunt' ab hoc uerbo passiuo:' duo.quæ:' pteriti tpis & futuri.Da pteriti:ut amat9.Da futuri:ut amãdus.Amat9 unformat':ab ultio supino.qũo:' amatũ amatu:addita s fit amatus.Amãdus unde formatur:' a genitiuo sui præsentis participii.quomodo:' amans amantis.tis in dus fit amandus.

Doceo doces docet.docui docuisti docuit.doce doceat.docere.docuisse.docendi docendo docendum.doctum doctu.docens & docturus.

Doceo:io isegno.doces docet.Pluraliter docem9 docetis docẽt.Præterito ipfecto docebã docebas docebat. pluraliter docebam9 docebatis docebãt.Præterito pfecto docui docuisti docuit.Pluraliter docuim9 docuistis docuerunt

uel docuere. Præterito plusq̃pfecto docuerã ras rat. Pluraľr docueramus ratis rant. Futuro docebo docebis docebit. Pluraliter docebim9 docebitis docebũt: Impatiuo mõ tpe pñti ad scdam & tertiã psonã doce doceat. Pľr doceamus docete doceant. Futuro doceto tu doceto ille. Pľr docetote docento. Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto utinã docerem doceres doceret. Pľr docerem9 retis docerẽt. Ptõ pfecto & plusq̃ pfecto utinã docuissem docuisses docuisset. Pľr docuissemus docuissetis docuissent. Futuro utinã doceam doceas doceat: Pľr utinã doceamus doceatis doceãt. Subiunctiuo mõ tpe pñti cũ doceã doceas doceat. Pľr cũ doceamus doceatis doceãt. Ptõ impfecto cũ docerem res ret. Pľr cũ doceremus doceretis docerẽt. Ptõ pfecto cũ docuerim docueris docuerit. Pľr cũ docuerimus docueritis docuerint. Ptõ plusq̃perfecto cũ docuissez docuisses docuisset. pľr cũ docuissemus docuissetis docuissent. Futuro quum uel ubi docuero docueris docuerit. pľr quũ docuerimus ritis rint. Infinitiuo mõ sine numeris & psonis tpe pñti & ptõ impfecto docere: isegnar. ptõ pfecto & plusq̃pfecto docuisse: hauer insegnato. Futuro doctũ ire uel docturũ esse: deuer insegnar. Gerũdia uel participalia noia sunt hæc docẽdi: de insegnar: & de esse insegnato. Docẽdo: isegnãdo: & essendo insegnato. Docẽdum: ad insegnar: & esse insegnato. Supina. doctũ uado uel eo: ad isegnar uado. Doctu facilis asp dignus: facile aspo digno ad eẽr isegnato: o ad isegnarse: o che se isegne. Quot participia trahunť ab hoc uerbo actiuo: duo. quæ doces & doctur9. Docens uñ formať a prima psona pteriti imperfecti indicatiui modi. qũo: docebam. bam in ns fit docens. Docturus uñ formať ab ultimo supino. qũo: doctu. addita rus fit docturus

DOceor doceris uel docere docet.doctus su3 es est.docere.doceatur.doceri.doctus & docendus.

DOceor:io so isegnato.eris uel ere docet.Plr docemur docemini docet.Ptõ impfecto docebar baris uel bare bat.plr docebamur bamini bant.Ptõ pfecto doct9 sum uel uel fui.es uel fuisti ẽ uel fuit.plr docti sum9 uel fuimus:estis uel tis sunt rũt uel re.Ptõ plusq̃pfecto doctus erã uel fuerã eras uel fueras erat uel fuerat.plr docti eramus uel fueram9 eratis uel fueratis.erãt uel fuerant.Futuro docebor docebe/ris uel docebere docebit.plr docebimur docebimini doce/bunt.Impatiuo mõ tpe pñti ad scdam & tertiã psonã.Do/cere doceat.plr doceamur docemini doceant.Futuro doce/tor tu docetor ille.plr doceminor docentor.Optatiuo mõ tẽ/pore pñti & ptõ ipfecto utinã docerer docereris uel docerer doceret.plr utinã doceremur doceremini docerent.Ptõ pfe/cto & plusq̃pfecto utinã doctus eẽm uel fuissem eẽs uel ses.eẽt uel set.plr utinã docti eẽmus uel fuissemus.eẽtis uel tis.eẽnt uel sent.Futuro utinã docear docearis uel doceare atur.plr utinã doceamur doceamini doceant.Subiunctiuo mõ tpe pñti cũ docear aris uel are atur.plr doceamur doceamini doceant.Ptõ ipfecto cũ docerer docereris uel cerere ceret.plr doceremur doceremini docerent:Ptõ pfecto cũ doctus sim uel fuerim sis uel fueris.sit uel fuerit.plr cũ docti simus uel fuerim9.sitis uel ritis.sint uel rint.Ptõ plusq̃pfecto cũ do/ctus eẽm uel fuisse3.eẽs uel ses.eẽt uel set.plr cũ docti eẽm9 uel fuissem9 eẽtis uel setis.eẽnt uel sent.Futuro quũ uel ubi doct9 ero uel fuero.eris uel ris.erit uel rit.plr cũ docti erim9 uel fuerim9.eritis uel tis.erint uel fuerint.Infinitiuo mõ si/ne numeris & psonis tempore præsenti & pterito impfecto.Doceri:eẽr insegnato.Ptõ pfecto & plusquãperfecto doctũ

eẽ uel fuisse: eẽr stato isegnato. Futuro doctũ iri deuerse isegnato deuer eẽr isegnato. Quot pricipia trahũt ab hoc uerbo passiuo? duo. q? pti tpis & futuri. Da pteriti: ut doct9. Da futuri. ut docẽdus. Doct9 uñ format? ab ultio supino. q̃uo? doctu. addita s fit doct9. Docẽdus uñ format? a gtõ sui praesentis participii. q̃uo? docens docẽtis. tis in dus fit docẽdus.

LEgo legis legit. legi legisti legit. lege legat. legere legisse. legẽdi legẽdo legendũ. lectũ lectu legẽs & lectur9.

LEgo io lego legis legi. plr legimus tis gũt. Ptõ impfecto legebã bas bat. plr legebamus batis bãt. Ptõ pfecto legi legisti legit. plr legim9 legistis legerũt uel legere. Ptõ plusq̃pfecto legerã ras rat. plr legeramus ratis rant. Futuro legã leges leget. plr legemus tis legẽt. Impatiuo mõ tpe pñti ad scdam & tertiã psonã lege legat. plr legimus legite legãt. Futuro legito tu legito ille. plr legitote legũto. Optatiuo mõ tẽpore pñti & ptõ impfecto utinã legerem legeres legeret. plr utinã legeremus legeretis legerent. Ptõ pfecto & plusquam perfecto utinam legissem legisses legisset. plr utinam legissemus legissetis legissent. Futuro utinã legã legas legat. plr utinã legamus legatis legãt. Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ legam legas legat. plr cũ legamus legatis legãt. Ptõ impfecto cũ legerem legeres legeret. plr cũ legeremus legeretis legerẽt. Ptõ pfecto cũ legerim legeris legerit. plr cũ legerimus legeritis legerint. Ptõ plusq̃perfecto cũ legissem legisses legisset. plr cum legissemus legissetis legissent. Futuro quum uel ubi legero legeris legerit. plr quum legerimus legeritis legerint. Infinitiuo mõ sine nũeris & psonis tpe pñti & ptõ impfecto. Legere: leger. Ptõ pfecto & plusq̃pfecto legisse: hauer lecto. Futuro lectũ ire uel lecturũ eẽ: deuer legere. Gerũdia

uel participialia noīa sūt hæc. Legēdū de legere: & de eēre lecto. Legēdo: legēdo: & eēnddo lecto. Legēdū ad legere: & esser lecto. Supia lectū uado uel eo: ad legar uado. Lectu facilis a sp dign9: facile a spo digno ad esse lecto: o ad legerse: o che se lega. Quot pticipia trahūt ab hoc uerbo actiuo? duo. q? pñs & futur. Da pñtis: ut legēs. Da futur ut lectur9. Legēs uñ format? a pria psona pteriti impfecti idicatiui modi. qūo legebā? bā in ns fit legēs. Lecturus uñ format? ab ultio supino. qūo? lectu. addita rus. fit lecturus.

LEgor legeris uel legere legitur. lectus sum es est legere legatur. legi. lectus & legendus.

LEgor: io so lecto. legeris uel legere legit?. plr legimur legimini legūt?. ptō impfecto legebar baris uel legebare bat?. plr legebamur bamini bant?. ptō pfecto lectus sum uel fui. es uel fuisti ē uel fuit. Plr lecti sum9 uel mus. estis uel tis. sūt fuerūt uel re. ptō plusqpfecto lect9 erā uel ram: eras uel ras. erat uel rat. Plr lecti eram9 uel mus. eratis uel tis. erāt uel rāt. Futuro legar legeris uel re tur. plr legēur ni tur. Impatiuo mō tpe pñti ad scdam ad tertiā psonā. Legere legat? plr legamur legimini ant?. Futuro legitor tu legitor ille. plr legiminor leguntor. Optatiuo mō tpe pñti & ptō impfecto utinā legerer eris uel re tur. plr utinā legeremur ni tur. Ptō pfecto & plusqpfecto utinā lect9 eēm uel sem. esses uel ses. esset uel set. plr utinā lecti eēm9 uel mus. eētis uel tis. eēnt uel sent Futuro utinā legar aris uel are at?. plr utinā legamur amini ant?. Subiūctiuo mō tpe pñti cū legar aris uel are atur. plr cū legamur amini ant?. Ptō impfecto cū legerer reris uel rer ret?. plr cū legeremur remini rent?. Ptō pfecto cū lectus sim uel fuerim. sis uel ris. sit uel rit. plr cū lecti sim9 uel fuerim9.

sitis uel tis. sint uel fuerint. Ptõ plusq̃pfecto cũ lectus essem uel fuissem eẽs uel fuisses. eẽt uel fuisset. plr cum lecti eẽmus uel fuissemus eẽtis uel fuissetis. eẽnt uel fuissent. Futuro quũ uel ubi lectus ero uel fuero. eris uel fueris. erit uel fuerit. plr cum lecti erimus uel fuerimus. eritis uel fueritis erũt uel fuerint. Infinitiuo mõ sine numeris & psonis tpe pñti & ptõ impfecto legi: eẽr lecto. Ptõ pfecto & plusq̃pfecto lectum eẽ uel fuisse: eẽ stato lecto. Futuro lectũ iri: deuerse legere: o deuer eẽr lecto. Quot pticipia trahunt ab hoc uerbo passiuo: duo. quæ: præteritũ & futurũ. Da præteritũ: ut lectus. Da futurũ: ut legẽdus. Lect9 unde format: ab ultimo supino. qũo: lectu. addita s fit lectus. Legẽdus uñ format: a gtõ sui psentis participii. quomodo: legens legẽtis. tis in dus fit legẽdus.

AVdio audis audit. audiui audiuisti audiuit. audi audiat. audire audiuisse. audiendi audiendo audiendum. auditum auditu. audiens & auditurus.

AVdio: io odo. audis audit: plr audim9 auditis audiunt. Ptõ impfecto audiebã audiebas audiebat. plr audiebamus audiebatis audiebãt. Ptõ pfecto audiui audiuisti audiuit. plr audiuimus audiuistis audiuerunt uel audiuere. ptõ plusquãpfecto audiuerã audiueras audiuerat. plr audiueramus audiueratis audiuerant. Futuro audiam audies audiet. plr audiem9 audietis audiẽt. Impatiuo mõ tpe pñti ad secũdã & tertiã psonã audi audiat. plr audiam9 audite audiãt. Futuro audito tu audito ille. pluraliter auditote audiũto. Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ ĩpfecto utinã audirẽ audires audiret. plr utinã audirem9 retis rẽt. Ptõ pfecto & plusq̃pfecto utinã audiuissem audiuisses audiuisset. plr utinã audiuissem9 audiuissetis audiuissent. Futuro utinam audiã as at. plr utinã au-

diam9 audiatis audiant. Subiũctiuo mõ tpe pñti cum audiam audias audiat. plr cũ audiamus audiatis audiant. ptõ imp̃fecto cũ audirem audires audiret. plr cũ audiremus audiretis audirẽt. Præterito p̃fecto cũ audiuerim audiueris audiuerit. plr cũ audiuerim9 audiueritis audiuerit. ptõ plusq̃p̃fecto cũ audiuissem audiuisses audiuisset. plr cũ audiuissem9 audiuissetis audiuissẽt. Futuro quũ uel ubi audiuero audiueris audiuerit. plr quũ audiuerim9 ueritis uerint. Infinitiuo mõ sine nũeris & p̃sonis tpe pñti & ptõ imp̃fecto audire. odir. Ptõ p̃fecto & plusq̃p̃fecto audiuisse: hauer odito. Futuro auditũ ire uel auditu͂ esse. deuer odir. Gerũdia uel participialia nomina sũt hæc. Audiendi: de odir: & de esse odito. Audiendo: audiendo & essendo odito. Audiendũ: ad odir: & esser odito. Supina sũt auditũ uado uel eo: ad odir uado. Auditu facilis a sp dign9: facile a spo digno ad eẽr odito: o ad odirse: o che se oda. Quot p̃ticipia trahunt ab hoc uerbo actiuo? duo. quę? pñtis tpis & futuri. Da pñtis: ut audiens. Da futuri: ut auditurus: Audiens uñ formaẗ? a prima persona præteriti imp̃fecti indicatiui mõi, quõ? audiebã. bã in ns fit audiẽs Auditur9 uñ formaẗ? ab ultio supio. quõ? auditu: addita rus fit auditur9.

AVdior audiris uel audire auditur. auditus sum es est. audire audiatur. audiri. auditus & audiendus.

AVdior: io so odito. audiris uel audire audiẗ. plr audiũr mini unẗ. ptõ ip̃fecto audiebar baris uel bare baẗ. Plr audiebãur bamini banẗ. ptõ p̃fcõ audit9 sũ uel fui es uel fuisti ẽ uel fuit. plr auditi sum9 uel fuim9 estis uel fuistis sũt fuerũt uel re. Ptõ plusq̃p̃fecto audit9 erã uel rã eras uel ras erat uel rat. plr auditi eram9 uel fueram9. eratis uel ratis. erant uel rant. Futuro audiar audieris uel audiere audieẗ. plr audiẽur

audiemini audient. Impatiuo mõ tpe pñti ad 2 ſcdam & ter
tiá pſonã. Audire audiat. plr audiamur audimini audiant.
Futuro auditor tu auditor ille. plr audiminor audiūtor. Op
tatiuo mõ tpe pñti & ptõ ipfecto utinã audirer audireris uel
rere ret. plr utinã audirẽur ni rent. ptõ pfecto & plusq̃pfe
cto utinã auditus eẽm uel fuiſſem eẽs uel fuiſſes eẽt uel fuiſ
ſet. plr utinã auditi eẽmus uel fuiſſem9 eẽtis uel fuiſſetis eẽnt
uel fuiſſẽt. Futuro utinã audiar audiaris uel audiare audiat.
plr utinã audiamur mini audiant. Subiũctiuo mõ tpe pñti
cũ audiar audiaris uel audiaré audiat. plr cũ audiamur mini
ant. ptõ impfecto cũ audirer audireris uel audirere audiret.
plr cũ audiremur audiremini audirẽt. ptõ pfecto cũ auditus
ſim uel fuerim ſis uel fueris ſit uel fuerit. plr cũ auditi ſimus
uel fuerim9 ſitis uel fueritis ſint uel fuerint. ptõ plusq̃pfecto
cũ auditus eẽm uel fuiſſem eſſes uel fuiſſes. eẽt uel fuiſſet. plr
cũ auditi eẽmus uel fuiſſem9. eẽtis uel fuiſſetis. eẽnt uel fuiſ
ſent. Futuro quũ uel ubi auditus ero uel fuero eris uel fueris
erit uel fuerit. plr cũ auditi erim9 uel rim9 eritis uel ritis erunt
uel fuerint. Infinitiuo mõ ſine numeris & pſonis tpe pñti &
ptõ impfecto. Audiri: eẽ odito. ptõ pfecto & plusq̃pfecto au
ditũ eſſe uel fuiſſe. eſſe ſtato odito. Futuro auditũ iri: deuerſe
odir: o deuer eẽ odito. Quot pticipia trahunt ab hoc uerbo
paſſiuo? duo. q? pteritũ & futuꝝ. Da ptm̃: ut auditus. Da fu
tuꝝ: ut audiẽdus. Auditus uñ formať? ab ultio ſupino. qũo?
auditu: addita s fit auditus. Audiendus uñ formať? a gtõ ſui
pñtis pticipii. qũo? audiens audiẽtis: tis in dus fit audiendus.

SVm es eſt. fui fuiſti fuit. ſis uel es ſit. eſſe fuiſſe. Ge
rundiis caret & ſupinis. Habet duo participia: quæ
ſunt ens & futurus.

SVm:io so.es ē.plr sum9 estis sūt. Ptō impfecto eram:io era.eras erat.plr eramus eratis erāt.ptō pfecto fui:io fui & so stato.fuisti fuit.plr fuim9 fuistis fuerūt uel fuere.ptō plusq̄pfecto fueram:io era stato.fueras fuerat.plr fueramus fueratis fuerāt.Futuro ero.io serro.eris erit.plr erimus eritis erūt.Impatiuo mō tpe pñti ad scđam & tertiā psonā. Sis uel es tu:sit ille.plr simus nos.este uos.sint illi.Futuro esto tu:ser rai tu.esto ille:serra qllo.plr estote sunto. Optatiuo mō tpe pñti & ptō impfecto utinā eēm:diō uolesse chio fusse & ser/ria.eēs eēt.plr utinā eēmus eētis eēnt.ptō pfecto & plusq̄pfe cto utinā fuissem:dio hauesse uoluto chio fusse & serria sta/to.fuisses fuisset.plr utinā fuissemus fuissetis fuissent.Futuro utinā sim.dio uoglia.chio sia.sis sit.Plr utinā simus sitis sint. Subiūctiuo mō tpe pñti cū sim sis sit.plr cū simus sitis sint. Ptō impfecto cū eēm:cōcio fusse cosa chio fusse & serria.eēs eēt.plr cū eēmus eētis eēnt.Ptō pfecto cū fuerim:concio sia stata cosa chio sia stato.fueris fuerit.plr cū fuerimus fueritis fuerint.Ptō plusq̄pfecto cum fuissem:concio fusse stata cosa chio fusse & serria stato fuisses fuisset.plr cū fuissemus fuis/setis fuissent.Futuro quū uel ubi fuero:qñ serro o serro sta/to.fueris fuerit.plr quū fuerimus fueritis fuerint. Infinitiuo mō tpe pñti & ptō impfecto.Esse:esser.Ptō pfecto & plusq̄/perfecto fuisse:esser stato.Futuro caret.Habet duo pticipia: quæ sunt Ens & futurus.Ens uñ formať: a scđa psona pñtis indicatiui modi.quomodo: sum es:interposita n fit ens.Fu/turus unde formatur: a suo fuis:quod nō est in usu. quomo/do futum futu.addita rus fit futurus.

VOlo uis uult.uolui uoluisti uoluit. uelle uoluisse.uolen di uolendo uolēdum.Supinis caret.Habet unum par

ticipium quod est uolens.

Volo: io uoglio. uis uult. pluraliter uolum9 uultis uolũt. Ptõ impfecto uolebã uolebas uolebat. plr uolebamus uolebatis uolebãt. ptõ pfecto uolui uoluisti uoluit. plr uoluimus uoluistis uoluerunt uel uoluere. Ptõ plusqperfecto uolueram uolueras uoluerat. plr uolueramus uolueratis uoluerant. Futuro uolam uoles uolet. plr uolemus uoletis uolent. Impatiuo modo tpe pñti ad scdam & tertiam psonam caret. Licet attamẽ subiũctiuo pro co uti: uelis uelit. pluraliter uelimus uelitis uelint. In compositione habet noli. plr nolite. Futuro nolito tu. plr nolitote uos. Optatiuo modo tpe pñti & præterito impfecto utinam uellem uelles uellet. pluraliter utinã uellemus uelletis uellent. Præterito pfecto & plusqpfecto utinã uoluissem uoluisses uoluisset. plr utinã uoluissem9 uoluissetis uoluissent. Futuro utinam uelim uelis uelit plura liter utinam uelimus uelitis uelint. Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ uelim uelis uelit. plr cũ uelimus uelitis uelint. Ptõ impfecto cũ uellem uelles uellet. plr cũ uellemus uelletis uellent. Ptõ pfecto cũ uoluerim uolueris uoluerit. plr cũ uoluerim9 uolueritis uoluerint. Ptõ plusqpfecto cũ uoluissem uoluisses uoluisset. plr cũ uoluissemus uoluissetis uoluissent. Futuro quũ uel ubi uoluero uolueris uoluerit. pluraliter quũ uoluerimus uolueritis uoluerint. Infinitiuo mõ sine numeris & psonis tpe pñti & ptõ impfecto uelle: uoler. Ptõ perfecto & plusqperfecto uoluisse: hauer uoluto. Futuro caret. Gerundia sũt hæc uolẽdi: de uoler. uolẽdo: uolẽdo. uolẽdũ: ad uoler. Supinis caret. hꝫ unũ pticipiũ qđ ẽ uolẽs. uolẽs uñ formať: a pria psona pti impfecti idicatiui mõi. quoꝫ: uolebã. bã in ns

Dic malo mauis mauult & malumus: atqꝫ (fit uolẽs.

Mauultis malunt. careat primoq; futuro.
Dic nolo nõuis nõuult ac nolumus. adde nõuultis nolunt.
Induperatiuum noli noliteq; formant.
Nolito generat uel nolitote futurum.

Fero fers fert. tuli tulisti tulit. fer ferat. ferre tulisse. ferendi ferendo ferendum. latum latu. ferens & laturus.

Fero: io porto. fers fert. pluraliter ferimus fertis ferunt. Ptõ impfecto ferebã ferebas ferebat. plr̃ ferebamus ferebatis ferebant. Ptõ pfecto tuli tulisti tulit. plr̃ tulim9 tulistis tulerunt uel tulere. Ptõ plusq̃perfecto tulerã tuleras tulerat. plr̃ tuleramus tuleratis tulerant. Futuro ferã feres feret. pluraliter feremus feretis ferent. Impatiuo mõ tpe pñti ad secũdã & tertiam psonã fer ferat. plr̃ feramus ferte ferant. Futuro ferto tu ferto ille plr̃ fertote ferũto. Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto utinam ferrem ferres ferret. pluraliter utinam ferremus ferretis ferrent. Præterito pfecto & plusquãpfecto utinam tulissem tulisses tulisset. pluraliter tulissemus tulissetis tulissent. Futuro utinã feram feras ferat. pluraliter utinam feramus feratis ferant. Subiũctiuo modo tempore præsenti cũ feram feras ferat. pluraliter feramus feratis ferant. Ptõ impfecto cum ferrem ferres ferret pluraliter cũ ferremus ferretis ferrent. Ptõ perfecto cum tulerim tuleris tulerit. pluraliter cum tulerimus tuleritis tulerint. præterito plusquãperfecto cũ tulissem tulisses tulisset. pluraliter cum tulissemus tulissetis tulissent. Futuro quũ uel ubi tulero tuleris tulerit. pluraliter cum tulerimus tuleritis tulerit. Infinitiuo modo sine numeris & psonis tempore præsenti & preterito impfecto. Ferre: portar. præterito perfecto & plusquãperfecto tulisse: hauer portato. Futuro latũ ire uel laturũ esse: deuer portar.

Gerūdia uel pticipialia noia sūt hæc. Ferēdi: de portar: & dē esse portato. Ferēdo: portādo: & eēndo portato. Ferendū: ad portar & eē portato. Supina sūt latū uado uel eo: ad portar uado. Latu facilis asp dign9: facile asp digno ad eē portato: o ad portar se: o che se porte. Quot pticipia trahūt ab hoc uerbo actiuo? duo. q? Ferēs & latur9. Ferēs uñ forat a pria pso na pteriti ipfecti idicatiui mōi. qūo? ferebā. bā in ns fit ferēs. Latur9 uñ forat? ab ultio supio. latū latu. addita r9 fit latur9.

FEror ferris uel ferre fertur. latus sum es est. ferre feratur. ferri. latus & ferendus.

FEror: io so portato ferris uel ferre fert. plr ferīur ni tur. Prō impfecto ferebar baris uel bare bat. plr ferebāur bamini bāt. Prō pfecto lat9 sum uel fui es uel fuisti ē uel fuit. plr lati sumus uel mus. estis uel stis. sūt fuerūt uel fuere. Prō plusqpfecto lat9 erā uel fuerā. eras uel fueras. erat uel fuerat. plr lati eramus uel fueramus. eratis uel ratis. erāt uel fuerāt. Futuro ferar fereris uel ferere feret. plr feremur mini rent. Impatiuo mō tpe pñti ad scdaz & tertiā psonā ferre ferat. plr feramur mini rant. Futuro fertor tu tor ille. plr ferminor ferūtor. Optatiuo mō tpe pñti & prō ipfecto utinā ferrer ris: uel re ret. plr utinā ferremur ni tur. prō pfecto & plusqpfcō utinā latus essem uel fuissem eēs uel ses. eēt uel set. plr utinā lati eēmus uel fuissemus. essetis uel tis. eēnt uel sent. Futuro utinā ferar feraris uel ferare rat. plr utinā ferāur amini ant. Subiūctiuo mō tpe pñti cū ferar aris uel are atur. plr fera/mur amini ant. præterito imperfecto cum ferrer ferreris ue ferrere ferretur. pluraliter cum feremur mini tur. præterito pfecto cum latus sim uel fuerim. sis uel fueris. sit uel fuerit. plr cū lati sim9 uel fuerimus sitis uel fueritis sint uel fuerint.

Ptõ plusq̃pfecto cũ latus essem uel fuissem.eẽs uel fuisses eẽt uel fet.pluraliter cũ lati eẽm9 uel fuissem9 eẽtis uel fuissetis essent uel fuissent.Futuro quũ uel ubi latus ero uel fuero eris uel fueris erit uel fuerit.pluraliter quũ lati erim9 uel fuerimus eritis uel fueritis erũt uel fuerint. Infinitiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto ferri:eẽ portato.Ptõ pfecto & plusq̃perfecto latum eẽ uel fuisse:esse stato portato.Futuro latũ iri.de uerse portar:o deuer esse portato.Quot pticipia trahunt̃ ab hoc uerbo passiuo: duo:quæ: latus & ferẽdus.Latus uñ formatur: ab ultimo supino.quõ: latu.addita s fit latus.Ferẽdus unde formatur: a genitiuo sui præsentis participii. quomodo: ferens ferentis:tis in dus fit ferendus.

EDo es est.edi edisti edit.ede uel es edat.eẽ edisse:edendi edẽdo edẽdũ.esum esu.uel estũ estu.edẽs et esur9.Inuenies estur & edunt̃ & edi ifiniti uox passiue dcã.Inuenies etiã plura i tertiis psõis.Olĩ nãq3 totũ uerbũ passiue ẽt flectebat̃.

EDo:io magno.es est.pluraliter edimus editis uel estis edũt.Ptõ impfecto edebã bas bat.pluraliter edebam9 batis bãt.Ptõ pfecto edi edisti edit.pluraliter edimus edistis ederunt uel re.Ptõ plusq̃pfecto ederã ederas ederat.pluraliter ederam9 ederatis ederãt.Futuro edã edes edet.pluraliter edems edetis edent.Impatiuo mõ tpe pñti ad secũdam & tertiã psonã.Ede uel es edat.pluraliter edam9 edite uel este edãt. Futuro esto tu esto uel edat ille.plr̃ esto te edant uel edunto.

Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ impfecto utinã eẽm esses eẽt. pluraliter utinã essemus essetis essent.Ptõ pfecto & plusquãpfecto utinã edissem edisses edisset.plr utinã edissemus edissetis edissẽt.Futuro utinã edã edas edat.pluraliter utinã edamus edatis edãt.Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ edã edas edat.

plr cũ edamus edatis edãt. ptõ impfecto cũ eẽm eẽs eẽt. plr cũ eẽm9 eẽtis eẽnt. ptõ pfecto cũ ederim ederis ederit. plr cũ ederim9 ris rint. ptõ pluſq̃pfecto cũ ediſſem ſes ſet. plr cum ediſſem9 ſetis ſent. Futuro quũ uel ubi edero ris rit. plr quũ ederim9 ritis rint. Infinitiuo mõ tpe pñti et ptõ impfecto. Eẽ magnar. Ptõ pfecto & pluſq̃pfecto ediſſe: hauer magnato. Futuro eſum uel eſtũ ire. eſuꝝ uel eſtuꝝ eẽ: deuer magnar. Gerũdia uel pticipalia noia ſũt hæc. Edẽdi: de magnar: & de eẽ magnato. Edẽdo: magnãdo: & eẽndo magnato. Edẽdũ: ad magnar & eẽr magnato. Veteres. n. id uerbũ paſſiue quoq; uſitauere. ut dixim9. Supia Eſum uel eſtũ uado uel eo: ad magnar uado. eſu uel eſtu facilis aſp dign9: facile aſpo digno ad eẽ magnato: o ad magnar ſe: o che ſe magne. quot pticipia trahũt ab hoc uerbo neutro: duo. q: edẽs & eſur9. Edẽs uñ formatꝰ a pria pſõa pteriti ipfecti idicatiui mõi. qũo: edebã: bã i ns fit edẽs. Eſur9 uñ formatꝰ ab ultio ſupio. qũo: eſu ad Indupatiuis Ede tu uel es: ac edat ille. (dita rus fit eſur9

Eſte edite adiungit plurali uoce ſecunda.

Eſto tu eſto ille: uel edat: dic uelle futurum.

Plurali eſtote apponunt: & edant uel edunto.

Comedo ẽt comes: ut edo es: uariatꝰ p oẽs uoces. Plau. teſte. Nonio: qdꝰ ebibit. qdꝰ comeſt. Tul. i hortẽſio. q̃ ſæpe ipe comeſt. Et p. P. Sextio. Vt bona ſolus comeſſet. Idẽ p. L. Flacco. Quaſi bona comeſſæ Romæ nõ liceret. plini. quoq; poſt Tul. Eſurire creditꝰ & comeſſe ſemẽ. protulit. xviii. lib. Veteres edere dicebant & comedere: poſteri uero eſſe comeſſe. Auctor etiam Ser. & exempla oſtẽdunt.

EO is it. iui iuiſti iuit. I eat. ire iuiſſe. eundi eundo eũdũ itum itu. iens & iturus.

EO:io uado:o ãno.is it.plr imus itis eũt.ptõ imperfecto ibã:ãnua.ibas ibat.plr ibam9 atis ant.ptõ pfecto iui:io ãnai & so ãnato.iuisti iuit.plr iuim9 iuistis iuerunt uel iuere. ptõ plusq̃pfecto iuera:era ãnato.iueras rat.plr iueram9 ratis rãt.Futuro ibo ãnaro.ibis ibit.plr ibim9 tis ibũt. Impatiuo mõ tpe pñti ad scdam & tertiã psonã I tu:ãna o ua tu.eat ille: ãnc o uada qllo.plr eam9 ite eãt.Futuro ito tu ito ille.plr itote eũto. Optatiuo mõ tpe pñti & ptõ ipfecto utinam irẽ ires iret.plr utinã iremus tis irẽt.ptõ pfecto & plusq̃pfecto utinã iuissem ses set.plr iuissemus setis sent.Futuro utinã eam eas eat.plr utinã eamus tis eãt. Subiunctiuo mõ tpe pñti cũ eã eas eat.pluraliter cum eamus tis eant.præterito imperfecto cum irem ires iret.pluraliter cum iremus tis irent.ptõ pfecto cũ iuerim ris rit.plr cum iuerimus iueritis iuerint.præterito plusq̃pfecto cũ iuissem iuisses iuisset.plr cũ iuissemus tis iuissent.Futuro quũ uel ubi iuero ris rit.plr quũ iuerimus ritis rint. Infinitiuo mõ sine nũeris & psonis tpe pñti & ptõ imp fecto Ire.gire.ptõ pfecto & plusq̃pfecto iuisse.eẽ gito.Futuro itũ ire uel ituꝝ eẽ:deuer gire. Et aduertẽdũ hũc locũ oñdere atq; asserere prisciãi sñiam:q2 u3 supinũ i um accepto uerbo ĩfinito:qđ ẽ ire:facit ĩfinitũ futuri:ut oratũ ire. Frequẽter tñ antiquissimi oraturũ esse:p oratum ire dicebant.pro eodẽ ergo oratum ire & oraturũ esse priscianus accipit:& recte q dem:ut hic locus ostẽdit. Gerũdia sunt hæc.Eundi: de andar.Eũdo:andãdo.Eũdum ẽ:se deue andar. Supina sũt itũ itu.Itum ẽ uel itum fuit:se e gito.Ouidi.Itũ est in uiscera terre.Itu facilis asper dignus:facile aspero digno ad caminarse. quot pticipia trahũt ab hoc uerbo neutro? duo.q̃iẽs & iturus.Iẽs uñ formatꝰ? a pria persona pti ipfecti idicatiui modi

qũoꝛ ibã:bã in ns fit ĩens:qđ niſi cõpoſitũ in ntõ non reppi. Itur9 uñ formatˀ:ab ultio ſupio.qũoꝛ itu:addita rus fit itur9.

GAudeo gaudes gaudet.gauiſus ſum es ẽ. ga ude gaudeat.gaudere.gauiſum eſſe uel fuiſſe. gaudendi gaudẽdo.gaudẽdũ.gauiſũ gauiſu.gaudẽs gauiſus & gauiſur9.

GAudeo io me alegro.gaudes gaudet.pluraliter gaudem9 gaudetis gaudẽt.Pręterito ĩpfecto gaudebã:io me alegraua gaudebas gaudebat.plr̃ gaudebamus gaudebatis gaudebãt.Ptõ pfecto gauiſus ſum uel fui:io fui & ſon ſtato alegrato.es uel fuiſti ẽ uel fuit.plr̃ gauiſi ſum9 uel fuim9 eſtis uel fuiſtis ſunt fuerũt uel fuere.Ptõ pluſq̃pfecto gauiſus erã uel fuerã:io era ſtato alegrato.eras uel fueras erat uel fuerat plr̃ gauiſi eram9 uel fueram9 eratis uel fueratis erãt uel fuerãt.Futuro gaudebo:io me alegraro.gaudebis gaudebit.plr̃ gaudebim9 gaudebitis gaudebũt. Impatiuo mõ tpe pñti ad ſecũdã & tertiã pſonã gaude gaudeat.pluraliter gaudeamus gaudete gaudeant.Futuro gaudeto tu gaudeto ille.plr̃ gaudetote gaudẽto. Optatiuo mõ tpe pñti & p̃terito impfecto utinã gauderẽ res ret.plr̃ utinã gauderemus gauderetis gauderẽt.Ptõ pfecto et pluſq̃pfecto utinã gauiſus eſſem uel fuiſſem eſſes uel fuiſſes eẽt uel fuiſſet.pluraliter utinã gauiſi eſſem9 uel fuiſſemus.eſſetis uel fuiſſetis eẽnt uel fuiſſent.Futuro utinã gaudeã gaudeas gaudeat.plr̃ utinã gaudeamus gaudeatis gaudeãt. Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ gaudeã as at.plr̃ cũ gaudeam9 atis ant.Ptõ ĩpfecto cũ gauderẽ res ret. plr̃ cũ gauderem9 retis rẽt.Ptõ pfecto cũ gauiſus ſim uel fuerim ſis uel fueris ſit uel fuerit.plr̃ cũ gauiſi ſim9 uel fuerim9, ſitis uel fueritis ſint uel fuerint.Præterito pluſq̃perfecto cum gauiſus eſſem uel fuiſſem.eſſes uel fuiſſes , eſſet uel fuiſſet.

plr cũ gauisi essemus uel fuissemus essetis uel fuissetis eẽnt uel fuissent. Futuro quũ uel ubi gauisus ero uel fuero eris uel fue/ris erit uel fuerit. plr quũ gauisi erimus uel fuerimus. eritis uel fueritis erunt uel fuerint. Infinitiuo mõ sine numeris & pso/nis tpe pñti & præterito impfecto gaudere: alegrarse. Prӕteri/to pfecto & plusq̃perfecto gauisum esse uel fuisse: eẽ stato ale/grato. Futuro gauisum ire: deuerse alegrar. Gerũdia uel parti cipialia nomina sunt hæc. Gaudendi: de alegrarse. Gaudendo alegrando se. Gaudendũ: ad alegrarse. Supina sũt. gauisum uado uel eo: uaio ad alegrar me. Gauisu dignus: digno de eẽr alegrato. Quot participia trahunť ab hoc uerbo neutro passi uo? tria. quæ? gaudens gauisus & gauisurus. Gaudens uñ for/mať? a prima psona p̃teriti imperfecti idicatiui modi. qũo gau debam: bam in ns fit gaudens. Gauisus uñ formať? ab ultimo supino. qũo: gauisu. addita s fit gauisus. Gauisurus unde for/mať. ab eodẽ ultimo supino: gauisu: addita rus fit gauisurus.

Alo fis fit. factus sum es est. si fiat. fieri. factum esse uel fu/isse. factu & factus.

Hlo: io so facto fis fit. plr fuim9 fitis fiũt. Ptõ impfecto fie/bam: era facto. fiebas fiebat. plr fiebam9 tis bant. Præte/rito pfecto factus sum uel fui: io fui & so stato facto. es uel fui/sti est uel fuit. plr facti sum9 uel fuim9. estis uel fuistis sunt fue/rũt uel fuere. Præterito plusquãperfecto factus eram uel fue/ram: io era: o era stato facto. eras uel fueras: erat uel fuerat. plr facti eramus uel fueramus eratis uel fueratis erant uel fuerãt. Futuro fiam: io serro facto. fies fiet. plr fiem9 fietis fient. Im/peratiuo modo tpe pñti ad scdam & tertiam psonam Fi tu: sii facto tu. fiat. plr fiam9 fite fiant. Futuro fito: tu serrai facto tu. fito ille: serra facto quello: plr fitote uos: serrete facti uoi. fiũto

illi:ſerrãdo facti qlli. Optatiuo mõ tpe pñti et ptõ ipfecto utinã
fierẽ:dio uoleſſe io foſſe & ſerria facto. fieres fieret. plr utinã fie
remus fieretis fierẽt. Ptõ pfecto & pluſq̃pecto. utinã fcũs eẽm
uel fuiſſem:dio haueſſe uoluto:io foſſe & ſerria ſtato facto. eẽs
uel fuiſſes eẽt uel fuiſſet. plr utinã facti eſſemus uel fuiſſemus
eẽtis uel fuiſſetis eẽnt uel fuiſſent. Futuro utinã fiã:io ſia facto.
fias fiat. plr fiamus fiatis fiãt. Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ fiã
cõcio ſia coſa io ſia facto. fias fiat. plr cum fiam9 fiatis fiãt. Ptõ
impfecto cum fierem:cõcio fuſſe coſa io fuſſe & ſerria facto. fie
res fieret. plr cũ fierem9 fieretis fierẽt. Ptõ pfecto cũ factus ſim
uel fuerim:cõcio ſia ſtata coſa io ſia ſtato facto. ſis uel fueris ſit
uel fuerit. plr cũ facti ſimus uel fuerimus. ſitis uel fueritis, ſint
uel fuerint. Ptõ pluſq̃pfecto cũ factus eẽm uel fuiſſem. concio
fuſſe ſtata coſa:io fuſſe & ſerria ſtato facto. eẽs uel ſes. eſſet uel
ſet. plr cũ facti eẽmus uel fuiſſemus. eẽtis uel tis. eẽnt uel ſent.
Futuro quũ uel ubi factus ero uel fuero:qñ ſerro o ſerro ſtato
facto. eris uel ris erit uel rit. plr cũ facti erim9 uel rim9. ritis uel
tis erũt uel rint. Infinitiuo mõ ſine numeris & pſonis tpe pñti
& ptõ impfecto fieri:eſſe facto. Ptõ pfecto & pluſquãpfecto fa
ctũ eẽ uel fuiſſe:eſſe ſtato facto. Futuro factũ iri:deuerſe far. o
deuer eẽ facto. Gerũdia nõ hẽt. licet Diomedes dederit. Su
pinum eſt factu ſignificatiõe uidelicet. Quot participia trahũ
tur ab hoc uerbo neutro paſſiuo? unum uidelicet. factus. Fiẽs
enim non reperit. Facturus uenit a facio. Futurus uero a ſum
es eſt:ſicut abfuturus ab abſum. defuturus a deſum. Factus
unde formatur. a factu ultimo ſupino:addita s:ut factus.

EGo memini:io me recordo recordaime:& ſon me recor
lato. Tu meminiſti:tu te recordi. daſtite:& ſite dato. Ille
meminit:qllo ſe recorda:recordaoſe:& eſſe recordato: plr nos

meminim9:noi ce recordamo:recordámoce:& semonce recor
dati. Vos meministis:uoi ue recordate:recordesteue:& seteue
recordati. Illi meminerũt uel meminere:quelli se recordarno:re
cordarno:& fosse recordati. Ptõ plusq̃pfecto ego memineram:io
me recordaua & era recordato. memineras memierat. plr nos
memineramus:noi ce recordauamo & eramo recordati. ratis
rãt. Futuro impatiui Memẽto:recordate:o sia te ad mente. plr
memẽtote. recordateue:o siaue ad mẽte. Ptõ pfecto & plusquã
pfecto optatiui utinã Meminissem:dio hauesse uoluto: io me
fosse & fora recordato. meminisses set. plr utinã meminissem9
dio hauesse uoluto ce fossemo:& forramo recordati. meminis-
setis sent. Ptõ pfecto subiũctiui cũ meminerim:concio sia sta-
to:me sia recordato:memineris rit. plr cum meminerimus: cõ
cio sia stato:ce siamo recordati. memineritis rint. Ptõ plusquã-
pfecto cũ meminissem:cõcio fosse stato:me fosse & fora recor-
dato. meminisses set. plr cũ meminissemus:cõcio fosse stato. ce
fossemo & forrão recordati. meminissetis sent. Futuro quũ uel
ubi mẽinero qñ me recordaro:o sero recordato. memineris rit.
plr quũ mẽinerim9:qñ ce recordemo:o seremo recordati. ritis
rint. Infinitiui pfecto & plusq̃pfecto meminisse: recordarse:o
eẽ recordato. Itur.

VErbo impsonali mõi idicatiui tpe pñti it:se ua. Ptõ impfe-
cto ibat:se giua. Ptõ pfecto itum est uel fuit:se e gito. ptõ
plusquãpfecto itum erat uel fuerat:se era gito. Futuro ibit se
girra. Impatiuo tpe tm̃ pñti eat:uadase. Optatiuo instãtis
& impfecti utinã iret. uolesse dio se gisse. Perfecto & plusquã-
pfecto utinã itum eẽt uel fuisset. dio hauesse uoluto se fosse. gi
to. Futuro utinã eat:dio uoglia se uada. Subiũctiuo istãtis cũ
eat:cõcio sia se uada. Impfecto cũ iret:cõcio fosse cosa se gisse

Perfecto cũ itũ sit uel fuerit:cõcio sia stato:se sia gito. Plusq̃pfecto cũ itum eẽt uel fuisset:cõcio fusse stato se fosse gito. Futuro quũ uel ubi itum erit uel fuerit:qñ se sera gito. Infinitiuo instãtis tpis & impfecto iri:girse. Perfecto et plusq̃pfecto itũ esse uel fuisse:esse se gito. Futuro itum iri deuerse gire. Diomedes infiniti futurum non prohibet. Phocas autem a cunctis impersonalibus id aufert:& futuro imperatiui & infiniti.

¶ Pœnitet.

Indicatiuo. pœnitet me te illũ. Nos uos illos. Impfecto pœnitebat. Perfecto pœnituit. plusq̃pfecto pœnituerat. Futuro pœnitebit. Impatiuo tpe tãtum pñti pœniteat. Optatiuo instãtis tpis & impfecti utinam pœniteret. Perfecto & plusq̃pfecto utinam pœnituisset. Futuro utinã pœniteat. Subiũctiuo instantis cũ pœniteat. Impfecto cũ pœniteret. Perfecto cũ pœnituerit. Plusq̃pfecto cũ pœnituisset. Futuro quũ uel ubi pœnituerit Infinitiuo instantis & imperfecti pœnitere. præterito pœnituisse. Diomedes.

LEgẽs quæ pars est? participium ẽ. quare est pticipiũ? qa ptem capit nois & uerbi recipit enim a noie genera & casus:a uerbo tpa & significationes:ab utroq; numeꝝ & figurã. Participio quot accidunt? sex. quæ? genus. casus. tps. significatio. numerus:& figura. Cuius gñis legens? oĩs. quare? qa præponunt ei in declinatiõe tria articularia:ut hic & hæc & hoc legens. Cuius tpis legens? pñtis & præteriti impfecti: quare? qa omne participiũ desinẽs in ans uel in ens est pñtis & præteriti impfecti tpis. Cuius tpis lectus? præteriti pfecti & plusq̃pfecti quare? qa omne participium desinẽs in tus uel in sus & in xus: & unum in uus:quod est mortuus præteriti pfecti & plusquãperfecti tpis est. Cuius tpis lecturus? futuri. quare? quia omne

participiũ desinẽs in rus & in dus futuri tpis est. Cui9 significa-
tiõis est legẽs? actiue. q̃re? qa ab actiuo uerbo uenit. qđ est il-
lud? lego legis: inde uenit hic: & hæc & hoc legẽs. Cuius signi
ficatiõis est lectus? passiue. q̃re? qa a passiuo uerbo uenit. s. le-
gor legeris: ĩde uenit lectus lecta lectũ. Cuius significatiõis est
ueniens? neutralis. q̃re? qa a uerbo neutrali uenit. qđ est illud:
uenio uenis. ĩde uenit hic & hæc & hoc ueniẽs. Cui9 significa-
tiõis est largiẽs? cõis. q̃re? qa a cõi uerbo uenit. qđ est illud? lar-
gior largiris. inde uenit hic & hæc & hoc largiẽs. Cuius nume-
ri legẽs? singularis. q̃re? qa singulariter ꝓfert. Cui9 numeri le-
gẽtes? pluralis. q̃re? qa plr ꝓfert. Cui9 figure legẽs? simplicis.
q̃re? qa simplr ꝓfert. Cuius figure ꝑlegẽs? decõposite. quare?
quia oẽ participium aut est figuræ simplicis aut decõpositæ.

Nominatiuo hic & hæc & hoc legẽs. hõ & dõna & manci
pio legẽte: uide Priscianũ libro. xi. Gtõ hui9 legẽtis. Dtõ
huic legẽti. Actõ hũc & hãc legẽtem & hoc legẽs. Vctõ o le-
gẽs. Abltõ ab hoc & ab hac & ab hoc legẽte uel legẽti. Plurali.
Ntõ hi & hæ legẽtes: & hæc legẽtia. Genitiuo horum & harũ
& horũ legentum uel legentium. Datiuo his legẽtibus. Accu-
satiuo hos & has legẽtes uel legẽtis: & hæc legẽtia. Vocatiuo
o legẽtes & o legẽtia. Ablatiuo ab his legentibus.

Nominatiuo Lectus lecta lectũ: homo & dõna & cosa le
cta. Gtõ lecti lectæ lecti. Dtõ lecto lectæ lecto. Actõ le-
ctũ lectã lectum. Vtõ o lectæ lecta lectũ. Abltõ a lecto a lecta
a lecto. Plurali. Ntõ lecti lectæ lecta. Genitiuo lectoꝝ lectarũ
lectorum. Datiuo lectis. Accusatiuo lectos lectas lecta. Voca-
tiuo o lecti lectæ lecta. Ablatiuo ab lectis.

Ego quæ ps est? ꝓnomẽ est. quare est ꝓnomen? qa ponit
loco ꝓprii nois & certã significat ꝑsonã. Pronomini quot

accidũt: sex. quæ: spẽs. gen9. numer9. figura. psona. casus. Cuius spẽi ego: primitiue. qre: qa a nullo deriuat. Cui9 spẽi meus: deriuatiue. uñ deriuat: a mei. Cuius gñis ego: oĩs sed ĩ hoc loco masculini uel fœminini uel neutri gñis. quare. qa sic est illud cui adheret. Cui9 numeri ego: singularis. quare. qa singulariter pfert. Cui9 numeri nos: pluralis. quare: qa plr pfert. Cuius figuræ iste: simplicis. quare: qa simplr pfert. Cuius figuræ istic: compositæ. unde componit: ex iste & hic componit istic. Cuius psonæ ego: primæ. quare: qa oĩa noĩa & pnomina sunt tertiarum psonarum: exceptis ego quod est primæ psonæ. & tu quod est secũdæ: & uocatiuis casibus aliorum: q sunt psonæ secundæ. Cuius casus ego: noĩat ui. quare: qa sic declinando repit & eius sensum retinet in construendo.

PRimus modus pnominis est: cuius genitiuus singularis in i uel in is & datiuus in i naturaliter desinit: ut ego mei uel mis mihi. Tu tui uel tis tibi. Sui sibi: qđ non facit sis. ad differentiã uerbi sis. Et sunt tria pnomina primitiua: scilicet: Ego. tu. sui. & sunt generis omnis per omnes casus.

NOminatiuo ego. gtõ mei uel mis olim. Datiuo mihi. Accusatiuo me. abltõ a me. Plurali nominatiuo nos. gtõ nostrũ uel nostri. Dtõ nobis. accusatiuo nos. Ablatiuo a nobis.

NOminatiuo tu: genitiuo tui uel tis olim. Datiuo tibi. Accusatiuo te. Vocatiuo o tu. Ablatiuo a te. Plurali. Nominatiuo uos. genitiuo uestrum uel uestri. Datiuo uobis. accusatiuo uos. Vocatiuo o uos. ablatiuo a uobis.

GEnitiuo sui: de se. Dtõ sibi. actõ se. abltõ a se. Plr. genitiuo sui. Datiuo sibi. accusatiuo se. ablatiuo a se.

SEcũdus modus pnois ẽ: cui9 gtũs singularis i ius & dtũs in i naturalr desinit: ut il le illi9 illi. Iste isu9 isti. Ipse ipsius

ipsi Is ei9ei. Hic hui9huic. qd quũ deberet facere hui: assũpsit e cã drĩæ hui iteriectionis. Octo ẽt noĩa cũ suis compositis sequunt̃ hũc modũ. s. unus. totus. solus. ullus. alius. uter & alter & qs uel q cũ oib9 suis compositis tria ex istis hñt uctũm casũ. sez unus: totus. solus: Faciunt enim o une. o tote. o sole.

NOminatiuo. Ille illa illud. qllo hõ: qlla dõna: qlla cosa. gtõ illi9. Dtõ illi. actõ illũ illã illud. abltõ ab illo ab illa ab illo: Plurali. Nominatiuo illi illæ illa. Gtõ illorum illarum illorum. Datiuo illis. accusatiuo illos illas illa. ablatiuo ab illis.

NOminatiuo ipse ipsa ipsum: ipse hõ: ipa donna: ipsa cosa Gtõ ipsi9. Dtõ ipsi. Actõ ipm ipsam ipm. abltõ ab ipo ab ipsa ab ipso: Plurali: Ntõ ipsi ipsæ ipsa. Gtõ ipoꝝ ipsaꝝ ipsorũ. Datiuo ipsis. accusatiuo ipsos ipsas ipsa. ablatiuo ab ipsis.

NOminatiuo Iste ista istud. qsto hõ: questa donna: questa cosa. Gtõ isti9 Dtõ isti. Actõ istũ istã istud. Abltõ ab isto ab ista ab isto. Plurali Ntõ isti istę ista. gtõ istorum istarũ istorum. Dtõ istis. Actõ istos istas ista. Ablatiuo ab istis.

NOminatiuo Hic hæc hoc. qsto homo: qsta donna: qsta cosa. Gtõ hui9. Dtõ huic. Actõ hunc hanc hoc. Ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Plurali nominatiuo hi hę hæc. Genitiuo horũ harũ horũ. Dtõ his. actõ hos has hęc. ablatiuo ab his.

NOminatiuo is ea id: ipso homo: ipsa donna: ipsa cosa. Genitiuo eius. Datiuo ei. accusatiuo eum eam id. ablatiuo ab eo ab ea ab eo: Plurali. Nominatiuo ii eæ ea. Genitiuo eorum earum eorum. Datiuo eis uel iis. Accusatiuo eos eas ea: ablatiuo ab eis uel iis.

NOminatiuo Vnus una unũ: uno homo: una donna: una cosa: genitiuo unius: Datiuo uni: actõ unũ unã unũ: Vocatiuo o une una unũ: ablatiuo ab uno ab una ab uno: Plurali

Ntō uni unæ una. Gtō unoꝝ unarū unorū. Datiuo unis. Ac/
cusatiuo unos unas una. Vctō o uni unæ una. Abltō ab unis.

NOminatiuo Totus tota totū: tucto homo: tucta dōna: tu
cta cosa. Gtō totius. Dtō toti. Actō totū totā totū. Vctō
o tote tota totū. Abltō a toto a tota a toto. Plurali Ntō toti totæ
tota. Gtō totoꝝ totaꝝ totorum. Dtō totis. Actō totos totas to/
ta. Vocatiuo o toti totæ tota. Ablatiuo a totis.

NOminatiuo qs uel qui quæ quod uel qd: ql homo: qual
dōna: qual cosa. Gtō cui9. Dtō cui. Actō quem quam qd
uel quid. Ablatiuo a quo uel a qui. a qua uel a q. a quo uel a qui
Pluraliter Ntō qui quæ quæ. Gtō quoꝝ quaꝝ quorum. Dtō qs
uel qb9. Actō quos quas quæ. Ablatiuo a quis uel a quibus.

TErtius modus pnoīs est: q per oēs suos cāus seqt̄ declina
tionē mobiliū noīum priæ: & scdæ declinatiōis: ut Me9
mea meū. Tu9 tua tuū. Su9 sua suū. Nr̄ nr̄a nr̄m. Vr̄ ur̄a ur̄z.

NOminatiuo Meus mea meū: mio homo: mia dōna: mia
cosa. Gtō mei meæ mei. Dtō meo meæ meo. Actō meū
meā meū. Vctō o mi mea meū. Abltō a meo a mea a meo. plr̄
Ntō mei meæ mea. Gtō meorū mearū meorum. Dtō meis. Ac
cusatiuo meos meas mea. Vctō mei meæ mea. Abltō a meis.

NOminatiuo Tuus tua tuū. tuo hō: tua dōna: tua cosa. Ge
nitiuo tui tuæ tui. Dtō tuo tuæ tuo. Actō tuū tuā tuū. Ab
latiuo. a tuo a tua a tuo. Plurali Ntō tui tuæ tua. Gtō tuorū tua
rum tuorum. Dtō tuis. Actō tuos tuas tua. Ablatiuo a tuis.

NOminatiuo Su9 sua suū: suo hō: sua dōna sua cosa. Gtō
sui suæ sui. Dtō suo suæ suo. actō suū suam suū. abltō a
suo a sua a suo. Plurali noīatiuo sui suæ sua. Gtō suorū suaruz
suorū. Dtō suis. actō suos suas sua. ablatiuo a suis.

NOminatiuo nr̄ nr̄a nostrum: nr̄o homo: nr̄a dōna: nr̄a co/

ſa.gtõ noſtri noſtræ noſtri. Datiuo noſtro noſtræ nr̃o.accuſa⸗tiuo noſtrum nr̃am noſtrum. Vocatiuo o noſter nr̃a noſtrum abltõ a noſtro a noſtra a noſtro. Plurali ntõ nr̃i noſtræ nr̃a. gtõ noſtrorũ noſtrarũ noſtrorũ. Dtõ noſtris.actõ noſtros noſtras noſtra. Vocatiuo o noſtri noſtræ noſtra.ablatiuo a noſtris.

NOminatiuo Veſter ueſtra ueſtrũ.uoſtro hõ:uoſtra donna.uoſtra coſa.gtõ ueſtri ueſtræ ueſtri. Dtõ ueſtro ur̃æ ueſtro.actõ ueſtrũ ueſtrã ueſtrũ.abltõ a ueſtro a ueſtra a ue⸗ſtro.Plurali.ntõ ueſtri ueſtræ ueſtra.gtõ ueſtrorũ ueſtrarũ ueſtrorũ.Dtõ ueſtris.actõ ueſtros ur̃as ueſtra.abltõ a ueſtris.

QVartus modus pronominis eſt qui per omnes ſuos ca⸗ſus ſequit̃ declinatiõem mobilium nominum tertię de⸗clinationis:ut noſtras noſtratis & ueſtras ueſtratis.

NOiatiuo hic & hæc noſtras & hoc noſtrate:homo & dõna & coſa de noſtra gẽte.Gtõ huius noſtratis.Dtõ huic noſtrati.Actõ hũc & hãc noſtratẽ & hoc noſtratæ.Vctõ o noſtras & o noſtrate. Abltõ ab hoc & ab hac & ab hoc noſtrate uel noſtrati.Plurali.ntõ hi et hæ noſtrates & hęc noſtratia.gtõ horũ & harũ & horũ noſtratũ uel noſtratiũ.Dtõ his noſtrati⸗b9.Actõ hos & has noſtrates noſtratis & hęc noſtratia.Vctõ o noſtrates & o noſtratia.Ablatiuo ab his noſtratibus.

NOminatiuo hic & hæc Veſtras & hoc ueſtrate hõ & donna & coſa de uoſtra gẽte. Gtõ huius ueſtratis. Dtõ huic ueſtrati.Actõ hunc & hanc ueſtratem & hoc ueſtrate. Vctõ caret.Ablatiuo ab hoc & ab hac & ab hoc ueſtrate ul' ueſtrati. Plurali Ntõ hi & hę ueſtrates & hæc ueſtratia.Genitiuo &c.

QVot ſunt p̃nomina de q̃bus nulla dubitatio eſt apud la⸗tinos? q̃ndecim.quæ? octo primitiua:& ſeptem deriua⸗tiua.Primitiua ſũt iſta.Ego tu ſui ille ipe iſte hic is.Deriuatiua

sunt illa. Meus tuus suus noster & uester nostras & uestras.

AD quæ pars est: præpositio est. quare est præpositio? qa præponit alijs partibus orationis. per appositiōem uel p cōpositiōem. Per appositiōem idest per regimē casus: ut In tēplo. Per cōpositionem. i. quādo componit: ut impius. Præpositiōi quot accidūt? unum. qd? casus tantū. quot casus? duo q? accusatiuus & ablatiu9. Ad cui casui seruit? actō. Qa præpositiōes seruiētes actō casui? Ad apud ante aduersum uel aduersus cis citra circū circa cōtra erga extra inter itra infra iuxta ob pone p ppe ppter scdm post trans ultra pter supra circiter usq secus penes. Ab cui casui seruit? abltō. Qa ppositiōes seruientes abltō casui? A ab abs cum coram clam de e ex p præ palā sine absq tenus. In cui casui seruit? utriq casui. Qa præpositiones seruiētes utriq casui. In sub sup & subter. Quot sunt ppositiōes quæ nō inueniunt nisi in cōpositōe? sex: quæ? Di dis re se am con. Caue an dicas. Nā ueteres am p circum ponere solebāt auctore Macrobio. Et Festus inqt: Am præpositio significat circū. Hinc dicit ambustus. idest circū ustus. Prisci. ēt lib. xiiii. iqt: Am ēt peri grecā ppōnē significat: ut Amplector: amputo. ambio. in quo ēt additio b cōsonantis propter m fuit.

NVnc q ps ē? aduerbiū ē. qre est aduerbiū? qa stat iuxta uerbū & semp nitit uerbo. Aduerbio quot accidūt? tria. q? spēs significatio & figura. Qui9 spēi? primitiuæ qre? qa a nullo deriuat. Qui9 significatiōis? tpis. Qa tpis? ut pridē nup añā nudiusterti9 heri hodie stati nūc mō cras postridie prēdie oli dudū quōdā aliqñ qñ siqñ tandē sp. Qa loci: ut hic illic istic hic illic istic: huc illuc istuc: hac illac istac: itro ul foras: it9 uel foris: ibi ubi: quo q uñ: quorsū & quousq. Qa iterrogādi: ut cur qre qobrē qd nōne utrū. Qa phibēdi: ut ne. Qa negādi: ut nō

nihil nec neq̄ haud mime neq̄q̄. Da affirmādi: ut ꝑsc͡o q̄ppe pláe u3 nēpe qd. s. nimiꝝ certe. Da iurādi: ut ædepol mecastor hercl'e mediu sfidi9. Da optādi: ut utinā o si amē. Da hortādi: ut eia age agite agedū. Da reissiui: ut uix sēsim paulati pedetē tim fer & ferme. Da q̄litatis: ut bn̄ male docte fortiter suauiter et libēter pulchre uiril'r expedite. Da q̄titatis: ut tm̄ multū paꝝ modicū mimū maxie satis. Da dubitādi: ut an utrū forsan forsitā fortassis uel fortasse. Da euēt9: ut forte fortuitu. Da cōgregādi: ut sil' una piter. Da discretiui: ut seorsū sepati semote sec9 diuisim sigillati bifariā trifariā et multifariā. Da sil'itudis: ut q̄si ceu sic sicut sicuti uelut ueluti tāq̄ ut uti itē & ita. Da ordinādi ut prio scdo ide deide deiceps iterea ꝑtin9tū postea iteri obiter & p̄terea. Da itētiui: ut ualde mimū ꝑrsus penit9 & oino. Da cōparādi: ut magis min9 pl9 tā & q̄. Da suplatiui: ut maxie mīnie uel s̨epissime. Da nūeri: ut semel bis ter q̄ter milies totiēs quotiēs ul' toties quoties s̨epe iteꝝ rurs9 primū tertiū. Da psonalis: ut meati tuati suati nr̄atim & ur̄atim. Da diminutiui: ut clā clāculū bn̄ belle bellissime. Da uocādi: ut o heus eho. Da rn̄dēdi: ut heu o. Da demōstrādi: ut en ecce. Da eligendi: ut potius imo. Qui9 figuræ. simplicis. quare: qa simpl'r profert.

Heu quæ ps ē: iteriectio est. q̄re ē iteriectio: quia interiacet aliis ptib9 orationis in orone. Interiectioi quot accidunt: unū. qd: significatō tm̄. Qui9 significatōis: dolētis. Da dolētis ut heu hei o ah. Da gaudētis: ut euax. Da admirātis: ut pap̨e o. Da expauescētis ul' timētis ut at at. Da dridēus: ut aha ehe ahu oho phi ohe chu. Da exclamātis: ut ꝑ. Da irascētis: ut ne fas nefādū ꝑnefas. Da laudātis: ut euge. Da uitātis: ut apage

Et q̄ ps ē: cōiūctio ē: qa cōiūgit c̨eteras ptes orōnis. Cōiūctiōi quot accidūt: tria. q̄ spēs figura & ordo. Qui9 spēi:

copulatiuæ. Copulatiua est q̄ copulat tā sensum q̄ uerba: ut Et q; ac at ast q̄dē quoq;: sed aūt uero quādo ꝑ quia. Cōtinuatiua est quæ demōstrat ordinē rerū in cōsequētia cū dubitatiōe: ut Si stertit dormit. Subcōtinuatiua ē: q̄ cām subcōtinuatiōis ōndit cōsequētem in rerum eēntia: ut Quādo sol oritur dies est: & qm̄ ambulat mouet̄. Disiūctiua est: quæ quamuis dictiōes coiūgit: sensum tn̄ disiūgit & alteram partem uerā esse: & alterā nō esse significat: ut Aut est dies aut nox. Vel est sanus uel eger. Subiūctiua est: quæ q̄uis uocem subdisiūctiuaꝝ hēat. tn̄ utrūq; esse significat in eodē uel diuerso tpe: ut Alexander siue Paris iuit pro Helena. idest Alexāder q & Paris dr̄. Et Iste tota die uel legit uel scribit: sed in diuersis horis. Cālis est: quæ ꝑprie adiūcta idicatiuo uerbo significat cām āncedētem cū effectu: ut Doctus sum: nam legi. Effectiua est: quæ adiūcta uerbo idicatiuo significat effectum p̄cedentem ex cā: ut nā legi doctus sum. Adiūctiua ē: quæ adiūgitur uerbis subiūctiuis ꝑprie cū dubitatōe: ut Si uenias faciā: & Vt ꝑsit tibi facio. Approbatiua est illa quæ approbat rē esse: idest affirmat: ut Eqdē merui nec deprecor. Aduersatiua est: quæ aduersum cōueniēti significat ut Tn̄ quāq̄ q̄uis si & si: ut Multo tpe seruiui tibi: tu tn̄ me hēs odio. Distributiua est: quæ diuersis diuersa distribuit: ut Ego lego tu uero dormis. Distributiua uel adiectiua ē: q̄ de duob9 ꝓpositis unū eligere & alteꝝ refutare ōndit: ut Diues malo eē q̄ paup. Abnegatiua est illa: q̄ adiūcta uerbo aliq̄d fieri ōndit. nisi aliquo impedimēto impediret̄: ut comessem si hērem. Gaudeat priam9 si audeat. Collectiua uel rōnalis uel illatiua ē: q̄ colligit supradicta cū rōne: uel isert̄ aliis p̄positis: ut ergo igr̄ itaq;. Cicero Cathilinā sua sapia domuit solus igit̄ Cicero priā seruauit. dubitatia ē: q̄ dubitationē significat: ut an ne. cōpletiua ē: q̄

cā ornatus uel metri nulla necessitatis cā ponitur: ut si dicam Aeneas qdem fuit pius: Vlysses uero astutus. Diminutiua est: quæ diminutionē significat: ut Si nō potes mihi dare aureolū saltem cōmoda denarium. Expositiua est illa: quæ expositionē significat: ut. i. uz scz. Quot sunt ordies cōiūctionū? tres. q? p̄positiu9: subiūctiu9: & cōis. Cui9 figuræ at? simplicis: q̄re? qa simplr p̄fert. Cuius ordis at? p̄positiui. q̄re? qa semp p̄ponit i ordine orōnis. Cui9 ordis aūt? subiūctiui. quare? qa semp subiungit in ordie orōnis. Cuius ordis igitur? cōis. quare? qa pōt præponi & supponi in ordie orōnis. Quot sunt cōiunctiones p̄positiui ordis? qndecim. quæ? At ac ast aut uel nec neq; si qn quatenus sin seu siue ni: sed scdm quosdā. Quot sūt cōiūctiones subiūctiui ordis? octo: uidelicet. Quæ ne ue enim qdem quoq; aūt uero. Ex iis tres sunt encleticæ: idest iclinatiuæ: eo q inclināt accētum præcedētis syllabæ ad se: ut Dixitq; . legisne. communiterue. Pene omnes aliæ sunt cōmunes: quia possunt præponi & supponi in ordine orationis: ut Ergo igitur &c.

¶ Gloria lausq; Deo.

¶ Mancinellus ad lectorem.

Donati Melioris supiori editiōe: qdā ut euenit impssores corru perāt. itaq; ubi denuo iprimēdū cōstituere: qcqd ab eis oli fue rat deprauatū: uisū ē emēdatū iri. Hinc iste ab illo aliqd differt Præterea qm̄ aliquoꝝ tāta mētis iprobitas est & ignauia: ut qd ipsi nō legerint seu mime aīaduerterint: rite dici nō arbitrent: p̄sertim cū aliter: & male qdē: lraꝝ primordia ibiberint: qd lō ge grauissimū. Necessario duct9 sum hoc i loco maioꝝ exēpla ōndere. Negabāt illi optatiuū modū posse duos sensus recipe: uti in Amo uerbo trad derā: erat. n. ultim9 sensus ab eis dāna-

tus:quē ſane. Optatiuo quoq; ineſſe:nō ſubiunctiuo dūtaxat auctores uulgo oñdūt:uel cū ut:aut q̄:uel ēt ſine iſtis illū idicā tes,uñ Suetōius de Nerōe ſcribit. Q uā uellē inqt neſcire lr̄as. Martialis itē Q uā cupes pēnas tūc habuiſſe tuas. Ouid.idem li.ix.met.ubi loquit̄ Iphis ait: V ellem nulla forem. V bi ēt ad uertendū:p̱ ſe uerbū optatiuū ſæpe poni ſine ut,ſine q: & ſine utinā. Q đ alibi ēt Naſo docet:ait nāq; li.metha.ix. Oīa dii face rēt eēnt cōia nobis.& V erg.li.vi.Hac T roiana ten9 fuerit for tuna ſecuta. V bi fuerit optatiue poſuit. Lucanus item uolumi ne primo:Dii uiſa ſecūdent.Et fibris ſit nulla fides:ſed cōditor artis finxerit iſta T ages.Per qđ multis placuit artiū ſcriptori/bus p̄teritū p̱fectū optatiui eē ſimile ſubiūctiuo.qđ ēt Priſ. li. xviii.meminit. ¶ Negabāt ēt improbi hoīes me nō recte. Im/peratiuoꝝ futuris numero qdem plurali p̱ſonam primā ſuſtu/liſſe:cū & Diome.in uerboꝝ declinatiōibus & Donat9 ipſe an tehac iā pridem illā appoſuiſſent. Ego tñ id iure feciſſe aiebā: cū uox eadē. Impatiuoꝝ pñtibus eſſe:nec ēt unq̄ uſq̄ ue aliqs eā illoꝝ futuro uocē aſcribēdā iterlegēdū potuerit dep̄hēdere. Q uā ſane pñti quoq; auferre potuiſſem:ſi oīno Diomedis pri ſcianiue p̄cepta ſecutus eſſem. Diomedes.n.ſic ait. Q uidā pu/tāt. Amemus impatiuū eē pluralē:& primā p̱ſona:qđ nos hor tatiuū appellam9. Priſ.aūt li.viii.ſic:Itaq;:q latini in plurali nu/mero impatiua priæ p̱ſonæ accipiūt.hęc græci υποθετικα ηπα ρακελευμαξα uocāt.i.ſuppoſitiua ſiue hortatiua. dicūt.n.q ſupior debet oñdi q impat eo:cui impat.hic aūt ſuā quoq; con iūgēs p̱ſonā:ſimilē ſe ſociūq; in hac ipſa re de qua impat oñdit futuꝝ illis:qb9ipat:ut Pugnem9.legamus:q̄ſi ad ſocios uidet̄ hoc uti mō.Itaq; meli9 ē:hāc ab impatiuis p̱ſonā pluralis nūeri ſepare. Sciēdū tñ q iſte modus freq̄ntiſſime p̱ optatiuo ul' de/

precatiuo põit̃:ut Musa mihi cãs memorã:quo numine læso. & apud Terẽ. Fac amabo. Hæc ille. ¶ Ausi sũt illi iidẽ dãnare me q̃ ferris disylabon in scd̃a psona pñtis idicatiui docuerã:cũ feror fereris dicere debuissem:trisylabõ sc3. Sed q̃rta uecordia laborarẽt: Prisciãi uerbis oñdi. Is.n.i Epitomate suo sic ait. Oĩs scd̃a psona passiua & i pñti & in ptõ ipfecto & in futuro idicatiui & optatiui:ab actiua sua fit:iterposita ri. Sed in tertia ꝑ i penultima e correptã hẽt. Sed ẽt ris in re cõuersa:solet eadẽ scd̃a psona in oĩ cõiugatione in e ꝓferri:ut amas amaris uel amare. Doces doceris uel docere. Legis legeris uel legere. Audis audiris uel audire. Libro uero ix sic. Fero p cõcisionẽ.i.p syncopen i lr̃æ scd̃am & tertiã facit psonã. fero fers fert. ꝑ fero feris ferit. Paulo itẽ iferi9 inq̃t. In oĩb9 quoq3 aliis mõis seruat rõnẽ eiusdẽ cõiugatiõis:tertię.s.exceptis illis:q̃ solẽt a scd̃a psona nasci:i iis eni seruat eiusdẽ psonæ cõcisionẽ:ut Fers.fer.ferte.ferto.fertote.ferrẽ.fere: Nã q̃ a pria psona capiũt regulã.rectã declinationẽ sequunt̃:ut Fero ferebã ferã. Hæc ille.ergo &c. ¶ Amãdi p̃terea:& hmõi gerũdia in di passiue quoq3 ꝓferri iuenimus: licet rarius. Iustinus.n.lib.xvii. Athenas quoq3 erudiẽdi grã missus.de regio quodã puero dixit. Et in ꝓlogo primi uoluminis ait. Q d'ad te impator Antonine non tã cognoscẽdi q̃ emẽdandi cã trãsmisi. Restat iam mihi ꝓbãdum illud Catonis carmẽ ita legẽdum esse. Si romana cupis:& punica noscere bella: nõ aũt lpublica:uti ẽt e doctis aliqui uolũt: Ratio enim est:punica legẽdum esse:q̃ omnes codices sic habẽt. Deinde q̃ Lucanus in quarti uoluminis fine quædã pũica bella cõmemorat: Iubæ enim exercitus ingens Curionem ꝓstrauit:occiditq3 ẽt. Cato ergo ille eius carminis auctor propter id dixit punica bella:nõ ꝑpter Annibalis gesta:quæ Syllius carmine executus est. Vale.

¶ Catonis carmen de moribus per Ant. Mancinellum correctũ: partim suo quãtulocũq; iudicio: partim uetustis codicib9.

Vm aiaduerterem q̃plurimos hoies errare grauiter in uia moꝝ succurrẽdũ opinioni eoꝝ: & cõsulendũ existimaui: maxime ut gloriose uiuerẽt & honorẽ cõtingerẽt. Nũc te fili charissime docebo: quo pacto mores tui aĩ cõponas. Igit̃ p̃cepta mea ita legito: ut ĩtelligas: legere. n. et nõ ĩtelligere: ẽ negligere. Itaq; deo supplica. Parentes ama. Cognatos cole. Datũ serua. Pare foro. Cũ bonis ambula. Ne accesseris ad cõsilium donec uoceris. Raro cõuiuare. Da mutuũ: cui des uideto. Mũdus esto. Saluta libẽter. Quod satis est dormi. Ama cõiugem. Cede locũ maiori. Iusiurãdum serua. Magistrum metue. Te uino tempera. Verecundiã serua. Pugna pro patria. Custodi rẽ tuã. Diligentiã adhibe. Nil temere credideris. Tute consule. Familiã cura. Fuge meretrices. Lege libros. Memẽto quę legeris. Disce litteras. Erudi liberos. Blãdus esto. Benefacito bonis. Noli ab re irasci. Neminẽ irriseris. Maledicus ne esto. Aestimationẽ retine. Adesto iudicio. Aequũ iudica. Ad p̃toriũ stato. Nil mẽtire. Cõsult9 esto. Iracũdiã tẽpera. Virtute utere. Trocho lude. Aleã fuge. Minorem te ne contẽpseris. Nil arbitrio uiriũ feceris. Patere legẽ quã tu ipse tuleris. Accepti beneficũ memor esto. Pauca in cõuiuio loquere. Noli miserum irridere. Minime iudica. Alienum concupiscere noli. Illud stude agere quod bonum est.

SI deus est animus nobis: ut carmina dicunt:
Hic tibi præcipue pura sit mente colendus.

Plus uigila semper:ne somno deditus esto:
 Nam diuturna quies uitiis alimenta ministrat.
Virtutem primam esse puta compescere linguam:
 Proximus ille deo est qui scit ratione tacere.
Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
 Conueniet nulli qui secum dissidet ipse.
Si uitam inspicias hominum:si deniq; mores.
 Quum culpant alios:nemo sine crimine uiuit.
Quæ nocitura tenes:quamuis sint chara:relinque:
 Vtilitas opibus præponi tempore debet.
Constans & lenis:ceu res expostulat:esto:
 Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.
Nil temere uxori de seruis crede quærenti.
 Sæpe etenim mulier quem coniunx diligit odit.
Quumq; mones aliquem:nec se uelit ipse moneri:
 Si tibi sit charus:noli desistere cœptis.
Contra uerbosos noli contendere uerbis:
 Sermo datur cunctis:animi sapientia paucis.
Dilige sic alios:ut sis tibi charus amicus:
 Sic bonus esto bonis:ne te mala damna sequantur.
Rumores fuge:ne incipias nouus auctor haberi.
 Nam nulli tacuisse nocet:nocet esse locutum.
Rem tibi promissam:certam promittere noli:
 Rara fides ideo est:quia multi multa loquuntur.
Quum te aliquis laudat:iudex tuus esse memento:
 Plus aliis de te q̄ tu tibi credere noli.
Officium alteris multis narrare memento:
 Atq; aliis quum tu benefeceris ipse sileto.
Multorum quum facta senex.& dicta recenses.
 Fac tibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi:de se putat omnia dici.
Quum fueris fœlix quæ sunt aduersa caueto:
Non eodem cursu respondent ultima primis.
Cum dubia & fragilis sit nobis uita tributa:
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.
Exiguum munus quum dat tibi pauper amicus:
Accipito placide:plene & laudare memento.
Infantem nudum cum te natura crearit:
Paupertatis onus patienter ferre memento.
Ne timeas illam:quæ uitæ est ultima finis:
Qui mortem metuit:quod uiuit perdit idipsum.
Si tibi pro meritis nemo respondet amicus:
Incusare deum noli:sed te ipse coerce.
Ne tibi quid desit:quæsitis utere parce.
Vtq; quod est serues semper tibi deesse putato.
Quod præstare potes ne bis promiseris ulli:
Ne sis uentosus dum uis bonus ipse uideri.
Qui simulat uerbis nec corde est fidus amicus.
Tu quoq; fac simile:& sic ars deluditur arte.
Noli homines blando nimium sermone probare:
Fistula dulce canit uolucrem dum decipit auceps.
Cum tibi sint nati:nec opes:tunc artibus illos
Instrue:quo possint inopem defendere uitam.
Quod uile est:charum:quod charum uile putato.
Sic tibi nec cupidus:nec auarus nosceris ulli.
Quæ culpare soles:ea tu ne feceris ipse:
Turpe est doctori:quum culpa redarguit ipsum.
Quod iustum est petito:uel quod uideatur honestum.
Nam stultum est petere id:quod possit iure negari.

Ignotum tibimet noli præponere notis:
Cognita iudicio constant:incognita casu.
Cum dubia incertis uersetur uita periclis:
Pro lucro tibi pone diem quocunqȝ laboras.
Vincere cum possis:interdum cede sodali:
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.
Ne dubita quum magna petes:impendere parua:
His etenim rebus coniungit gratia charos.
Litem inferre caue:cum quo tibi gratia iuncta est:
Ira odium generat:concordia nutrit amorem.
Seruorum culpa quum te dolor urget in iram:
Ipse tibi moderare:tuis ut parcere possis.
Quem superare potes:interdum uince ferendo.
Maxima enim morum est semper pacientia uirtus.
Conserua potius:quæ iam sunt parta labore:
Quum labor in damno est crescit mortalis egestas.
Dapsilis interdum notis:& charus amicis:
Quum fueris fœlix:semper tibi proximus esto.
TElluris si forte uelis cognoscere cultus.
Vergilium legito:q; si mage nosce laboras
Herbarum uires:Macer id tibi carmine dicet.
Si romana cupis: & Punica noscere bella.
Lucanum quæras:qui Martis prœlia dixit.
Si quid amare libet:uel discere amare legendo:
Nasonem petito:sin autem cura tibi hæc est
Vt sapiens uiuas:audi quæ discere possis:
Per quæ semotum uitiis deducitur æuum:
Ergo ades: & quæ sit sapientia disce legendo.
Si potes ignotis etiam prodesse memento.
Vtilius regno est:meritis acquirere amicos.

Mitte arcana dei:cœlumq́ inquirere quid sit.
  Cum sis mortalis:quæ sunt mortalia cura.
Linque metum lethi:nam stultum est tempore in omni.
  Dum mortem metuas amittere gaudia uitæ.
Iratus de re incerta contendere noli:
  Impedit ira animum possit ne cernere uerum.
Fac sumptum propere quum res desiderat ipsa.
  Dãdum etenim est aliquid quum tempus postulat aut res.
Quod nimium est fugito:paruo gaudere memento:
  Tuta mage est puppis:modico quæ flumine fertur.
Quod pudeat socios:prudens celare memento.
  Ne plures culpent id:quod tibi displicet uni.
Nolo putes prauos homines peccata lucrari:
  Temporibus peccata latent:& tempore clarent.
Corporis exigui uires contemnere noli:
  Consilio pollet cui uim natura negauit.
Quem uideas non esse parem tibi tempore cede:
  Victorem a uicto superari sæpe uidemus.
Aduersus notum noli contendere uerbis:
  Lis minimis uerbis interdum maxima crescit.
Quid deus intendat noli perquirere sorte:
  Quid statuat de te sine te deliberat ipse.
Inuidiam nimio cultu uitare memento.
  Quæ si non ledit tamen hanc sufferre molestum est.
Esto forti animo cum sis damnatus inique.
  Nemo diu gaudet qui iudice uincit iniquo.
Litis præteritæ noli maledicta referre:
  Post inimicitias iram meminisse malorum est.
Nec te collaudes nec te culpaueris ipse.
  Hoc faciunt stulti quos gloria uexat inanis.

Cato

Vtere quæsitis modice quum sumptus abundat.
Labitur exiguo quod partum est tempore longo.
Insipiens esto quum tempus postulat aut res:
Stultitiam simulare loco prudentia summa est.
Luxuriam fugito. simul & uitare memento.
Crimen auaritiæ: nam sunt contraria famæ.
Noli tu quædam referenti credere semper.
Exigua est tribuenda fides: quia multa loquuntur.
Quæ potu peccas: ignoscere tu tibi noli:
Nam crimen uini nullum est: sed culpa bibentis.
Consilium arcanum tacito committe sodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.
Successum indignum noli sufferre moleste:
Indulget fortuna malis: ut ledere possit.
Prospice: qui ueniunt: hos casus esse ferendos:
Nam leuius lædit quicquid præuidimus ante.
Rebus in aduersis animum submittere noli.
Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit
Rem tibi quam noscis aptam dimittere noli:
Fronte capillata est: post hæc occasio calua.
Quod sequitur specta: quodq; imminet ante uideto:
Illum imitare deum partem qui spectat utranque.
Fortius ut ualeas: interdum parcior esto:
Pauca uoluptati debentur. plura saluti.
Iudicium populi nunquam contempseris unus:
Ne nulli placeas: dum uis contemnere multos.
Sit tibi præcipue quod primum est cura salutis:
Tempora ne culpes: cum sis tibi causa doloris.
Somnia ne cures: nam mens humana quod optat
Dum uigilat: sperans per somnum cernit idipsum.

Hoc quicunque uelis carmen cognoscere lector:
Hæc præcepta feres: quæ sunt gratissima uitæ.
Instrue præceptis animum: ne discere cesses.
Nam sine doctrina uita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres: sin autem spreueris illud:
Non me scriptorem. sed te neglexeris ipse.
Cum recte uiuas. ne cures uerba malorum.
Arbitrii nostri non est quod quisq; loquatur.
Productus testis. salua tamen ante pudorem:
Quantumcunq; potes celato crimen amici.
Sermones blandos blæsosq; cauere memento:
Simplicitas ueri fama est: fraus ficta loquendi.
Segnitiem fugito. quæ uitæ ignauia fertur:
Nam quum animus languet: consumit inertia corpus.
Interpone tuis interdum gaudia curis:
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.
Alterius dictum: aut factum ne carpseris unquam:
Exemplo simili ne te derideat alter.
Quod tibi sors dederit tabulis suprema notato.
Augendo serua: ne sis quem fama loquatur.
Quum tibi diuitiæ superant in fine senectæ:
Munificus facito uiuas non parcus amicis.
Vtile consilium dominus ne despice serui:
Nullius sensum si prodest: tempseris unquam.
Rebus & incensu si non est: quod fuit ante:
Fac uiuas contentus eo: quod tempora prebent.
Vxorem fuge: ne ducas sub nomine dotis.
Ne retinere uelis si cœperit esse molesta.
Multorum disce exemplo quæ facta sequaris:
Quæ fugias nobis uita est aliena magistra.

Quod potes id tentes:operis ne pondere pressus
Succumbat labor:& frustra tentata relinquas.
Quod nosti factum non recte:non sileatur:
Ne uideare malos imitari uelle tacendo.
Iudicis auxilium sub iniquo teste rogato:
Ipsæ etiam leges cupiunt ut iure regantur.
Quod merito pateris:patienter ferre memento:
Cunq; reus tibi sis:ipsum te iudice damna.
Multa legas facito:perlectis perlege multa:
Nam miranda canunt:sed non credenda poetæ.
Inter conuiuas fac sis sermone modestus:
Ne dicare loquax:dum uis urbanus haberi.
Coniugis iratæ noli tu uerba timere:
Instruit insidias lachrymis:dum fœmina plorat.
Vtere quæsitis:sed ne uideatis abuti:
Qui sua consumunt:quum deest:aliena sequuntur.
Fac tibi proponas mortem non esse timendam:
Quæ bona si non est:finis tamen illa malorum.
Vxoris linguam:si frugi est ferre memento:
Namq; malum est non uelle pati:nec posse tacere
Dilige non ægra charos pietate parentes.
Nec matrem offendas:dum uis bonus esse parenti.
SEcuram quicunq; cupis deducere uitam:
Nec uitiis hærere animum:quæ moribus obsunt.
Hæc præcepta tibi semper relegenda memento:
Inuenies aliquid quod te uitare magistro.
Despice diuitias.si uis animo esse beatus:
Quas qui suscipiunt mendicant semper auari.
Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt:
Si fueris contentus eo:quod postulat usus.

Cum sis incautus:nec rem ratione gubernes:
Noli fortunam:quæ non est:dicere cæcam.
Dilige denarium:sed parce dilige formam
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.
Quum fueris locuples:corpus curare memento:
Aeger diues habet nummos:se non habet ipsum.
Verbera cum tuleris discens aliquando magistri:
Fer patris imperium quum uerbis exit in iram.
Res age quæ prosunt:rursus uitare memento
In quibus error inest:nec spes est certa laboris.
Quod præstare potes gratis:concede roganti:
Nam recte fecisse bonis in parte lucrorum est.
Quod tibi suspectum est confestim discute quid sit:
Nanqꝫ solent primo quæ sunt neglecta nocere.
Cum te detineat ueneris damnosa uoluptas:
Indulgere gulæ noli:quæ uentris amica est:
Cum tibi præponas animalia cuncta timere.
Vnum præcipio tibi plus hominem esse timendum.
Cum tibi præualidæ fuerint in corpore uires:
Fac sapias animo:poteris sic fortis haberi.
Auxilium a notis petito:si forte laboras:
Nec quisquam melior medicus:quam fidus amicus.
Cum sis ipse nocens:moritur cur uictima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.
Cum tibi uel socium uel fidum queris amicum:
Non tibi fortuna est hominis:sed uita petenda:
Vtere quæsitis opibus:fuge nomen auari:
Quid tibi diuitiæ prosunt:si pauper abundas?
Si famam seruare cupis dum uiuis honestam.
Fac fugias animo:quæ sunt mala gaudia uitæ.

Cum ſapias animo:noli irridere ſenectam:
 Nam cuicunq; ſeni ſenſus puerilis inhæret.
Diſce aliquid:nam quum ſubito fortuna recedit:
 Ars remanet:uitamq; hominis non deſerit unquam.
Proſpicito cuncta tacitus:quod quiſq; loquatur:
 Sermo hominum mores:& celat & indicat idem.
Exerce ſtudium:quamuis perceperis artem.
 Vt cura ingenium:ſic & manus adiuuat uſum.
Multum uenturi ne cures tempora fati:
 Non metuit mortem:qui ſcit contemnere uitam.
Diſce ſed a doctis:indoctos ipſe doceto:
 Propaganda etenim eſt:rerum doctrina bonarum.
Hoc bibe:quo poſſis ſi tu uis uiuere ſanus:
 Morbi cauſa mali eſt ſemper quæcunq; uoluptas.
Laudaris quodcunq; palam.quodcunque prabaris:
 Hoc uide ne rurſus leuitatis crimine damnes.
Tranquillis rebus:quæ ſunt aduerſa caueto:
 Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.
Diſcere ne ceſſes:cura ſapientia creſcit:
 Rara datur longo prudentia temporis uſu.
Parce laudato.nam quem tu ſæpe probaris:
 Vna dies qualis fuerit monſtrabit amicus.
Ne pudeat quæ neſcieris te uelle doceri:
 Scire aliquid laus eſt:culpa eſt nil diſcere uelle.
Cum Venere & Baccho lis eſt.ſed iuncta uoluptas:
 Quod lautum eſt animo complectere:ſed fuge lites.
Demiſſos animo:& tacitos uitare memento:
 Quo flumen placidum eſt:forſan latet altius unda
Cum tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum:
 Alterius ſpecta quo ſit diſcrimine peior.

Quod potes id tenta: nam littus carpere remis:
Tutius est multo. q̄ uelum tendere in altum.
Contra hominem iustum praue contendere noli:
Semper enim deus iniustas ulciscetur iras.
Ereptis opibus noli mœrere dolendo:
Sed gaude potius: tibi si contingat habere.
Est iactura grauis: quæ sunt amittere dandis.
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.
Tempora longa tibi noli promittere uitæ:
Quocunque ingrederis: sequitur mors corporis umbram.
Ture deum placa: uitulus sine crescat aratro:
Nec credas placare deum: quum cæde litatur.
Cede locum læsus: fortunæ cede potenti:
Lædere qui potuit: prodesse aliquando ualebit.
Quum quid peccaris castiga teipse subinde.
Vulnera dum sanas dolor est medicina doloris.
Damnaris nunquam post longum tempus amicum:
Mutabit mores: sed pignora prima memento.
Gratior officiis: quo sis mage charior esto.
Ne nomen subeas quod dicitur offici perdi.
Suspectus caueas: ne sis miser omnibus horis.
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.
Cum seruos fueris proprios mercatus in usus.
Et famulos dicas. homines tamen esse memento.
Quamprimum rapienda tibi est occasio prima.
Ne rursus quæras id quod neglexeris ante.
Morte repentina noli gaudere malorum.
Felices obeunt. quorum sine crimine uita est.
Cum tibi sit coniunx nec res: & fama laboret.
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Quum tibi contigerit studio cognoscere multa.
Fac discas multa. & uita nescire doceri.
Miraris uerbis nudis me scribere uersus.
Hos breuitas sensus: fecit coniungere binos.
¶ Finit Catonis Carmen de moribus.

De arte libellus per Anto. Mancinellum editus. post Donati Melioris emendationem. pro eisdem Pindaro. Quinto & Festo filiolis suis.

Rs est rei cuiuscũq; scia usu uel traditiõe uel rõne pcepta tẽdẽs ad usũ aliquẽ uitę necessariũ. Diom. Ars (ut Cleantes uoluit) est potestas uiam id est ordinem efficiens. Fabius lib. ii.

Ars habitus est quidam faciendi uera cum ratione. Sexto Ethicorum philosophus.

Ars dicta: uel q; arctis præceptis: & regulis cũcta cõcludant. Vel απο της αρετης. ab arete: idest ab uirtute. Vñ ueteres artem pro uirtute appellarunt: ut scribit Diome.

Artiũ gña sũt plura. quaꝝ grãmaticę sola lr̃alis ẽ. Dcã q; a lr̃is ĩcipiat. γραμμα. siquidẽ lr̃a dr̃. Et grãmaticus latine lr̃atus interpretatur. Grammatica uero litteratura. ut inquit Fabius lib. ii.

Grammatica scientia quædam est in recte loquendi scribẽdiq; & legendi ratione consistens. quæ poetarum. scriptorum & historiarum expositionem cõtinet. Fab. & Diom. id asserũt.

Grãmatica itẽ qdã professio est: quę nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit. qcqd supstruxeris corruet. Necessaria pueris. iucunda senibus dulcis secretoꝝ comes. Et quę uel sola omni studiorum genere plus habeat operis q̃ ostentationis. Fab.

Partes grammaticę sunt quattuor principales: ut uidelicet. Littera. syllaba. dictio & oratio.

M. Tullius orator artis grãmaticę diligentissim⁹ fuit. Et in filio

(ut in ep̃lis appet) recte loquẽdi a sp quoq; exactor est. Fab. i.

¶ Græcorum litteræ. xxiiii.

α alpha β uita γ gãma Δ delta ε epsilõ ζ zita η ita θ thita ι iota κ cappa λ labda μ mi ν ni ξ xi ο omicrõ π ϖ pi. ρ ro σ ς sigma τ taf. υ ypsilon φ phi χ chi ψ psi ω omega.

α p a β p b uel u cõsonãte γ p g Δ p d ε p e ζ p gemino s s uel p s & d η p i lõgo græcis. latinis uero p e logo. θ p th ι p i. κ pro c λ pro l μ pro m ν pro n ξ pro c & s uel pro x ο pro o breui π ϖ pro p ρ pro r σ ς pro s τ pro t υ pro y græco φ pro ph χ pro ch ψ pro ps. ω pro o longo.

Græco℞ diphthõgi ꝓprie sũt sex αι facit ae αυ facit au latinis. ει facit e ꝓductũ ue i auctore Priscião ευ facit eu οι facit i græcis. latinis uero facit œ. ου facit u uocalẽ. Præterea υι facit i lõgum ωι facit o longum.

De littera.

Littera est pars minima uocis compositę ex litteris. Pris. Littera est uox quæ scribi potest indiuidua. Prisci. Lr̃a est uocis eius quæ scribi potest forma. ut Scaurus aiebat. Littera dicit̃ quasi legittera: quia legitur: uel ꝙ legentibus iter oñdit: uel ab litura: quã patit̃: uel quod legendo iterat̃. Diom. Litterę etiam elementa appellant̃: ad similitudinẽ elementorũ mundi: sicut enim illa coeuntia omne corpus persiciunt: sic ẽt hæc coniunctæ lr̃alẽ uocẽ q̃si corpus aliquod cõponunt. Prisci. Elementũ & lr̃a differũt. Elementũ quidem est uis ipsa & potestas. Lr̃a aũt figura est potestatis. Igit̃ elementũ intelligit̃: lr̃a scribitur & nominat̃. Diom. Tamen sæpe confundunt̃.

Accidit litteræ nomen. figura. potestas. Nomen est quod dicit̃ uel pronunciatur. Figura quum scripta aspicitur uel notatur. Potestas autem ipsa qua ab reliquis segregatur. Diome.

Litteræ quibus latini utuntur sunt duæ & uiginti: A. b. c. d. e. f. g. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. x. y. z.

H aspiratõis est nota:lr̃a aũt nõ ẽ.Neq̃.n.uocalis:nec cõsonãs eẽ pt.Vocalis nõ ẽ:qa ex se uocẽ nõ facit.Nec semiuocalis:cũ nulla syllaba latia uel græca p itegras dictiões i eã desinat.Nec muta:cũ i eadẽ syllaba cũ duab9 mutis ponat᷑:ut Pththi9.eri/chthoni9.Nulla.n.syllaba plus duab9 mutis põt hr̃e iuxta se positis:nec plus trib9 cõsonantibus cõtinuare. Priscianus.
Aspiratio est son9 huberi9 elat9 uel aspiratio ẽ hũani spũs crassitudo.Q uinq̃ sũt uocales.A.e.i.o.u.V timur ẽt y græcoꝝ cã noium.Vocales iõ dcẽ:q̃ ad scribẽdas uoces articulatas necessariæ hñtur.Has qdẽ sonãtes appellãt.Diom.Cõsonãtes appellãt᷑.q̃ uocalib9 cõsonãt cũ ipæ p se neqant uocẽ pficer̃.Pris.
Cõsonãtes sũt sedecim.B.c.d.f.g.k.l.m.n.p.q.r.s.t.x.z. Cõsonãtes diuidũt᷑ i mutas & semiuocales.Mute sũt nouẽ.b.c.d.f.g.k.p.q.t.Mute noiant᷑ ad cõparatiõem bñ sonãtiũ:qa exiguã ptẽ uocis hñt.Semiuocales sũt septem.L.m.n.r.s.x.&.z.q̃ utimur in græcis dictiõibus.Semiuocales dñr:qa dimidium eius prãtis hñt:sed per se nec syllabã nec plenã uocẽ faciũt. Diom.
E semiuocalibus duæ sũt liqdæ apud latios:L.r.q̃ post mutas positæ i eadẽ syllaba:mõ breuẽ.mõ lõgã faciũt syllabã naturaliter breuẽ:ut nec tenebris uideo:uidi ꝫ qppe tenebris Lr̃æ pp reꝝ memoriã iuẽtæ:ne obliuiõe fugiãt.

De diphthõgis.

D Iphthõgus est duaꝝ uocaliũ uim suã seruãtiũ i eadẽ syllaba cõplexio.Diphthõgus dicta q̃ dis phthõgos: hoc ẽ duas uoces ɔphẽdit:nã singule uocales suas uoces hñt.Pris.
Diphthõgi qb9 nũc utimur sũt q̃ttuor.Au & eu scribũt᷑ & pferunt᷑:ut Aula.euterpe.Ae & oe scribunt᷑ & nõ pferũt᷑:ut sæpe.fœnũ.Pręterea nõnunq ei græca diphthõgo illoꝝ more sũt usi latini.Verg.i Buc.Caucaseasq̃ refert uolucres:furtumq̃ pmethei.Et ibi.V ni9 obnoxam & furias Aiacis oilei.Itẽ:lã ualidam ilionei nauẽ iã fortis achatæ.In qb9 qdẽ ei p unica syllaba

et unica diphthōgo apposuit: qđ metrorꝝ scāsio īdicat: q̄ diuisis illis lr̄is fieri nō posset. Repit̄ ēt uetustissimos nostros semper pro i lōgo diphthongum hāc scriptitasse: ut Puerei. furei: pro pueri & furi. Legitur etiam uieis & sueis: pro uiis & suis.
Ae syllabam Festus ait: antiqui græca consuetudine per ai scribebant: ut Aulai Musai: pro aulae & musae.
Aulai pro aulae: est (ut aiūt) diæresis de græca rōne ueniens. quorum diphthōgus resoluta apud nos duas syllabas facit.

De Syllaba.

Syllaba est compræhēsio litterarꝝ cōsequēs sub uno accētu & uno spiritu prolata. Abusiue tamē etiam singularū uocalium sonos syllabas noīamus. Vel Syllaba est uox litteralis: quę sub uno accētu & uno spiritu īdistāter p̄fert̄. Prisciāus. Syllabæ latię cōnexiōes uel cōceptiōes dici pn̄t: q̄ lr̄as cōcipiāt atq̧ cōnectant. Diome. Accidit unicuiq̧ syllabæ: Tenor. spūs. tp̄s & numer9 lr̄arꝝ. Tenor idest accētus aut son9 acut9 uel grauis uel circūflex9. Spūs asp uł lenis. Tp̄s unū uel duo. Vnum si uocalis ē breuis p se: Vel si ēt una cōsonās simplex cōseqt̄: ut Caput. In lōgis natura uł pōne duo sūt tp̄a: ut dos. ars. Prisc. Numer9 lr̄arꝝ accidit syllabæ: q̄a nō min9 q̄ uni9 lr̄æ: nec plus q̄ sex lr̄arꝝ apud latinos pōt īueniri syllaba: ut A. ab. arx. mars. stans. stirps. Priscia.

Dictio.

Dictio est pars mīma oratiōis cōstructe id est in ordīe positæ. Pars autem quātum ad toti9 sensus itellectū. Prisc. Dictiōis p̄priū est p se aliq̄d significare. Syllaba autē nūq̄ p se aliq̄d significare pōt. Monosyllaba dictōes pn̄t esse & syllabę. nō tamē sinceræ. Prisc.

Oratio.

Oratio est ordinatio dictionum. cōgruam sentētiam perfectamq̧ demonstrans. Priscia.
Orō aliter est cōtextus uerborꝝ cū sensu. Cōtext9 autem sin

ſenſu nõ eſt oratio. Inuenit̃ tamẽ & pléa oratio ĩ unica dictiõe aut ſyllaba: ut Curre. lege. dic. ubi profecto tu ĩtelligitur.
Partes oratõis ſũt octo. Nomẽ. uerbũ. pticipiũ & pnomẽ. q̃ declinat̃. ppoſitio. aduerbiũ ĩteriectio et cõiũctio. q̃ mĩme uariãt̃.
Pars orõnis ẽ uox ĩdicãs mẽtis cõceptũ. Priſ. xi. De noíe.

Nomẽ ẽ ps orõnis cũ cãu: corp9 aut rẽ ppe cõiterue significãs. pprie: ut rõa. tybris. Cõiter: ut urbs flumẽ. Diom.
Nomẽ dcm̃ q̃ſi notamẽ: ta ſyllaba mota: q̄ unã quãq; rẽ notet. Vel a greco ονομα. Diom. Cur prĩo loco nomẽ. ſcdo uerbũ poſuere ſcriptores artiũ: qa nulla orõ ſine iis cõplet̃. quis etiã ex pnoĩe & uerbo cõſtet oratiõis perfectio: ut ego ambulo.
Itẽ añ uerbũ neceſſario põit̃ nomẽ: qa ageř & pati ſubẽ ppriũ ẽ: q̃ ẽ poſitio noĩu3 ex qb9 pprietas uerbi. i. actio & paſſio naſcit̃. Priſ. Accidũt noĩ qnq;. Spẽs. gen9. numer9. figura cãus.
Spẽs ẽ origĩal' diſpõ dctiõis: p quã fit primitiui ul' deriuatiui diſcretio. Spẽs duæ ſũt. Primatiua. ut Iulus. mons. deriuatiua: ut Iuli9. mõtan9. Proprioꝝ noĩu3 ſcdm latios q̃ttuor ſũt ſpẽs. pnomẽ. nomẽ. cognom̃ & agnom̃: ut. P. C. Scipio aphri. Don.
Prænomẽ ẽ qd' ppõit̃ noĩ ul' dĩæ cã. uel q̄ tpe quo Sabĩos Romãi aſciuere citati ad cõfirmãdã cõiũctõe3 noĩa illoꝝ ſuis ppo nebãt noĩb9: et ĩuicẽ Sabini romanoꝝ: ut A. aul9. p. publi9. T. tit9. Cn. cne9. Sp. ſpuri9. Sex. ſext9. T. Tulli9. M. marc9. priſ.
Nomẽ eſt proprie uniuſcuiuſq; ſuum: ut Cornelius. p.
Nomẽ eſt proprium uocabulum ſingulorum. Mar.
Cognomen eſt cognationis nomen: ut Scipio. pr.
Agnomen eſt quod ab aliquo euentu imponitur: ut Aphricanus. Getulicus. perſicus. Creticus. pr.
Nomen aut proprium aut appellatiuum.
Proprium nomẽ eſt quod naturaliter uniuſcuiuſq; priuatam ſubſtantiam & qualitatem ſignificat: ut plato. Socrates.

Appellatiuum commũe eſt multorum:ut Aíal uirtus . homo. Appellatiuoꝝ aliud adiectiuũ:ut Bonꝰ.malus. Aliud patroni-micũ:ut Priamides. Aliud gẽtile:ut Græcus.latinus . Aliud pa-triũ:ut Veliternꝰ.romãus. Aliud poſſeſſiuum:ut Vxor uxori-us.formica formicinꝰ. Aliud diminutiuũ:ut rex regulus.ignis igniculus. Aliud denominatiuum &cæ.ut Fur furax.

Adiectiuum eſt quod adiicitur propriis uel appellatiuis ſigni-ficãs laudem aut uituperationem aut accidens : ut Iuſtus aut iniuſtus imperator.niger coruus altum mare. Priſcia.

Adiectiuuʒ dr̃ ab adiicio:qa appellatiuis aut ꝓpriis adiici ſolet ad manifeſtãdã eoꝝ q̃litatẽ uł q̃titatẽ:ut bonũ aíal:magnꝰ hõ.

Adiectiuum uariatur per tris diuerſas uoces : ut Veliternus ueliterna ueliternum. Vel per tris articulos:ut Hic & hæc gra-uis & hoc graue.uel Hic & hæc & hoc legens.

Subſtantiuum uero nomen eſt illud cui præponitur unus arti-culus uel duo tantum:ut Hic animus:uel hic & hæc teſtis.

Patronymicũ eſt:qd a ꝓpriis tm̃modo deriuat᷑ patrũ noibꝰ ſe-cũdũ græcã formã. Quod qdẽ ſignificat cũ gẽitiuo primitiui filios uel nepotes:ut Priamides.priami filius uel nepos. Priſci.

Poſſeſſiuũ eſt:qd cũ genitiuo principali ſignificat aliquid ex his quæ poſſident᷑:ut Regius honor:pro regis honor. Priſcia.

In quo differũt poſſeſſiua noía a patronymicis? Patronymica filios uel nepotes ſignificãt. Poſſeſſiua ãt nõ ſolũ filios:ſed oía q̃ pñt eſſe i poſſeſſiõe. Patrõymica itẽ a ꝓpriis tm̃mõ deriuãt᷑: poſſeſſiua ẽt ab appellatis:ut cęſar cęſarenꝰ.ęneas ęneiꝰ. et ſcd̃ʒ Apuleiũ ęneicꝰ:dixit.n. Aeneica gẽs. Mulio mulionicꝰ. Priſci.

Diminutiuũ eſt:qd diminutiõem ſui primitiui demõſtrat:ut Frater fraterculus. Hõ homũcio:homũculus:homulꝰ:homul-lulus:res recula:equꝰ equuleus:enſis enſiculꝰ & enſicula: Priſ.

Denoiatiuũ appellat᷑ a noíe.hẽt.n.gñalẽ noiationẽ oíum for-

marum quæ a nomine deriuant᷑:ut Corylus coryletũ. Prisc.
Genus est exploratio sexus. Prisc. Gña noium principalia sũt duo:quę sola nouit ratio naturę. Masculinũ & fœmininũ. pris.
Genus a gñando dr̃:ꝓprie qđ gñare pt̃:ut Masculinũ & fœmininũ. Prisc. Noium gña sunt septem. Masculinũ ut hic poeta. Fœmininũ ut hæc musa. Neutꝛ̃ ut hoc regnũ cõe ut hic & hæc hõ. Oẽ:ut hic & hæc & hoc amãs. Epicœnũ uľ ꝓmiscuũ. i. sub cõe:hic passer hęc aqla. Dubiũ uel ĩcertũ hic uľ hęc dies.
Numer9 ẽ ĩcrementũ q̃titatis ab uno ad plura ꝓcedẽs. Diom.
Numerus est unitatũ pluralitas. Philosophus. x. Meth.
Numeri noium duo sunt. Singularis ut hõ. Pluralis ut hoies.
Figura est discrimẽ simpliciũ dictionũ & cõpositaꝝ. Diom.
Figuræ noium sunt tres: Simplex ut magnus. Cõposita ut magnanim9. Decõposita. i. a cõpositis driuata: ut magnanimitas.
Casus est: declinatio nominis uel aliarum casu alium dictionum:quæ fit maxime in fine. Prisci.
Casus est quidam gradus declinationis a cadendo dictus qa per eum nomen a prima sui positione inflexu cadit: Diom.
Casus sũt sex. Ntũs. Gtũs. Dtũs. Actũs. Vctũs:& Abltũs:q ꝓprius est romanoꝝ. Recti sunt duo. Ntũs:& uctũs. Dona.
Obliq sunt q̃ttuor. Gtũs. Dtũs. Actũs:& ablatiuus. Diom.
Ntũs dr̃:qa pcũ noiatio fit:ut noieť iste Home. iste Virg. pris.
Genitiuus dicitur:quia generat omnes obliquos sequentes.
Datiuus a dando diciť:ut do homini illam rem.
Accusatiuus ab accusando:ut accuso hominem.
Vocatiuus a uoco:ut o Aenea.
Ablatiuus ab aufero:ut ab Hectore aufero. Prisci.
Declinatio est ex uerbo in uerbum uocis commutatio. Var.
Declinatiões noium qnq̃ sũt. Prima facit gtũm singularẽ i ae diphthõgon:ut poeta hui9 poetæ. Scđa in i ꝓductũ:ut dñs dñi.

Tertia i is breue:ut pr pris. Quarta i us pductā & in u:ut hic senatus hui9 senat9: & hoc cornu hui9 cornu. Quita in ei diuisas syllabas:ut Meridies meridiei.

De uerbo.

Verbū ē ps orōnis cū tpe et psona sine cāu aut agere aliqd: aut pati:aut neutrū significās. Don. Verbū a uerberatu aeris dr. aere.n. lingua uerberato itra palatū:orō pmit. Diom. Verbo accidūt octo:gen9. tps. modus. spēs. figura. cōiugatio. psona cū nūero. Verbo℞ psonaliū gnā sūt qnq̧. Actiuū. passiuū. neutrum. cōe. deponēs. Actiua dnr qa agūt:ut uerbero. Passiua dnr qa patiunt:ut uerberor. Neutralia: qa nec agunt nec patiunt:ut iaceo. sedeo. Cōia dnr:qa agūt & patiūt:ut amplector. Deponētia dnr qa deponūt unā significationē ul actiuā ul passiuā: & alterā p se retinēt:ut sequor & letor. et ita a cōib9 separant. Gen9 i uerbo dr: qa unū gnat ex altero:nā actiuo adiicis r & fit passiuū:rursū passiuo adimis r & parit actiuū ut amo amor. Tempus est mēsura motus. Phūs. iiii. phisico. Tps est certa dimensio q ex cœli cōuersiōe colligit. Mac. i. sat. Tps ē uicissitudo re℞ ut Diom. ait. Didit āt i pñs. ptm et futu℞. Verbo℞ tpa sunt qnq̧. Pñs qd agit:ut lego. Ptm impfectū:qd omissum est & nō cōpletū:ut legebā. Præteritū pfectuȝ: quod completū est paulo ante:ut legi. Præteritū plusqperfectū qd cōpletū est olim:ut legerā. Futu℞:qd iminet:ut legam. S. Pñs tps pprie dr cui9 ps pteriit:ps futura ē. Cū.n. tps fluuii more:istabili uoluat cursu. uix pūctū hre ptin pñti. hoc ē in istāti. Maxia igit ps ei9:ut dcm est ul pteriit uel futura ē: excepto sū uerbo:qd nos possum9 substātiuū uocare. Simile huic uiȝ hnt ēt uocatia:ut Prisc. uocor. noior. dicor. nūcupor appellor Pris. Mōus i uerb ē diuersa iclīatio ai uarios ei9 affect9 demōstrās. pris. Modus a motu dicitur q unus moueatur in alterum. Modi uerborum sunt quinq̧. Indicatiuus. imperatiuus. opta-

tiuus. subiunctiuus uel coniunctiuus & infinitiuus.
Indicatiuus dicitur: quia per eum indicamus quid agitur.
Impatiuus dictus: qa p eũ imperamus aliis: ut aliqd faciant.
Optatiuus: qa eget aduerbio optãdi ut plenũ significet sensũ.
Subiunctiuus: quia subiungit sibi aliud uerbum ut perfectũ significet sensum.
Infinitiuus: quia nec personas nec numeros diffinit. sed omnes tris uno uerbo profert: ut legere.
Spẽs sũt uerborũ duę. Primitia ut lego. Deriuatia: ut lecturio.
Figurę i uerƀ sũt tres: Simplex: ut cupio. Cõposita. ut cõcupio. decõposita: ut cõcupisco. Cõiugatio ẽ cõseqns uerborũ declinatio. Pris. Cõiugatio dcã. q; una eadẽq; rõne declinatõis pluria cõiungunt̃ uerba. Cõiugatiões apud latios sũt q̃ttuor. Prima cõiugatio i as uel i aris effert scdam psonã pñtis: ut Amo as. & amor aris. Scda i es uel eris pductã: ut Doceo doces & doceor doceris. Tertia i is uel eris correptã: ut Lego legis & legor legeris. Quarta in is uel iris pductã: ut Audio audis & audior iris. Maiores olĩ i oĩb9 cõiugatõib9 impatiuo bam addebãt & faciebãt impfectũ idicatiui qđ adhuc i trib9 obƥuat̃. In q̃rta ẽt e addit̃: ut Nutri nutriebat. Dixit ergo ãtiq̃ poeta i sexto: Lenibat dictis aĩu3: p leniebat: ut Sq̃mis auroq; polibat: p poliebat. S. Persona est rationalis substantia qua sermo exercetur. Diom. Sunt psonæ uerborũ tres. Pria est quæ dicit: ut lego. Scda cui dr̃: ut legis. Tertia de qua dr̃. ut legit. Diom. Nũeri uerborũ duo sũt: Singularis ut lego. Pluralis: ut legim9.

De pticipio.

Participiũ ẽ ps orõnis: q̃ p uerbo accipit̃: ex quo ẽt driuat̃ gen9 & casum hñs ad silitudinẽ nõis: & accidẽtia uerbo absq; discretione personarum & modorum. Prisci.
Participiũ inuentũ est: ut in ntõ qdem sine coniũctiõe pferat̃ cũ alio uerbo: ut Legens doceo. pro lego & doceo. prisci. xi.

Accidũ ꝑticipatio sex. Gen9. cãus. tps. significatio. nũer9 & figura. Gña participioꝝ sunt q̃tuor. Masculinũ: ut doct9. Fœmininũ ut docta. Neutꝝ: ut doctũ. Oẽ ut hic et hec et h̄ docẽs. Participia sex casus habent ut nomina.

Tpa ꝑticipioꝝ sũt tria. Pñs cũ impfecto ut amãs & docẽs. Perfectũ cũ plusq̃pfecto: ut amat9. Futuꝝ: ut amatur9 et amãdus. Significatões ꝑticipioꝝ sᷦ qnq;: Actiua. passiua. neutra. cõis & deponẽs. Nũer9 ꝑticipiis accidit: Singularis: ut amãs. pluralis: ut amãtes. Figurę duę sũt ꝑticipioꝝ: Simplex: ut faciẽs. De cõposita: ut efficiẽs. Nã deriuatᷦ a cõposito uerbo efficio. Si. n. ꝑticipia ipsa p se cõponãtᷦ. nõ pri9 uerbis cõpositis trãseũt i noĩuꝫ ui: ut nocẽs ĩnocẽs. Oĩa pti tpis ꝑticipia terminãtᷦ ĩ tus ut amatus.. Ctus: ut doctus. Ptus: ut raptus. Stus: ut q̃stus. Sus: ut risus. Xus: ut flex9. Futuri ꝑticipiũ ĩ rus finitᷦ: ut amatur9. & in dus: ut amãdus.

De pronomine.

PRonomẽ est ps orõnis: q̃ p noĩe ꝓprio uniuscuiusq; accipitᷦ: psonasq; finitas recipit. Pris. Pronomẽ dcm̃: q̃a sũgitᷦ offõ noĩs. S. Pronoĩ accidũt sex. Spẽs. gen9. numer9. figura. psõa. cãus. Spẽs duæ sũt: primitiua. ut ego mei. deriuatiua ut me9. Pronoĩuꝫ alia demõstratiua: ut ego nos: tu uos h̄ iste. Alia relatiua: ut is sui. Alia relatia & demõstratia: ut ille ipe. Pris. Hic ꝓponitᷦ: Is ãt subiũgitᷦ: ut si dicã: Aeneas fuit fili9 ueneris: q̃ uicit turnũ. Pris. A gtõ plurali nr̃m ul' nr̃i: deriuatᷦ nr̃ & nr̃as. A gtõ ur̃m ul' ur̃i. deriuatᷦ ur̃ & ur̃as. Quæritᷦ nũc cur nr̃as & ur̃as a plurali tm̃mõ deriuantᷦ. Ad qd' r̃ndẽdũ q̃ pr̃ia seu gẽtẽ significãt. pr̃ia ãt ul' gẽs uni9 eẽ ñ pt: sꝫ sp mltoꝝ possẽsio. Itaq; nr̃as dicim9 q̃ ẽ a nr̃a pr̃ia ul' gẽte: quã multi possidem9. Pris. Persõæ ꝓnoĩum sũt tres: Pr̃ia ut ego. Scđa ut tu. Tertia ut ille. Gña ꝓnoĩum sunt qnq;. Masculinũ ut hic. Fœmininũ ut hęc. Neutrũ ut hoc. Cõe ut nostras & uestras. Oẽ: ut ego & tu.

Figura pronominum duplex est: Simplex: ut iste ista istud. Is ea id. Cōposita ut istic istec istoc uel istuc: & idem eadē idem.
Numeri duo sunt: Singularis ut ego. tu. Pluralis ut nos uos.
Casus pronominum sunt sex ut in nomine.
Tu. meus. noster & nostras uocatiuū dumtaxat e pnominib9 habent: quia secūdæ personæ adiūgi possunt. Alia uero posses siua pnoīa q̄a secūdæ psonæ iungi nō possunt. carent uocatiuo
Modi declinatiōis pnominū sunt quattuor. Primus modus facit genitiuū in i uł in is & datiuū i i: ut ego mei uel mis mihi. Secūdus facit gtū in ius & dtūm in i: ut ille illi9 illi. Terti9 uariat scdm primā & scdm noīum declinationē: ut Me9 mea meum. Gtō mei meæ mei. Quart9 scdm tertiā flectit: ut nr̄as nr̄atis.

¶ De præpositione.

PRæpositio ē ps orōnis īdeclinabilis. q̄ p̄ponit aliis ptibus oratiōis: uel appositiōe: ut i tēplo: uel cōpositōe: ut ipius.
Præpositio aliis partibus orationis præposita: significatiōes earum aut mutat. ut doctus indoctus. aut complet. ut facio perficio. aut minuit. ut rideo surrideo. Prisc.
Præpositioni accidunt tria. Casus. figura & ordo. Casus accusatiuus & ablatiuus. Figura simplex ut abs. Cōposita ut absq̄.
Ordo præpositiuus ut sine. Subiunctiuus ut tenus. Dona.
Præpōnes uel sūt uni9 syllabæ. uł duaꝝ: uel triū: ut i itra scdm.
Propriū p̄pōnis est nihil certū p se posita sine aliis ptib9 orōnis significare posse: præsertim de monosyllabis: ut ad ob per præ ab abs cū de e ex. Necnon in q̄busdā dissyllabis: ut ante p̄ter. Hę eni ad sensum sequētium significatiōes suas accōmodāt.
Præpositio quū ad cōpositionē trāsierit: aut uim suā retinet: ut iduco: aut mutat ultimā lr̄am: ut sufficio. aut perdit: ut coeo S.
Præpositio dcā: q̄m loq̄ndo p̄ponit. dicim9 eni. Añ tēplū ē: nō tēplū añ ē. S. sz ten9 ait. Don. pp euphōiā sbiicit: ut pubeten9.

In plurali gtõ ꝑponit̃:ut laterũtenus. Ouid. Met. ult. dixit. Pectoribusq; tenus.

De aduerbio.

ADuerbiũ ẽ ps orõnis q̃ adiecta uerbo: significationẽ eius aut ɔplet: aut mutat: aut minuit: ut iã faciã: nõ faciã. paꝝ faciã. Dona. Aduerbiũ q̃si ad uerbũ dr̃. Semp. n. adiicit̃ uerbo. Accidit aduerbio spẽs: significatio & figura. Spẽs duæ sũt. Primitiua: ut clam. sępe. satis. Deriuatiua: ut Clãculũ: sæpi9. sati9. Figuræ aduerbioꝝ sunt tres. simplex: ut Diu. huc. Cõposita: ut iterdiu. adhuc. Decõposita q̃ a ɔpositis deriuat̃: ut Efficaciter. Significatio aduerbioꝝ diuersas spẽs hʒ. Sũt. n. aduerbia tpis. ut pridẽ nũc. Sũt loci. &c. Præpositio sapat i aduerbiis ñ applicabit̃: quis legerim9: desursũ. desubito. derepẽte: exide & abusq; & dehic. Sʒ hęc tãq̃ unã ptẽ orõnis sƀ uno accẽtu ꝓnũciabim9. Don. Ser. ẽt idẽ asserit scribẽs: nẽo. n. dicit d sero. de mõ. V ñ nec de mane dicere dẽm9: sʒ dicẽdo de prio mãe: ꝑpositio nõ ur̃ iũgi mãe sed prio.

De interiectione.

INteriectio ẽ ps orõnis iteriecta aliis ptib9 orõnis ad exprimẽdos aĩ effcũs. Don. Interiectiõi accidit significatio tm̃: Diom. Interiectio diuersas hẽt significatões: Gaudii: ut euax. Doloris: ut heu ah. &c.

De coniunctione.

COniũctio ẽ pars orõnis inectẽs ordinãsq; sñiam. Diom. Cõiũctio dicta: qa cõiũgit elocutões: ut ego & tu eam9. Cõiũctiões duas sepatas nãlr nẽo ɔiũgit. Sʒ hoc plęrũq; a poetis cã metri fit: ut multa quoq; & bello passus. ergo hic una uacat sicut alio loco. Dixitq;: & p̃lia uoce diremit. S. Pris. ãt. vii. & xii. car. inq̃t quoq; eo loco necesse eẽ ꝑ silr accipi: Cũ seq̃t̃ &c. Cõiũctiõi accidũt tria. Ptãs figura & ordo. Dio. Ptãs cõiũctionũ i qnq; diuidit̃ spẽs. Est. n. copulatiua: ut Etq; sed eni. Disiũctiua: ut Aut ue uł Expletiua: ut qdẽ eqdẽ. Cãlis: si tã & si q̃obrem. Rationalis: itaq; quapropter quoniã ergo iccirco. Diom.

Figura est q̃ appet an simplex sit:ut nam. An cõposita ut nãq;. Ordo cõiunctionũ est triplex. Aut.n.pponunt:ut at ast: Aut supponũt:ut q; aũt. Aut cões sũt:ut ergo igit. Don. Finis.

¶ Ant. Mancinelli Veliterni commẽtariolus in Catonis Carmina xxiiii. Ad lectorem.

QVbi fer ille Catõis Carmẽ de morib9 ad unguẽ ut ipse aicbat pcipe cupiẽs me sæpius adiit:quũq; imprimis illorũ carminũ expositionẽ exigeret: Si de9 ẽ aius nobis:ut carmina dicũt: Sermões blãdos: blęsosq; cauer memẽto: Simplicitas ueri fama ẽ:fraus ficta loq̃ndi: Cũ Venere & baccho lis ẽ. sed iuncta uoluptas. Gratior officiis quo sis mage charior esto: Ne nomẽ subeas:qd dr̃ officiperdi. Cũ tibi sit cõiũx:nec res:& fama laboret: Vitãdũ ducas inimicũ nomẽ amici. eum remisi ad doctiores:uerũtñ q̃lis redierit:ipse norit. Ego ẽt sæpe interloq̃ndum:& ioco qdem & serio quosdã e doctis interrogaram: sed qd rñderint:pater eis. Nõ ab re igit uisum est carmina pcipuę. xxiiii. enarrare. Vbi qd scripserim legisse forsitan piguerit neminẽ::cũcta &.n. ad doctrinam:& bonos mores spectare cernent. Illud aũt nõ pterierim. M. Catonẽ libr̃ ẽt edidisse:q iscriptus est carmen de moribus:ut Gellius lib. x. asserit. hæc Romæ pridie idus Maias. MDIIII.

¶ Ex quibus Auctoribus.

M. Tul. M. Manilio. M. Fabio Quintilião. Platõe. Aristotele. Pythagora. Hierocle. Ioãne euãgelista. Lactãtio. Hierõymo. Aurelio Augustino. Petro aplõ. Paulo aplõ. Genesi. Mattheo. euãgelista. Leuitico. Hostiẽsi. Apuleio. Luca euãgelista. Seneca. Xẽocrates. Salomõe. Eccl'iastico. Cyprião. Cassiodoro. Donato. Prisci. Nonio marcel. Macrobio uictorio. Terẽtio. Plinio Horatio. Tibullo. pptio. ouidio. ausonio. Xẽophõte. Auerroi.

¶ Catonis Carmen de Moribus

SI deus est animus nobis:ut carmina dicunt.
Hic tibi præcipue pura sit mente colendus.

¶ Catonis carmina de Moribus ea quidem habent:sensus autem & or-
do illiusmodi.¶ Si qa.Deus est animus nobis:ut carmina dicunt.¶ Hic
Si .s.deus.præcipue sit colendus:idest adorandus tibi.i.a te:mēte pura.i.pu
ro animo.¶ Si pro qa:Maro li.iiii.æn.Hunc ego si potui tantum sperare
Si dolorem:& perferre soror potero.Nec ullo pacto(ut Seruius)potui pro
potuissem exponas:est.n.si hoc loco coniunctio cālis approbatiua:ut li.
v.æn. Si concessa peto : si dant ea mœnia parcæ.Sciendumq; : quando
approbatiua est:indicatiuo modo iūgi:quod quidem Prisc.li.xvi. etiam
Si tradit.Diomedes item:& Donatus aiunt:Si siquidem : quādoquidem:
nam quoniam:nanq;:quia:esse causales.Priscianusq; dicto li.xvi.inqt:ꝙ pro-
quia prie causales cum affirmatiōe proferuntur.¶ Deus est animus nobis : ut
Aius carmina dicunt:Cicero lib.i.Tusc.sic ait.Ergo animus:qui(ut ego dico)
quid diuinus:ut Euripides audet dicere:deus ē:& quidem si deus: aut anima:
aut ignis est:idem est animus hominis.Nam ut illa natura(.s.dei cœle-
stis:& terra uacat:& humore:sic utriusq; harū rerum humanus animus
est expers &c.Ergo ut Carmina dicunt:accipienda sunt euripidis carmi-
Deus ī na.Cuius poetæ sententiam:& manilius li.iiii.asserere uidetur:quū ait.
animo An dubium est habitare deum sub pectore nostro:In cœlūq; redire ani-
animæ mas:cœloq; uenire?Et lib.ii.Quis dubitet post hæc hominem coniun-
anim9 gere cœlo:Eximium natura dedit:linguamq;:capaxq; ingenium: uolu-
De9qd cremq; animum.quem deniq; in unū descēdit Deus:atq; habitat:ipmq;
requirit.¶ Deus:Cicero li.i.Tusc.inquit:Nec uero deus ipse: q intelligit
a nobis:alio modo intelligi potest:nisi mens soluta quædam: & libera:
segregata ab omni cōcretione mortali:omnia sentiens:& mouēs:ipsaq;
Mens prædita motu sempiterno.Hoc e:genere:atq; eadem ab natura ē huma-
Deus na mens.¶ Deus manilius.li.ii.ait:Nāq; canam tacita naturæ mente po
ubiq; tentem Infusumq; Deum cœlo:terrisq;:fretoq;: Ingētem:& æquali mo
derantem fœdere molem:Totumq; alterno consensu uiuere mūdum:
De9qd Et rationis agi motu:quum spiritus unus.Per cūctas habitet partis : atq;
irriget orbem:Omnia peruolitans:corpusq; aīale figurat.¶ Deus.Quin-
Aius tilianus lib.vii.scribit illa:Deus spiritus est omnibus partibus immixtus.
¶ Deus est ani mus nobis.Vt Socrates lib.x. de repu.Platonis ait:Ani-
Geni9 mus noster cognatus est diuino īmortali & sempiterno.¶ Deus est ani-
mus nobis:ut Aug.lib.vii.c.xiii.scribit:Valerius soronanus inqt: Geni-
us deus ē:qui præpositus ē:ac uim habet omnium rerum gignēdarum:

Et alio loco genium dicit eẽ uniuscuiusq; animum rationalem: & ideo esse singulos singulorum. Nã si omnis genius de⁹: & oĩs uiri animus ge nius: sequitur: ut sit omnis uiri animus deus: quod absurdum. quare inu it hic Augustinus nullo pacto asserendum Animum nostrum esse deũ. ¶ Deus: Lactantius lib.i.c.iii. ait: Deus autem q est æterna mẽs: ex omni utiq; parte: perfectæ consumatæq; uirtutis est: & idem li.i.c.v. inquit Pythagoras ita diffiniuit quid esset Deus: Animus: qui per uniuersas mundi partes: omnẽq; naturam commeãs: atq; diffusus: ex quo omnia: quæ nascuntur animalia. uitam capiunt. ¶ Deus: ut Pompeius inqt: Deus dictus est: q; omnia cõmoda hominibus dat. Siue a Græco δεοσ deus: quod significat metum: eo q; hominibus metus sit. Sed magis constat id uocabulum ex græco θεοσ Theos esse dictum aspiratione dempta: qui mos antiqs nostris frequens erat. Hæc ex illo. ¶ Animus. Seneca epi stola.li. inquit. Quid enim aliud est animus: q̃ quodammodo se habẽs spiritus? ¶ Animus: Macrobius lib.i. de so. ait: Animus. n. proprie mens est: quam diuiniorem anima nemo dubitauit: sed nõ nunq̃ sic: & aĩam usurpantes uocamus. Cicero item li.i. Tusc. sic: Animũ autem animam etiam fere nostri declarãt nominari: nam & agere animam: & efflare dicimus. & animosos: & bene animatos: & ex sententia. Ipse aũt aĩum ab anima dictus est. Macrobi⁹ uero li.i. de so. sic. Animarum originem manare de cœlo inter recte philosophantes indubitatæ constat esse sententiæ: & anima dum corpore utitur: hæc est perfecta sapientia: ut unde orta sit: de quo fonte uenerit recognoscat. & Actius teste nonio ait: Sapimus animo: fruimur anima: sine animo anima est debilis. Varro item: in reliquo corpore ab hoc fonte diffusa anima: hinc animus ad intelligẽtiam tributus. Et hipocrates: ut scribit Macrobius lib.i. de so. dixit: Animam esse spiritum tenuem per corpus omne dispersum. Zenon concretũ cor pori spiritum. Heraclitus: scintillam stellaris essentiæ. Hipparchus ignẽ. Anaximenes: aera. Empedocles & Cricias sanguinẽ. Parmenides ex terra & igne. Exenophantes. ex terra & aqua. Boetes ex aere & igne. Epicurus: speciem ex igne: & aere: & spiritu mixtam. ¶ Animus: Cicero. li.v. tu scu. sic ai: humanus autem animus decerptus ex mẽte diuina cum alio nullo: nisi cum ipso deo (si hoc fas est dictu) comparari potest.

Aius | De⁹ qd | Deus uñ dr | Theos | Aius quid Aia | Aius | Aia e cœlo | Aius Aia | Aia qd | Aius ex deo

Hic tibi præcipue pura sit mente colendus

¶ Cum omnium uirtutũ dux sit Relligio: qua media ad deum est ascensus: Decenter Cato iste imitatus pythagoram in uersibus aureis: ubi ait Imprimis uenerare deos: ab ipsa religione præceptum dare incœpit: inq ens Deum colendum esse pura mente: quia ut pythagorei dicũt: optime deum ueneraberis: si animo ei similis fias: Mens. n. ex diuio spiritu ducta

Relligio | De⁹ pure colendus

& confirmata adiungitur deo: simile nãq; ad eius simile accedere neces-
Sacerdotis laudes
se est: ut scribit Hierocles. quam obrem solus sacerdos sapiens appellat.
Solus enim est dei amator: solus deo præces effundere nouit: solus deũ
honorare scit. qui dignitatem non confundit: quiq; imprimis hostiam
se ipsum producens propriam animam: quasi quoddam dei simulachrũ
ædificat: Templumq; construit: quum eius mentem: & intellectum ita
parat: ut diuinam lucem facile recipere possit. ¶ Hic tibi: melius & magis
proprie: is tibi dixisset: Nam ut Donatus inqt: sunt pnoia quædam præ-
Quis. hic. is idẽ hic hæc hoc is hic iste is. sui hic. is
positiua: ut quis: hic: sunt subiunctiua: ut is: Idem. postea uero sic ait: sũt
alia demonstratiua: quæ rem præsentem notant: ut hic hæc hoc. Alia re
latiua: quæ rem absentem significant: ut is ea id. Priscianus etiam. lib. xii.
ostendit: Tertiæ personæ pronomina: alia esse demõstratiua: ut hic iste:
Alia relatiua: ut is: & sui: interest autem inter demonstrationem: & rela-
tionem hoc: ꝙ demonstratio interrogationi reddita primam cognitio-
nem ostendit. Quis fecit? ego. Relatio uero secundam cognitionem si
gnificat. ut is. Iure igitur hic: ꝙ primam cognitionem indicat præponi-
tur: unde præpositiuum nominatur. Is autem ꝙ secundam cognitiõem
significat: subiungitur: unde & subiunctiuum pro merito nuncupatur: ꝙ
redigat in memoriam primæ cognitionis: ut si dicam: Aeneas fuit filius
ueneris: is est: qui uicit Turnum. hæc ex illo. Nec me latet poetas inter-
dum hic subiungere: ut Cato iste nunc ægit: sed abusiue quidem. Recte
igitur Ouidi9 ait. li. v. met. Fama noui fontis nostras peru nit ad aures:
Dura medusei quẽ præpetis uagula rupit: is mihi causa uiæ. &c. Vbi nõ
De9 qd
his dixit: sed is: ne improprie loqueretur. ¶ Pura sit mente colẽdus: idest
adorandus. Vt enim Christus ait Ioannis capite quarto: Spiritus est de-
us: & eos: qui adorant eum: in spiritu: & ueritate adorare oportet. Est au-
de9 oĩa nouit
tem mente pura colendus: & adorandus ipse deus omnipotens: ꝙ Tha-
les interrogatus: An facta hominum deos fallerent: nec cogitata inquit.
ut non solum manus: sed etiam mẽte puras habere uellemus: cum secre-
tis cogitationibus nostris cœleste numen adesse credidissemus. Hæc ex
De9 solus adorandus
Valerio li. vii. de sapienter dictis. ¶ Præcipue. i. imprimis. Nam ut Lactã
tius ait: li. v. c. xix. nesciũt q̃tum sit nefas adorare aliud præterq̃ deum: q
condidit cœlum: atq; terram. qui humanũ genus finxit: inspirauit: luce
donauit. Christus etiam in matthei euangelio inquit dominum deum
tuum adorabis: & illi soli seruies. ¶ Pura mente colendus. Lactãtius ubi
Mens pura
de iustitia ueri dei cultu scribit. sic ait: qd igit̃ ab hoie desiderat deus: nisi
cultũ mentis: q̃ est primus. & sanctus: nam illa quæ aut digitis fiunt: aut
extra hominẽ sunt: hoc sacrificiũ ueꝝ non est. Nec quod ex arca: sed qđ
ex corde profert̃. non qđ manu: sed qđ mẽte libatur: hæc acceptabilis ui
ctima est: quã de se ipso animus ĩmolat. Nã quid hostiæ: qd tura: qd ue-

ſtis:quid auꝝ:q̃d argentũ:qd precioſi lapides conferũnt ſi colẽtis pura
meas non eſt?&c.Præterea eodem auctore:nihil eſt tam inuiſum deo:q̃
mens inceſta:& aĩus impurus.¶Pura mẽte:nõ aſpicias q̃ plenas qſq; ma
nus deo:ſed q̃puras admoueat inqt Seneca.Itẽ:Nõ.n.aliter niſi optim⁹
aĩus pulcherrimus dei cultus eſt:Et Socrates in gorgia Platonis fœliciſ-
ſimũ dicit:q nõ hẽt animi uitiũ:quandoqdem id maximũ malũ.& Ti-
bullus li.ii.Caſta placẽt ſupis:pura cũ ueſte uenite.Et manibus puris ſu-
mite fontis aquã.¶Mente.ut idem Lactan.li.vii.c.xii.ait:nõ eſt idẽ mẽs
& aĩa:aliud eſt.n.qđ uiuimus:aliud qđ cogitamus.Nã dormientiũ mẽs
nõ aĩa ſopit:& in furioſis mens extinguit:aĩa mouet.& ideo non exani-
mes:ſed dementes uocant:mens ergo.i.intelligentia uel auget:uel mi-
nuit pro ætate:Aĩa in ſtatu ſuo ſemp eſt.Vtq; lib.de opif.inqt idem:q-
dam ſcđm menti in pectore eſſe uoluerũt:alii ſcđm eius in cerebro eſſe
dixerunt.

Mens i pura · Dei cultus purus fœlix · Mens · Aĩa · Mens · Aĩa · Mens ubi

Plus uigila ſemper:ne ſomno deditus eſto:
Nam diuturna quies:uitiis alimenta miniſtrat.

¶Quæ qdem de ſomno li.vii.de legibus plato ſcripſit:hoc loco par eẽ
uĩ afferre:ait.n.illa.Certe oĩb⁹ turpe illud:& illiberale uideri debet:ut ci-
uiũ aliqs p totã dormiat noctem:nec primus excitet:& ſurgat ita:ut hoc
toti familiæ pateat.Quin ẽt:ut domina ab ancillis non ancillæ ab ipſa.
primũ excitet:turpe dicendũ.nocte igit exurgant:& Magiſtratus publi
cum aliqd.patres uero:matreſq; familiæ in domibus ppriis rẽ ſuã curẽt.
Sõnus.n.multus:nec corpibus:nec aĩs:neq; reb⁹ gerẽdis natura cõducit
Nemo qdẽ dũ dormit:alicuius pretii eſt:nõ magis q̃ ſi nõ uiueret.Qua-
re qcũq; uiuere:& ſape cupit maxime q̃ lõgiſſimo tpe uigilet:ſola ſanita
tis cõmoditate ſuata.¶Plus uigila ſemp.Si ſcũs es:ama uigilias:ut the-
ſauꝝ tuũ uigilãdo cuſtodias:& ipſe in ſcitate ſerueris.Si pcõr es:magis
cura:ut uigilãdo:& orãdo purgeris:dũ tunſo pectore freqntius clames:
Ab occultis meis mũda me:& ab alienis pce ſuo tuo.Hieronym⁹ in Au
reolis.¶Plus uigila ſp:iſtitutio quoq; ſaluatoris nocte tota ad uigilãdũ
auditores ex uſcitat:dicẽdo.Dũ dormit ẽt hoĩes:uenit malus:& ſubſemi
nauit Zizaniã in triticũ:& abiit.q; ſi non dormiſſent:nec malus fortaſſe
Zizaniã ſeminare potuiſſet.Beati ſerui illi quos:quum uenerit dñs:iue-
nerit uigilãtes.Et ſi ueſptia uenerit hora:ſi media nocte:ſi galli cantu:&
inuenerit eos uigilantes:beati ſunt.illud autem ſcitote:qa ſi ſciret pater-
familias:qua hora fur ueniret:uigilaret utiq;:& non ſineret perfodi do-
mum ſuam.Itaq; & uos eſtote parati:qa qua hora non putatis:filius ho
minis uenturus eſt.Nec uerbis ſolum docuit Vigilias:ſed etiam firma-
uit exemplo:legitur enim in euangelio:quia erat ieſus per noctans

Ciuis uigilet · Dña · Sõnus · Vigilãdum uigilie · Vigilãdum · Vigilãtes bti ſũt. · chriſt⁹ orabat

in oratione dei:pernoctabat dominus non sibi:sed ut scirent serui inopes & infirmi:quid agere deberent. His instructi sermonibus:his confirmati documentis beati Apostoli:& ipsi uigilarunt:& uigilias imperarũt. Vn
Sobrii de Petrus in epistola sua inqt:Sobrii estote:& uigilate:q̃ aduersarius uester Diabolus tanq̃ leo rugiens circuit quærẽs quem deuoret. ¶ Plus ui
Vigiliarum cõmoda gila semp:hieronymus in aureolis inqt:Vigilando timor omnis excluditur:fiducia nascitur:Caro maceratur uitia rabescunt:charitas roborat recedit stultitia:accedit prudentia:mens acuitur:error obtundit. Criminum caput Diabolus gladio spũs uulneratur.qd hac utilitate magis necessarium?qd istis commodius? ¶ Ne somno dedit⁹ esto.Seneca.n.epi
Surgẽdi ips stola.cxxiii.inqt:siqs cum ipso:ut ita dicam:die surgat:officiosior:meliorq̃:q̃ siqs illum expectat:& lucem primam exuit.Turpis:q alto sole semisomnis iacet:cuius uigilia in medio die incipit: & adhuc multis hoc
Vigilẽdum antelucanum ẽ. ¶ Ne somno deditus esto:sicut & Paulus asserit: dicens. Vos estis dei templum uiui.inquãtum possumus exemplo sanctorum uigilias diligamus.ne de nobis dicatur ut psallitur:dormierunt somnũ suum:& in eo nihil inuenerunt. ¶ Ne somno deditus esto:ut eni medici
Somnus quid agit aiunt:Temperatus somnus:& q nõ ex crapula:& ebrietate uenit:instaurat spiritus in uigiliis resolutos:membra labore fessa reparat.calorẽ stomacho subministrat.mentem purgat.Deniq̃ totum corpus ad agenda omnia renouat Immoderatus uero somnus corpus desiccat: & infrigi
Vigiliæ dat:ac superfluitatibus replet phlemmaticis:superfluæq̃ uigiliæ calorẽ intendunt:corpus desiccant.

Nam diuturna quies uitiis alimenta ministrat.

Aues i obscuro ¶ Nam diuturna qes &c. Aues.n.quæ cõuiuiis comparantur:ut in motæ facilæ pinguescant:& in obscuro cõtinentur:ita sine ulla exercitatione iacentibus tumor pigrum corpus inuadit:languidi albent.& in uiuis
Pigritiæ mala caro morticina est.Ille in se stupet.ille caligat: Seneca epistola.cxxiii. ¶ Nam diuturna qes &c.Hinc & Hieronymus in aureolis inqt:Lassus
dormi assus ad stratũ uenies:nec dũ expleto sõno surgere cõpellaris. Tãtis occupat⁹ negociis nullis uacabis cogitatiõibus. ¶ Nã diuturna qes &c.Iccirco & Lactan.lib.vi.c.iiii.ait:in hoc sæculo pri⁹laborãdũ esse:ut sis post modũ
Laborãdum esse ĩ ocio:esuriẽdũ:sitiendũ:æst⁹frigora pferẽda humi qescendũ uigilandũ piclitandũ est:ut saluis pignoribus:& domo:& re familiari:& cibis pa
Ocii mala cis ac uictoriæ bonis pfrui possis.Sin autem præsens ocium malueris q̃ laborem:malum tibi maximũ facias necesse est: præoccupabit.n.aduersarius non resistentem:uastabuntur agri:deripietur domus in prædam
Res age uxor ac liberi uenient:ipse interficiere ac capere.Sic in oĩ hac uita omittenda est præsens uoluptas.Ne hostis opprimat:uigilandum stationes

agendæ:militares expeditiões obeũdæ:fundẽdus ad ultimum cruor: Omnia deniq; amara:& grauia patienter ferenda.

Rumores fuge:ne incipias nouus auctor haberi:
Nam nulli tacuisse nocet:nocet esse locutum.

¶Ordo est:& sensus:fuge rumores.i.opiniones:& incertos sermões de re aliq̃ recenti:siue bona:seu mala acciderit.hoc est ne uerbum alicui facias de re ulla:quæ nuper euenerit.¶Ne incipias haberi nouus auctor.idest inuentor.¶Nam tacuisse nocet nulli eẽ locutum: nocet. Teste autem Quintiliano lib.v.Fama consensus ciuitatis uelut publicum testimonium uocatur.Rumor uero sermo sine ullo certo auctore dispersus:cui malignitas initium dederit:incrementum credulitas. Recte igitur Cato iste inquit.¶Rumores fuge:ne incipias nouus auctor haberi.Recte etiam Seneca illud.Tene semper uocis:& silentii tẽperamentum.Tamen:& in hoc incumbe:ut libentius audias:q̃ loquaris.Et alibi:Summa summarum hæc erit:Tardiloquum te esse iubeo. ¶Nam nulli tacuisse nocet:nocet esse locutum:hinc:& Thales milesius dicebat:non multa uerba:signa sunt bonæ mentis: idest prudentis animi iudicium.Et Chilo lacedæmõius præcipiebat linguam semper quidem:sed in conuiuio præsertim continendam . Proximo non maledicendum.Alioqui audituros:quæ nos mœrore conficiant: linguam præire animo non permittendam.Et pittacus Mytilenæus ait. Noli cito loqui:est enim isaniæ indicium.Cleobulus item aiebat. Audiendi magis:q̃ loquendi studiosum esse oportere:& linguam habere laudabilem.Et anacharsis scytha:rogatus quid nam esset hominibus bonum:ac malum:lingua inquit. ¶Nocet esse locutum:Ad hoc Xenocratis item responsum facit:is enim quũ maledico sermoni quorundam summo silentio interesset:uno ex iis quærente cur solus linguam cohiberet:quia dixisse me inquit:aliquando pœnituit:Tacuisse nunquam de quo Valerius lib.vii.de sapienter dictis.¶Nocet esse locutum:ut quidem nocuit Traxhexaupæ Cambysen regem monenti: de quo Seneca lib.ii.de ira sic ait:Cambysen regem nimis deditum uino Traxhexaupes unus e charissimis monebat : ut parcius biberit: turpe esse dicens ebrietatem in rege:quem oculi hominum:auresq; sequerentur Ad hoc ille:ut scias inquit:quemadmodum nunquam excidam mihi:approbabo iam:& oculos post uinũ in officio esse:& manus Bibit deinde liberalius:q̃ alias capatioribus Cyphis:& iam grauis & uinolentus ac uiolentus obiurgatoris sui filium procedere ultra limen iubet:aleuataq; super caput sinistra manu stare:tunc intendit arcum:& ipsum cor adolescẽtis (Id enim so petere dixerat) fugit.recisoq;

Fama quid rumor

Tacendum

uerba pauca, lingua taceat

loqui cito lingua

Tacuisse

Ebrietas

pectore herens in ipo'spiculum ostendit:ac respiciens patrem:an satis certam haberet manum interrogauit:at illæ negauit Apollinem potuisse certius demittere. Hæc ipsæ præsenti loco exempla attuli: quo legentes admoneam caute loqui: Vnde & Tibullus li.iiii.ait: hoc perit misero garrula lingua malum. Et Ouidius, lib.ii.de arte. eximia est uirtus præstare silentia rebus. At contra grauis ē culpa tacenda loqui. Item alibi. Quærit aquas in aquis: & poma fugatia captat Tantalus:hoc illi garrula lingua dedit. Et li.iii.,tristium. Crede mihi bene q̄ latuit:bene uixit:& intra fortunam debet quisqs amare suam. Et Propertius lib.ii.nescio quo pacto uerba nocere solent.

Ignotum tibimet noli præponere notis:
Cognita iudicio constant:incognita casu.

¶Consulit hic Cato ignotum nullo pacto præponi debere alicui noto & cognito:rō est:qm̄ cognita in iudicio:& recta rōne: cōsistūt hoc est de cognitis recte sentire & iudicare possumus īcognita uero in fortunæ casu & euentu consistunt. Nam ut Lactantius ait:lib.iii.c.xxviiii. fortuna est accidentium rerum subitus atqꝫ inopinatus euentus. Iudicium uero ut Chrisippus inquit:sensus est:& anticipatio:est aūt anticipatio naturalis intelligētia earum rerum:quæ uniuersaliter sunt. Alii tamē quidam ex antiquioribus flores rectam rationem iudicium tradunt:ut Possidonius ait:hæc ex Laertio in uita Zenonis: præterea ut Cicero scrib.in Lælio:nec noui amici ueteribus anteponātur:ut equis uetulis teneras anteponere solemus. Non enim Amicitiarum esse debent:sicut aliarum reꝝ satietates. Nec tamen noui amici amore digni repudiandi sunt:sed uetustas suo loco cōseruanda est. ¶Ignotum tibimet noli præponere notis: In ecclesiastico etiam legitur:Ne derelinquas amicum antiquū:nouus enim nō erit similis illi. Vinum nouū Amicus nouus ueterascat:& cū suauitate bibes illud philosophus. Itē lib.viii.ethi.ait Tempore insuper: & consuetudine opus est: ꝑm enim prouerbium:non fit:ut mutuo sese cognoscant:anteq̄ simul cōsumāt salis mensuram:& libr. ix.magis honestum est:amicis q̄ alienis largiri:beneficiaqꝫ conferre. ¶Ignotum tibimet noli præponere notis. Seneca item epistola tertia sic diu cogita:an tibi in amicitiam aliquis recipiēdus sit:quum placuerit fieri:toto illum pectore admitte: tam audacter cū illo loquere:q̄ tecum. Et.M. Tullius in Catōe maiore inqt: Quid enim stultius:q̄ in certa pro certis habere:ac falsa pro ueris.

Litis præterite noli maledicta referre

Garrulus · Silentium · Tátalus · Tacēdum · Verba nocere · Fortuna · Iudicium · Anticipatio · iudicium · Amici noui · Amic⁹ uetus · Vinū · Salis mensura · amicis largiēdum · amici · Incerta · falsa · discordia · iniurie · Pati

Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt.

¶Admonet hic cato obliuiſcendum præteritorum conuitiorum nā
ut Seneca inquit:Diſcordia fit Charior concordia:& obliuiſci: quod
ſcis interdum expedit:iniuriarūqꝫ remedium eſt obliuio.Optimū ꝙ
eſt pati:quod emendare nō poſſis:magniqꝫ animi eſt eſſe:& tranquil-
lum & iniurias atqꝫ offenſiōes ſemper deſpicere.¶Noli maledicta re-
ferre:optime quidem & Lactantius.lib.vi.c.xviii.inquit: ſiquis extite-
rit tam proteruus:qui bono:& iuſto faciat iniuriam: clæmēter ac mo
derate ferat:& ultionem ſuā non ſibi aſſumet:ſed dei iudicio reſeruet
Innocentiam ſemper:& ubiqꝫ cuſtodiat:non minus enim mali eſt:re-
ferre iniuriā:q̄ inferre: Summa igitur uirtus habēda patientia eſt hæc
enim perturbatum animum:ac fluctuantem ad trāquillitatem ſuam
reuocat.hæc mitigat:hæc hominem ſibi reddit. In eccleſiaſtico etiā
legitur.Verbum dulce multiplicat amicos:& mitigat inimicos.
¶Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt.Senſus eſt.Ad malas
pertinere iram memorem poſt rixam:quoniā ut Salomō in prouer-
biis ait: Vir iracundus prouocat rixus:qui patiens eſt:mitigat ſuſcita
tas præcipit ergo nunc Cato clæmentia utendū eſſe poſt inimicitias
eſt enim clæmentia(teſte Seneca ad Neronem)animi temperantia in
poteſtate ulciſcendi. Vel lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem in cō
ſtituendis pœnis. Vel inclinatio animi ad lenitatem in pœna exigen-
da:huic opponitur crudelitas: quæ nihil aliud eſt: q̄ atrocitas animi
in exigendis pœnis.¶Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt.
id quidem & Plato uitauit.Nā quum Dyoniſius tyrannus:cuius iuſſu
plato uenierat:intelligerat platonem redemptū fuiſſe: Atheniſqꝫ glo
rioſe uiuere:ſcripſit platoni:orans ne in ipſum maledicta intorqueret:
ad quem ille reſpondit:non ſibi tam ſupereſſe ocii:ut Dyoniſii memi
niſſet. Et Zeno interrogatus: quonam eſſet animo aduerſus maledi-
cta:dixit:ueluti ſi legatus abſqꝫ reſponſo remittatur.Et Seneca inquit
Quam magnarum uirium eſt: Negligere ledentem.Item Reſpue cru
delitatem:& matrem crudelitatis iram. Item: Semp diſſenſio ab alio
& incipiat:a te Reconciliatio.¶Irā meminiſſe maloꝝ eſt hinc Lactan
tius libro quinto.cap.xviii.inquit: homo quidem qui ſcientiam boni
ac mali habet abſtinet ſe ab nocendo etiam cum incommodo ſuo:
quod animal irrationale facere non poteſt: & ideo inter ſummas ho
minum uirtutes:Innocentia numeratur. Atqꝫ idem libro ſexto capi-
tulo decimoquinto.ſcribit illa. Vt medici dicunt: letitiæ affectus in
ſplene eſt. Iræ in felle libidinis in iecore. Timoris in corde,capite ue
ro. is. eiuſdem uoluminis ait; iraſci autem morbus non eſt: ſed

Tollē
dum
Vltio
iniuria
patien
tia
ſermo
dulcis
Iracun
dus
Demē
tia
Crude
litas
Plato-
nis rū-
ſum
zeno
Ledem
tem
negli-
gere
Recō-
ciliatō
ſapiēs
Inno-
centia
lætitia
ira
libido
timor

iracundum eſſe morbus eſt: Qui enim iracundus eſt etiã cui non debet:aut cui non oportet iraſcitur. ¶ Iram meminiſſe malorũ eſt: Tres quidem ſunt affectus: qui homines in omnia facinora præcipites agant Ira. Cupiditas: libido propterea poetæ tres furias eſſe dixerunt quæ mentes hominum exagitent. Ira ultionem deſiderat. Cupiditas opes. Libido uoluptates. Sed omnibus deus certes limites ſtatuit: Cupiditas.n.ad ea comparãda nobis data eſt: quæ ſunt ad uitam neceſſaria. Libido ad ſobolem propagandã. Ire affectus ad coercẽda peccata eorũ quæ ſunt in noſtra poteſtate. Dñſq; iubet:uti maledicis:& ledentibus non iraſcamur: Quum.n.utimur ira contra pares:hinc expulſiones:hinc bella cõtra iuſtitiam naſcuntur. Lact.lib.vi.c.xviiii. ¶ Irã meminiſſe malorum eſt:hinc & Cicero.lib.i.offi.ait. Sed tamen ira ꝑcul abſit: cum qua nihil recte fieri:nihil cõſiderate poteſt. Et philoſophus li.iiii.ethi. Magnanimus nec ſibi mali memor illati:nõ ẽ.n.magni animi meminiſſe:præſertim mala:ſed poti⁹ deſpicere: Sed is: qui pro quibus:& quibus oportet:& ut oportet:& quũ oportet: quãto in tempore oportet:iraſcitur:laudatur: Qui nãq; non iraſcant pro quib⁹ oportet:& ut oportet:& quum oportet:& quibus oportet:fatui eſſe uidentur. Idem quoq; lib.vi.ethi.inquit. Bonum.n.& æquum uirũ ad ignoſcẽdum procliuem dicimus eſſe:& ueniã in aliquibus dare bonum:& æquũ eſſe. Vtq; Lact.ait in li.de ira. Ira cõmotio mẽtis eſt ac perturbatio:ira itẽ eſt motus animi ad coercẽda peccata inſurgentis. ¶ Irã meminiſſe malorum eſt. Cohibẽda eſt ira:quum patimur iniuriam:& ut malum cõprimatur:quod ex certamine impendet: & duas maximas uirtutes innocentiam:patientiãq; teneamus: Innocentia.n.proxima eſt miſericordiæ:illa nãq; malum non facit:& hæc bonum operatur. Deus affectuum nobis miſericordiæ dedit: ut omne præſidium uitæ nr̃æ in mutuis auxiliis poneremꝰ: Si enim facti ab uno deo: & orti ab uno homine:cõſanguinitatis iure ſociamur: Omnẽ igitur hominem diligere debemus:itaq; nõ tantum inferre iniuriã nõ oportet: ſed ne illatam quidem uindicare:ut ſit in nobis perfecta innocentia:ideo iubet nos deus etiam pro inimicis ꝑcem facere ſemper: hæc omnia Lactantius. ¶ Iram meminiſſe malorum eſt: Vt Seneca de ira ſcribẽs ait. Eſt ira breuis iſania:decoris oblita:neceſſitudinum imemor:in quod cœpit pertinax: conſiliiſq; præcluſa:uanis agitata cauſis ruinis ſimillima: quæ ſuper id quod opꝑſſere franguntur. Vt ſcias aũt non eſſe ſanos:quos ira poſſedit:ut furentiũ extra indicia ſunt: Audax & minax uultus triſtis frons:torua facies:citatus gradus inquiete manus:color uerſus:crebra:& uehemẽtius acta ſuſpiria:flagrant:emitãt oculi:labra quatiũtur:dentes cõprimuntur: hinc neſcias utrum magis deteſtabile

iraſci
iracundus
Furiæ ae tres
cupiditas
libido
ira
ira
iniurie
ignoſcere
ira qd
ira
Innocentia
patientia
miſericordia
iniuria
iræ mala
Irati ſigna

uitium sit:an deformæ. Optimum igitur est primum irritamentũ iræ
protinus spernere:ipsisq; repugnare sensibus: Ira sæpius sibi exitio est: Iræ ma
Ira pacem similem belli efficit:Ira muliebre maximæ : & puerile uitiũ la
est:Nec quicq̃ magnum est: nisi quod simul & placidũ : fœlicis animi
imota tranquillitas. Vtq; in bñficiis honestũ est merita meritis repen
sare:ita non decet iniuriã iniuriis.¶ Iram meminisse malorũ est:id cer iniuria
te &.M.Cato effugit:Seneca.n.libro.ii.de ira:scribit illa.M.Catonem Cato
ignorans:in balneo quidam percussit imprudens: postea satisfacienti pepat
Cato nõ memini inquit percussum me:melius putauit nõ agnoscere: iniuria
q̃ uindicare magni nanq; animi est iniurias despicere. Illæ magnus &
nobilis est: qui more magnæ feræ latratus minimorũ canum securus
exaudit. Quid est gloriosius q̃ iram amicitia mutare? Irascetur aliqs
tu cõtra beneficiis prouoca:illæ est melior:qui prior pedem ab ira ret-
tulit. Alter uero Seneca poeta philosophi nepos ex fratre:ut alibi ostẽ seneca
dam:in Hercule furente ait:Quum uictor arma posuit: & uictum de poeta
cet deponere odia.¶ Iram meminisse malorum ẽ:Vt enim Plato scri- anima
bit Epistola.vii.Credẽdum est re uera semper antiquis sacrisq; uerbis: punief
quæ nobis nunciant immortalem esse animum:iudicesq; habere:sup
pliciaq; pati maxima:postq̃ a corpore fuerit separata:quamobrem mi
nus malum existimandum est:perpeti grauissimas iniurias a delinq̃n-
tibus illatas:q̃ inferre.

Quod sequitur specta:quodq; imminet ante uideto:
Illum imitare deum:partem qui spectat utranq;.

¶ Vt futura:& præterita cõsideremus iani more:qui cum bifrons esse
dicatur anteriora conspicit:& posteriora:hic precipit:Sic enim multa
uitare poterimus ob futura:& præsentia rectæ cõponere.¶ Quod seq Prudẽ
tur specta &c.Ea quidem sunt prudentiæ officia:de qua Cicero libr.ii. tia
reth.sic prudentia est rerum bonarum:& malarum sciẽtia:partes eius memo
memoria:intelligentia:prouidẽtia:memoria est:per quam animus re- ria
petit illa:quæ fuerunt:Intelligẽtia est:per quam ea perspicit: quæ sunt: intelli
prouidentia est:per quam futurum aliquid uidetur:anteq̃ factum sit. gentia
¶ Q.d' sequitur specta &c. Virtutes hic intellectiuas utẽdas consulit: Proui-
Nam ut Philosophus li.i.ethi.ait:uerũtamen alias intellectiuas: alias dentia
morales dicimus esse:sapiẽtiam quidem & prudentiã:& sagacitatem: Virtu-
intellectiuas:Liberalitatem uero:& temperãtiam:morales. Nã quum tesdue
de moribus cuiusq; loquimur: non sapientem illum:aut sagacem:sed
mitem:aut temperantem dicimus esse.¶ Illum imitare deum &c. Cy Ianus
prianus de idolis sic:Ianus bifrons exprimitur: q; in medio cõstitutus bifrõs
annum incipientem pariter:& recedentẽ spectare uideatur.Et Macro

bius libro primo sat. ait de iano. Creditur geminam faciem prætulisse: ut quæ ante: quæq; post tergum essent: itueretur. Quod procul dubio ad prudentiam regis solertiaq; referendũ est: qui & præterita nosset & futura prospiceret. Quidam uero ideo eum dictum bifrontem putant: q & præterita scierit: & futura prouiderit. Ianum quidam solẽ demonstrari uolunt: & ideo geminũ quasi utriusq; ianuæ cælestis potentem qui exoriens aperiat diem. occidens claudat. Alii mundum idest cælum esse uoluerunt. Ianumq; ab eundo dictum q mũdus semper eat. dum in orbem uoluitur. & ex se initium faciens in se refertur. Ideo & apud nos in quatuor partes spectat. ut demonstrat simulachrum eius faleris aduectum. Caius Bassus Ianum bifrontem fingi ait. quasi superum atq; inferum ianiterem. eundem quadriformem. quasi uniuersa climata maiestate complexum. Saliorũ quoq; antiquissimis carminibus deorum deus canitur. ¶ Illum imitare deum &c. Chilo lacedæmonius dicebat futurorum prouidentiam ratione comprehendi posse pro uirtute uiri. Et pittacus mytileneus aiebat prudentium uirorum esse. priusq̃ aduersa cõtingant. prouidere ne ueniant. fortium uero quum illa contigerint æquo animo ferre. Et Bion tantũ prudentiam ab uirtutibus cæteris differre asserebat. quantum uisum ab aliis sensibus.

Ianus bifrõs

Ianus unde

Ianus quadrifrons

prouidentia aduersa prudẽtia

Sermones blandos blesosq; cauere memento
Simplicitas ueri fama est: fraus ficta loquendi

¶ Sensus est: noli esse blãdus: & adulator. nec blæse loquaris idest implicite: & sub tegmine: & ficte: sed explicite. aperte. & uere. Quoniam simplicitas ueri. i. uera simplicitas & puritas fama est & laus ficta uero simplicitas loquendi. fraus & dolus est. Te igitur admonet: Cato ut nullo pacto blandus sis: & fictus. q ueri simplicitas laudi accedit ficta uero loquendi simplicitas fraudi ascribitur. Tunc autem quis dicitur esse simplex fictus. quũ sub amicitiæ colore & gratia dicet illi. Te me diu fidius semper amaui: nec solitus sum mẽtiri alicui: q mihi ueritas atq; simplicitas ipsa imprimis gratæ: itaq; tibi consulo uelis ab hac re desistere q minimi præcii fertur esse nec te tuisq; maiorib⁹ digna &c. Sicq; huiusmodi ficta simplicitas fraude nõ caret. Nam malus ubi bonum se simulat tunc est pessimus. ut Seneca inquit. ¶ Sermones blãdos. idest dulces suaues adulationeq; plenos blesos autem. i. cõfusos implicitos nõ satis apertos. & incisos ac frigidos quod quidẽ tunc fieri solet quum forte quis alicui operam suam & opem aliquã pollice-

Simulator

tur inuitus & ficte ac frigide quod certe ſine fraude nõ eſt hinc te Ca-
to admonet ut id ſermonis genus uites omnino. ¶ Sermones blan-
dos bleſoſq̨ cauere memento Plato etiam in gorgia ſcribit omnem
adulationem circa ſe ipſum & alios fugiendam eſſe. Et Seneca ait ma
lo ueris offendere q̃ placere adulando & ꝓpertius libro primo. Quiſ
quis es aſſiduas aufuge blanditias. Et Caſſiodorus in epiſtolis inquit.
Adulatio blanda omnibus applaudit omnibus ſaluo dicit prodigos
uocat liberales auaros parcos: & ſapientes. Et Hieronymus ad cælan
tiã ait. Adulatoꝝ quoq̨ aſſentationes & noxia blandimenta fallaciæ
uelut quaſdam peſtes animæ fuge: nihil eſt quod tam facile corrum-
pat mentes homiuum nihil eſt quod tam dulci & molli uulnere ani-
mum feriat. Antiſtheneſq̨ præſtare dicebat neceſſitate urgẽte in cor-
uos q̃ aſſentatores incidere illos: nãq̨ mortuos hos uiuentes deuora-
re. ¶ Simplicitas ueri fama ẽ. hæc dicit quoniã ut philoſophus libro
quarto ethi. ait. Omne mendacium prauum eſt. & fugiendum. Verũ
bonum eſt & laudabile. Verax eſt laudandus: mendax autem uitu-
perandus. Et alibi eodem libro ſic per ſe mendacium quidem impro-
bum eſt & uituperabile. uerum autem probum ac laudabile. Et libro
decimo ait. Sermones igitur ueri non ſolum ad ſciẽdum ſed ad uiuẽ-
dum etiam per utiles eſſe uidentur. Socrates quoq̨ libro ſexto de re
pu. platonis iubet Mendacii expertes eſſe debere neq̨ ſponte mentien
dum unq̃: ſed omnem odio habendam falſitatem: diligẽdamq̨ ueri-
tatem. Et Seneca epiſtola. xlviiii. ait. Aperta decent & ſimplicia boni-
tatem. Et Socrates in Theeteto Platonis de ſcientia inquit. Vera por
ro opinari: pulchrũ eſt mentiri turpe. ¶ Simplicitas ueri fama eſt. hinc
Cyrus libro tertio Xenophontis: Tygranæ armeniæ regis ab ſe capti
filio dixit. Primum tibi conſulo in cauſa loqui uera: quo tibi id unum
deſit: quod eſt odioſiſſimum. Namq̨ apertum mẽdacium: ut ſcis im-
pedimento eſt hominibus maximæ ad ueniam cõſequendam. ¶ Fra
us ficta loquẽdi. Lactãtius libro ſexto capitulo decimoctauo inquit.
Cultor dei non mentiatur unquam decipiendi aut nocendi cauſa eſt
enim ne fas eum qui ueritati ſtudeat: in aliqua re eſſe fallacem atque
ab ipſa quam ſequitur ueritatem diſcedere. In hac iuſtitia uirtutumq̨
omnium uia: nullus mẽdacio locus eſt. Et pittacus mytileneus aiebat
ita. Nam fidum nihil lingua loqui preualet: dum cordi duplex alte in
ſedit ſenſus. Lactantius etiam inquit. Nunq̃ mentiẽdum eſt ꝙ menda
cium ſemp aut fallit: aut nocet. Non eſt uir iuſtus: quia nõ ſine noxia
uitioſo ſermõe mentiꝛ: hinc uero nec adulari licet ꝑnitioſa ẽ. n. ac de-
cẽptrix adulatõ: ſ ubiq̨ cuſtodiat ueritatẽ. q̃libet ad pñs ſit ĩſuauis, tñ
quũ fruct⁹ ei⁹ atq̨ utilitas appuerit ñ odiũ piet: ut ait poe. ſ grãz ac Ci.

adulatio
adularii
Blanditiæ
adulatio
Aſſentatio
Aſſentator
mẽdacium
ueritaſ
Verũ
mẽtiri
Verũ
ſimplicia
Veritas
cultor
dei
fallax
Duplex
mẽdacium
adulari
Veritas
adulatio

in Lælio ita scribit. Sic habendum est. Nullam in amicitiis pestem esse maiorem q̄ adulationem: blanditias: assentationem: quamuis. n. multis nominibus est hoc uitium notādum: leuium hominum atq; fallacium: ad uoluntatem loquētium omnia: nihil ad ueritatem. Cum autem omnium rerum simulatio est uiciosa. Tollit enim iudicium ueri: idq; adulterat. Tum amicitiæ repugnat maximæ: delet enim ueritatē: sine qua nomen amicitiæ ualere non potest.

q̄uis

Simulatio ueritas

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis:
Ne retinere uelis si cœperit esse molesta

¶ Ordo: & sensus est: fuge. i. uita: ne ducas uxorem sub nomine dotis ne uelis retinere. i. ne cupias expellere: si cœperit esse molesta. ¶ Fuge ne ducas: etiam absq; ne: quo ad sensum benediceret. Nam uerior: Timeo: metuo: nego: caueo: fugio: & huiusmodi idem efficiūt: uel cum negatione uel sine ea: ut Vereor ne ueniat: & uereor ut ueniat: Timeo ne moriatur: & timeo ut moriatur: & caue te tristem sentiat: & caue ne te tristem sentiat. Item nego fecisse illud: & nego: non fecisse illud. Testis in hoc Maro libro tertio ænei. ubi ait: ipse diem noctemq; negat discernere cælo: Nec meminisse uiæ media palynurus in unda: Est enim ordo: Ipse palynurus negat discernere: celo idest a cælo: & sideribus diem & noctem: Negat: nec meminisse uiæ in media unda: ratio est: quoniā post negat: infinitiua oratio sequitur: u; nec meminisse uiæ. ¶ Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis. Chilo itē Lacedæmonius dicebat. Vxorem humilem apparatu modico ducendā & Cleobolus aiebat: Vxorem tibi parem eligendum: nam si clariorē te duxeris īquit: affines dn̄os habebis. Et Socrates duas duxit uxores priorem Xantipen. Secundā myrtonen aristidis illius iusti filiam: quā & sine dote accepit. Paulus item epistola. i. ad Tymotheum ait: mulieres oportet esse pudicas: non detrahentes: sobrias: fideles in omnibus Mansuetudo etiam sit mulieris: & domus curā habens quibus uerbis ostendit pudicitiam sobietatem. fidem: mansuetudinem: mulieris precipuas dotes: Non aūt argentum: nō aurum: Quando præterea ducēda sit uxor. lib. v. de repu. platonis socrates edocet inquiens: Mulier a uicesimo ætatis anno incipiēs: usq; ad quadragesimum pariat: Vir aūt postq̄ acutissimum sui cursus uigorem trāsierit. Annos scilicet triginta: Inde usq; ad annos quinq;: & qnquaginta procreet. Idemq; Plato lib. v. de legibus inquit: Nemini præterea aut dare dotes: aut accipere liceat: Et Ausonius poeta scribit. Sæpe in coniugib⁹ fit noxia: si nimia est dos. ¶ Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis. Plato etiam libr. vi. de legibus dixerat eū: qui in cōnubio pecuniis inhiat: non lege scri-

Virgilii loc⁹

Vxor qualis

Socratis uxores

Mulierum Virtutes

Vxor docenda

Virge nerans dotes dotes

pta arcere debemus.sed opprobriis:& increpationibus absterrere:mu lieribus enim contumeliosus fastus minor erit:minor & uiri humilis illiberalisq; seruitus.Idem quoq; in menone de uirtute ait.Est enim mulieris uirtus domum recte gubernare:dum custodit domestica:uiroq; obedit.Seneca etiam poeta ostendit.Vxoris proprium esse debere:& dotem præcipuam:pudicitiam:decus:fidem:probitatem.ait enī in octaua sic:probitasq; fidesq;:coniugis:mores:pudor:placeant marito.Sola perpetuo manēt subiecta nulli mentis atq; animi bona.Florem decoris singuli carpunt dies. ¶Ne retinere uelis:si cœperit esse molesta.Quanam de causa uxor dimitti possit:christus in Matthæo ostendit his uerbis.Omnis qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa:facit eam mechari:& qui dimissam duxerit:adulterat.Marcus autem euangelista ita scribit.accedentes pharisei interrogabant eum:scilicet uiro uxorem dimittere:tentantes eum At ille respondens dixit eis.Quid uobis præcepit Moyses?qui dixerunt:Moyses permisit libellum repudii scribere:& dimittere.Quibus respondēs Iesus ait.Ad duritiam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud.ab initio autem creaturæ masculum:& fœminam fecit eos deus:propter hoc relinquet homo patrem suum:& matrem:& hærebit uxori suæ.& erunt duo in carne una:itaque tam non sunt duo:sed una caro:quod ergo Deus coniunxit:homo non separet.Quicunque dimiserit uxorem suam.& aliam duxerit:adulteriū committit super eam:& si uxor dimiserit uirum suum:& alii nupserit:mechatur.

¶Ne retinere uelis:si cœperit esse molesta.Interdum enim dominantur uxores ob amplitudinem patrimonii:non igitur fiunt imperia ob uirtutem:sed ob diuitias:& potentiam:hæc philosophus lib.viii.ethicorum.Plato etiam lib.xi.de legibus de diuortio faciendo sic:si uir & uxor propter morum acerbitatem inuicem non conueniant:decem uiri de lesum custodibus:qui medii sint:& decem mulieres de curatricibus connubiorum prouideant:quorum sententia si ita conciliati fuerint:ualida.& stabilis habeatur.Sin autem illorum animi uehementius etiam iracundia fluctuent:facto diuortio illos pro uiribus quærant:qui utrisque conueniant.Procreandorum liberorum causa coniugium rursus querere compellendi.uel senectutis mutuo curandæ gratia diuortio facto aliud coniugium meant. ¶Si cœperit esse molesta.Vt Salomon in prouerbiis inquit:Melius habitare in terra deserta:quam cum muliere rixosa.& iracunda.Et libro secundo de arte Ouidius.Dos est uxoria lites.& Iuuenalis:Incole rabilius nihil est:quam fœmina diues.

Mulieris uirtus uxoris Virtutes

Vxor dimittenda

coniugia nō separanda

Vxor dimissa

Vxorꝫ superbia

Diuortia

Senectutis coniugium

Multa legas facito:perlectis perlege multa:
Nam miranda canunt:sed non credenda poetæ.

¶Sensus est:legenda esse multa:ubi uero perlegeris:multa rursus per legenda:poetæ autem miranda canunt: sed non credenda. ¶Multa legas facito:Aristippus glorianti cuidam:ꝙ multa didicisset: ait. Sicuti non hi: qui plurima comederunt: melius ualent: q̃ qui sumunt necessaria:ita non qui plurima:sed qui utilia legerunt:studiosi habendi sunt:& eruditi:Hieronymus autem prologo Geneseos inquit:Daniel in fine sacratissimæ uisionis ait:iustos fulgere quasi stellas: & intelligentes:idest doctos quasi firmamentum:uideas quantum inter se distant iusta rusticitas:& doctorum iustitia:alii stellis:alii cœlo comparantur. ¶Multa legas facito: perlectis per lege multa. Melius est parum scire de rebus nobilioribus: quam multum de rebus uilioribus inquit Auerrois libro secundo. de cœlo. & philosophus libro secundo. de anima scribit. Ille intellectus: qui plura intelligit: non est nobilior: sed qui digniora. Et Themistius ait:Ea quæ scimus sunt minima pars eorum: quæ ignoramus: itaque multa legenda sunt. Et teste philosopho libro primo de anima: Scientia est de numero bonorum honorabilium: merito igitur Cato iste præcipit:multa per legenda: ut scire possimus. ¶Multa legas facito: Quod Seneca edocet epistola secunda. Hic iure optimo scribam:ait enim ad lucillium. Illud autem uide:ne ista lectio multorum auctorum:& omnis generis uoluminum habeat aliquid uagum:& instabile:certis ingeniis immorari:& innutriri oportet:si uelis aliquid trahere:quod in animo fideliter sedeat:nusquam est:qui ubiq; est. In peregrinatione uitam agentibus:hoc euenit:ut multa hospitia habeant:nullas amicitias. Idem accidat necesse est eis:qui null us se igenio familiariter applicant:sed omnia cursim:& properanter transmittunt. Non prodest cibus:nec corpori accedit:qui statim sumpt⁹ emittitur. Nihil æque sanitatem impedit:q̃ remediorum crebra mutatio:non conualescit plãta:quæ sæpe transfertur. Nihil tam utile est:quod in transitu prosit. Distrahit librorum multitudo:probatos itaq; semper lege:& si quando ad alios diuerti libuerit:ad priores redi. Et quum multa percurreris: unum excerpe:quod illo die concoquas. Hoc ipse quoq; facio:ex pluribus:quæ lego aliquid apprehendo:idem Seneca epistola. cv. sic. inter studia uersandum est:& inter auctores sapientiæ:ut quæsita discamus:nondum inuenta:quæramus. Epistola uero. cix. inquit:Nec passim carpenda sunt omnia:nec auide inuadenda uniuersa per ptes per

Legenda utiliora
Iusti docti
meliora discẽda
Scia quid
Lectio qualis
Cibus
Remedia
Planta
legẽdi
Edıscẽdum electa
Studẽdũ est.
Lectio qualis

nitur ad totum:aptari onus uiribus debet:nec plus occupari: q̄ cui sufficere possimus. Non quantum uis:sed quantum capis hauriendū est:quo plus recipit animus:hoc se magis laxat. ¶Multa legas facito: Iccirco legenda sunt multa:& discendum:q̄ amicis ac discipulis iugiter aiebat Aristotiles:aspectus quidem a continenti aere lumen accipit:animus autem a disciplinis liberalib⁹:dicebat etiam: disciplinam optimum eē uiaticum ad senectutem. Et Diogenes:disciplinam iuuenibus quidem sobrietatem:senioribus solatium:pauperibus diuitias: diuitibus ornatum esse:dixit. Et Hieronymus in Aureolis ait. Crebrius lege:& disce q̄plurima:& tenenti codicem somnus obrepat: & cadentem faciem pagina sancta suscipiat. ¶Multa legas facito. Hinc & Hieronymus in aureolis scribit illa. Statue quot horis sanctam scripturam debeas:& quanto tempore legere:non ad laborem: sed ad delectationem:& instructionem animæ:sic autem erudienda est anima: quæ futura est templum dei:q̄ nihil aliud discat audire: nihil loqui: nisi quod ad timorem dei pertinet. Turpia non intelligat: cantica mundi ignoret. Quid enim eruditione melius:quid suauius disciplina. ¶Nam miranda canunt:sed non credenda poetæ. Nam hoc loco sed:uel autem significat:ut etiam apud Iuuenalis saty.ii.ibi quidem. Nam perfectissimus horum &cæ. At si diceret: perfectissimus autem horum &cæ. est igitur ille sensus. poetæ autem miranda canunt: sed non credēda In Valerio quoq̄ maximo. Nam pro autem uel sed passim legitur:& alibi:si diuersa sententia subsequatur ¶Nam miranda canunt:sed non credēda poetæ. Multa mentiuntur poetæ inquit Aristotiles libro primo. meth. Item Philomyter: & fabularum amator est aliqualiter philosophus: quia fabula ex mirabilibus constituitur. Et commentator libro secūdo meth. ait. Consuetudo audiendi Apologos: & maxime fabulas: impedimentum est:in cogitationem ueritatis: Lactantius uero libro primo. c.iii. scribit: poetæ officium esse in eo:ut ea:quæ gesta sunt uere: in aliquas species obliquis figurationibus cum decore aliquo conuersa traducant. Multa in hūc modum poetæ transferunt: non ut in deos mentiantur:quos colunt: sed ut figuris uersicoloribus uenustatem ac leporem carminibus suis addāt. Qui autem non intelligunt quomodo: aut quare quicque figuretur:poetas uelut mendaces: & sacrilegos insequuntur. Et Seneca in epistola octaua inquit: quam multa poetæ dicunt: quæ a philosophis: aut dicenda:aut dicta sunt. ¶Nam miranda canunt: sed. non credenda poetæ. Iccirco Socrates in Lyside Platonis de amicitia inquit. Sed iter: quod nunc ingressi sumus:poetarum adminiculis paragendum: ii nanque nobis tanquam patres: atque duces sapientiæ

Disciplina
Disciplina
Legendū sæpe
Legendum q̄liter
Discēda eruditio
Nam
Phylomiter
fabule
poetæ offm̄
poetæ dicta
poetæ sapientes

ſunt. Idem quoq; Socrates in ione Platonis de furore poetico ait: Ip-
poetæ furor ſa muſa poetas diuino inſtinctu concitat: Omnes itaque carminum
poetæ inſignes: non arte: ſed diuino afflatu: præclara poemata conci-
nunt. Neq; poeta prius canere poteſt: q̄ deo plenus: & extra ſe poſitus:
& a mente alienatus ſit: Nam quādiu mente quis ualet: neq; fingere
poetæ quid carmina neq; dare oracula poteſt: poetæ autem nihil aliud ſunt: q̄ deo-
rū interpretes: dū ſunt furore correpti: a quouis numine quis corripia-
tur. Et protagoras in ſophiſta platōis inquit: Ludi magr̄i pueris poſtq̄
poetæ legēdi litteras didicerunt: poetarum imprimis excellentium opera legenda:
ediſcendaq; proponunt: quibus monumenta q̄plurima inſerūtur pri-
ſcorumq; uirorum uirtute præſtantium geſta laudātur: ut puer æmu-
latione accenſus præclara maiorum facinora imitetur. Vtq; Lactātius
libro quinto capitulo quinto oſtēdit: poetæ philoſophis multo prio-
res fuerunt: & ante natum philoſophiæ nomen p ſapientibus habebā-
poeta ſapiēs tur. Sed non credēda poetæ: hoc equidem ait: quoniam dicebat ze-
no ad perceptionem diſciplinarū nihil eſſe alienius poetica: nulliuſq;
nos rei maiorem inopiam perpeti q̄ temporis. Et Hieronymus in Au-
Poetica reolis inquit: nobis uero nihil placet: niſi quod eccleſiaſticum eſt: quā-
do philoſophos legimus: quādo in manus noſtras libri ueniunt ſapi-
poetæ legēdi entiæ ſæcularis: ſiquid in eis utile reperiamus: ad noſtrum dogma cō-
uertimus: ſiquid uero ſuperfluum de idolis: de amore: de cura ſæcula-
rium rerum: hoc radim⁹: his caluitiem inducimus: hoc unguium mo-
re ferro acutiſſimo deſecam⁹: patet igitur iis hieronymi uerbis: & poe-
poetæ ſint hōeſti tas legendas eſſe: hauriendaſq; inde ſententias uitæ hominum utiles:
Quod certe ipſe quoq; de uirtute poetica ſcribens iampridem in ipſo
adoleſcentiæ limine ultro peregeram. Sed non credēda poetæ: pro-
pterea Plato libro ſeptimo de legibus ſcribit: Nemo poeta præter ciui-
tatis leges: & iuſta uel honeſta uel bona: fingere quicq̄ audeat. Nec li-
ceat: quæ cōpoſuerit: ulli priuatorum oſtendere anteq̄ conſtituti hac
de re iudices: legumq; cuſtodes: & uiderint: & approbauerint.

Dilige denarium ſed parce dilige formam
Quam nemo ſanctus nec iuſtus captat habere

Conſulit Cato denarium diligendum: eius uero formam: & figurā
parce & modice diligendam: q; ſanctus quilibet ac bonus uir denarii
pecūia diuitie formam ſpernit: libenterq; ubicunq; fuerit opus impendit. Eſt ergo
ſenſus: ut denarium diligas: ſed impēdito ubi opus eſt. Nam ut Sene-
ca inquit: pecunia ſi uti ſcias: Ancilla eſt. ſi neſcias dn̄a eſt: & alibi ait.
Quæ ſunt maximæ diuitiæ? non deſiderare diuitias: Et in pſalmo le-

gitur. Diuitiæ si affluant: noli cor apponere: itaq; denariis utamur ho neste: sobrie: modeste: temperanter: pie: iccirco etiam diuitiæ dantur: nõ autem ut stipentur ¶ Sed parce dilige formam. idest impende: & honeste utere: quoniã qui denarii formam diligũt: auari sunt: oblectã tur enim sæpius illam cõspicere: & nũmare: ideoq; minime impende re curãt: etiam si mors adesset: Testis est prima mea: ubi rusticus: & ue nator quidam ægrotatus uxori monenti: ut medicus curationi adhi beret: ait: Noli equidem aureum nũmum cambire: itaq; morbo cre scente relictoq; auro charontis cymbulam adiit: a quo receptum uix ego crediderim: cum & portitor ille auarus dicatur esse. Alter etiam longe priore ditior: liberisq; orbatus Antracem in pectore patiẽs ubi restiit medicum duos petiisse aureolos: respõdit procul a me tale sub sidium: nolo enim id soluere: uxor deinde pietate insignis acciit me dicum illiq; suos impendit: uir demum obiit cum citius medicum mi nime adhibuisset: Sacerdotibus cõstitutis hæredibus: uixerat ille pau per: ut ditior obiret: eiusmodi ergo homines denarii formam nõ par ce: sed maxime diligũt: quod quidem uitio dari debet. ¶ Dilige dena rium. Ut quidem Aristippus diligebat: qui interroganti Dionysio ad quid uenisset: ait: ut quæ habeo imperiar: quæ non habeo accipiam. Alii sic eum respõdisse ferunt. Quando sapientia egebam alii Socra tem Nunc pecuniarum egens: ad te ueni. Quũq; a Dionysio pecuniã ipse Plato librum accepisset: insimulãte eum quodam: ego inquit pe cuniis indigeo: Plato libris. ¶ Dilige denarium: hoc ideo inquit quo niam ut Cicero ait: libro secundo de offi. pecuniæ quærende non so lum ratio est: sed etiam collocande: quæ perpetuos sumptus suppedi tet. Et libro tertio offi. sic. Sapientis est habere rationem rei familiaris neq; enim solum nobis diuites esse uolumus: sed liberis propinquis: amicis: maximæq; reipublicæ Et Hieronymus in prologo geneseos scribit: Sic uiuamus: quasi nihil habentes: & omnia possidẽtes: Victus atq; uestitus diuitiæ christianorũ sunt: Innuit hic sanctus pecunia opus rẽ ad uictum & uestitum dumtaxat. Unde & Paulus etiam inquit: ha bentes uictum: & uestitum: iis contenti simus. Recte ergo & Cato ait: Dilige denarium: sed parce illius formam: ut loco suo: & tempore im pendatur necessitati ¶ Dilige denarium: Sine necessariis impossibile est uiuere ait philosophus libro primo polit. & libro secundo inquit: Impossibile est indigentem studio uacare. At libro decimo eth. sic. Et sapiẽs: & iustus: & cæteri reb⁹ his indigent: quæ necessariæ sunt ad uitã Socrates item in phædone Platõis de anima inquit. Oĩa pecuniarum gratia fiunt: pecunias autem quærere cogimur corporis gratia: usui

Auari exemplum

aristippidem

aristippipecunia

pecũia qrẽda

diuitie hũidæ

Victus Vestit⁹

Necessaria

pecũia

eius inseruientes. Et libro quinto de legibus: idem Plato scribit illa.
Quia nūmis opus est quotidianæ cōmutationis gratia: quæ inter ar-
Nūm⁹ tifices & huiusmodi ferme est necessaria: cum mercenariis: & seruis: &
colonis: merces aliqua debeatur: icciirco Nūmos hr̄e cōcedimus tales
ut apud eos quidem habeantur in precio: a cæteris uero gentibus cō-
temnantur. ¶ Dilige denarium: hæc scribit Cato: quoniam Socrates
sanitas in gorgia Platonis ait. Arbitror equidem te cātilenam illam: quæ cir
forma cum in conuiuiis canitur audiuisse: in qua Cantores ita cōnumerant:
diuitie Optimum quidem esse bene ualere. Secūdo loco esse formosum. Ter
tio habere diuitias (ut uerbis poetæ ipsius utar) nulla fraude quæsitas.
¶ Sed parce dilige formam. Diuites enim sunt non qui diuitias ha-
diuitie bent: sed qui utuntur: illis ad opera iusticiæ: & qui pauperes uidentur
qui eo tamen diuites sunt: quia & egent: & concupiscunt nihil. Lactantius
libro quinto capi. xvi. Et Seneca ad Lucil. inquit. Diuitiarum tibi pos
sessionem nō interdico: sed efficere uolo: ut illas intrepide possideas:
Idem quoq; in libro de beata uita ait. Diuitiæ apud sapientem uirum
diuitie in seruitute sunt: apud stultum in imperio. ¶ Sed parce dilige formā:
aurum pherecydes syrus lacedæmōiis solitus est dicere. Neq; aurum: neq; ar
gentum honorādum. Gestabat præterea Aristippi famulus in itinere
pecuniam: & quum p̄meret onere: effunde ait: quod nimis est: & fer
ea: quæ præuales. At Ptolomæus Soter cū megara Stilphoniæ uictor
aristip optinuisset: ac tradita illi pecunia: oraret: ut in ægyptum secū nauiga
pi ret: tum ille pecuniæ modicum suscepit: eamq; profectionem renuēs
pecūia in æginam contendit: Et Cicero libro secundo de offi. inquit. haben-
Stilpō da est ratio rei familiaris: quam quidē delabi sinere flagitiosum ē: sed
diuitie ita: ut illiberalitatis: auaritiæq; absit suspicio. ¶ Sed pce dilige formā.
Hoc ideo: quoniam Diogenes cupiditatem arcem omniū malorum
cupidi dixit: & seruos quidem dominis: malos autem cupiditatibus seruire.
tas Demetriusq; magnesius ait: Cratem thebanum deposuisse pecuniam
Crates ad Trapezitam ea conditione: ut siquidem filii idiotæ essent: eam illis
redderet: Sinautem philosophi: plæbi distribuerunt: nihilo enim egre
philosophos. ¶ Quam nemo sanctus: nec iustus captat habere. Ratio
diuitie est: quoniam testi Lactantius libro quinto capi. xvi. Diuitiæ non faci
pauper unt insignes: nisi quos possunt bonis operibus facere clariores: & Lu
tatis cano nunq̄ sapiens studet. Apuleius etiā oratione prima inquit. enim
bona uero paupertas olim philosophiæ uernacula: est frugi: sobria: paruo
potens æmula laudis: consilio bene suada: neminē nanq; superbia in-
flauit: delitias uentris: & inguinum neq; uult ullas: neq; potest. namq;
hæc & alia flagitia diuitiarum alumni sunt: paupertas inquam prisca

apud secila omnium ciuitatum cōditrix: omnium artium repertrix omnium peccatorum inops: omnis gloriæ munifica: cunctis laudib⁹ apud omnes natiōes perfuncta: eadem enim paupertas apud græcos in Aristide iusta in platone benigna: in epaminunda strenua: in socra te sapiens: in Homero diserta. Eadem paupertas populo romano im⸗ perium a primordio fundauit: proq; eo in hodiernum diis immortali bus Simpulo & Catino fictili significat. Et in modicæ diuitiæ uelut in gentia: & enormia gubernacula facilius mergunt q̄ regunt: hæc ille. paupertas

¶ Quam nemo sanctus &c. Radix enim omnium malorum est cupi ditas: habentes autem alimenta: & quibus tegimur: iis cōtenti simus: Paulus epistola prima ad Timotheum. Et Christus in Matheo ait: Amen dico uobis: quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum: id autem dixisse uidetur: quoniam facile non est: liberalē diuitem esse ut philosophus scribit libro quarto eth. At ut Hieronymus ait: nec di uiti obsunt opes: si eis bene utatur. ¶ Quam nemo sanctus &c. Chri⸗ stus. n. in Luca. ait. Ve uobis diuitibus: qui habetis cōsolationē u͠ram. Ve uobis: q saturati estis: q͞a esurietis. Ve uobis: q ridetis nūc: q͞a luge bitis: & flebitis: Qui nō renūciat oībus: q̄ possidet: nō pōt meus esse di scipulus. Et Plato lib. iii. de legibus scribit: In quocūq; hominū cœtu: neq; iopia nec diuitiæ sunt: huic iustissimi mores aderūt: neq;. n. ibi cō tumelia: neq; iniuria locum habet. Aemulatio quoq;: & īuidia procul abest libro uero. v. de legibus scribit illa: Diuites autem ualde: simulq; probos esse impossibile: Fieri enim nō potest: ut diuitiis aliquis simul præstet: & probitate. At qui honeste expendit: & iuste solum acquirit. neq; facile diuitiis excellet unq̄: neq; premetur inopia. Recte itaq; ser⸗ mo noster asserit ualde diuites: bonos uiros nō esse: q̄ si boni nō sunt fœlices quoq; non erunt. Apostolus quoq; ait. Qui uolūt diuites fie⸗ ri incidunt intētationem: & muscipulas: & desideria multa: & inutilia: & noxia: quæ mergunt hominem in perditionem: & interitum. diuitie cupiditas diues

¶ Quā nemo sanctus nec iustus captat habere: Pauperes enim & hu⸗ miles deo credūt facilius: qui sunt expediti: q̄ diuites qui sunt impedi⸗ mentis plurimis implicati: imo catenati: & compediti sunt: & seruiūt ad nutum dominæ cupiditati: quæ illos inextricabilib⁹ uinculis irreti uit: nec possunt in cœlum aspicere: q̄ mens eorum in terrā prona: hu⸗ milisq; defixa est. Lactantius libro septimo capitulo primo: & Seneca epistola. cxi. inquit. Turpe enim est: beatam uitam in auro: & argen⸗ to reponere. Curtius item de quodam ait libro quarto. Causa ei pau⸗ pertatis sicut plærisq; probi as erat. Item nimiæ opes magnæ iacturæ locū faciunt. Et Plato lib. xi. de legibus scribit. Diuitiæ. n. hoīum aīo⸗ paupe res diues aurum pauper opes

delitiis:mollitieq; corrumpunt. Hieronymusq; ad Paulinum inquit:
crates Crates ille thebanus homo quondam ditissimus:quũ ad philosophã dum athenas pergeret:magnũ auri pondus abiecit:nec putauit se posse:& uirtutes simul:& diuitias possidere.
Tibullus Tibullus secundus lib.i.ait. Non ego diuitias patrum:fructusque requiro. Quos tulit antiquo cõdita messis auo. Parua sege satis est:satis est requiescere lecto. Scilicet & solito membra leuare thoro. Sæpe solent auro multa sub esse mala.
Aurũ Diuitiæ Iure igitur Hieronymus in aureolis inquit. Omnes nanq; diuitiæ de iniquitate descendunt. nisi alter perdiderit:alter inuenire non potest.
Diues Vnde uulgata sententia mihi uidetur esse uerissima:q̃ diues aut iniquus. aut iniqui hæres.
Auaritia Radix omnium malorum est Auaritia.

Cum Venere:& Baccho lis est:sed iuncta uoluptas:
Quod lautum est animo complectere:sed fuge lites.

¶Sensus est:cum amica:& uino.i.uinoso amatore esse litem rixam: discordiam:& si uoluptas coniũcta sit. In uino.n.luxuria est:hinc paulus ad Ephesios ait. Nolite inebriari uino:in quo est luxuria: Optãda igitur lauta sunt:fugiendæq; lites:q̃ blanditia non imperio:fit dulcis uenus:ut iquit Seneca. Præterea lautum in duobus ego uetustissimis
Latũ codicibus legi:utq; Nonius edocet:lautum dicitur cõpetens:elegãs: suaue. Significat & lotum a lano.n.descendit. ¶Cũ uenere & baccho
Venus lis est. Venus hic pro amica ponitur:ut ibi in Buc. Parta meæ ueneri sunt munera:& pro muliere. apud Iuue. saty. vi. Quid.n. Venus ebria curat.i.mulier ebria.
Vinũ ¶Cum uenere & Baccho lis est. Vinũ quidem litis:& discordiæ causam inter amarores:ostendit etiã Venusinus Ode. xiii. uoluminis primi dicens. Vxor seu tibi candidos turparũt hume-
potus ros immodice mero rixæ:quocirca & Ouidius libro primo de arte ait Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi: Officium præstent mens
Vinũ q̃:pedesque suum. Iurgia præcipue uio stimulata caueto. Et nimium faciles ad fera bella manus. Salomon etiam in prouerbiis ait: Luxuriosa res uinum:& tumultuosa ebrietas:quicunque iis delectatur:non
Ebrietas erit sapiens. Et Horatius ad torquatum libro primo epistolarum ait.
Ebrietas Quid non ebrietas designat: operta recludit: Spes iuber esse ratas:ad prælia trudit inermem:sollicitis animis onus eximit. & Plinius libro decimoquarto. cap. xxvi. ait. De uino hominis mentem mutat:ac furorem gignit.
Venus duplex ¶Cum Venere:& Baccho lis est:sed iuncta uoluptas. Vt Plato in conuiuio de Amore inquit: Due sunt Veneres:hinc ge-
Amor duplex minus amor:una Ven⁹ ẽ antiqor:& sine matre:cœlo nata:q̃ cœlestẽ uenerem nuncupamus. Altera uero iunior ex Ioue & Dione,ꝓgenita: q̃ uulgarem:cómunemq; uocamus. Necessariũ itaq;:amorẽ ueneris

illius comitem:celestem uocari:hui⁹ uero uulgarem. Venus quidem illa cœlestis:& amor eius comes pudici sunt:exhortant̃.n.nos hone/ste amare. Venus iunior:eiusdemq́ comes Amor:impudici:iis igitur praui abiectiq́ homines amant:& corpora quidem magis:q̃ animos: Amatores
hinc prauus quilibet amator instabilis est:cum rem sequatur minime stabilem:nam quum primum corporis species:quam cupierat:deflo/rescit:abit:nihil eorum:quæ promiserat seruãs. Bonorum uero mo℞ amator per omnem uitam in amicitia perseuerat:utpote qui rem sta/bilem sectabatur:Libro autem.viii.de legibus idem Plato inquit:Se/cundum naturam ad procreationem uenere homines utantur:Absti/ Ven⁹ ad plẽ puerarii
nendum igitur ab maribus iubeo. Nam qui istis utuntur genus homi num dedita opera interficiunt in lapidem seminantes:ubi radices age re:quod seritur:nunquam poterit. Abstinendum quoq́.& ab agro il/lo fœminino:ubi semen germina nolit producere. Hæc diuini Plato nis uerba hic posui:ut rudes edocerent̃:quam uenerem sequi debe/rent:quem ue amorem. ❡Sed iuncta uoluptas.id scribit:quoniã Oui Vina
dius lib.ii.de remedio.inquit:Vina parãt animos ueneri:nisi plurima sumas:& stupeant multo corda sepulta mero:Aut nulla ebrietas:aut tanta sit:ut tibi curas:eripiat:siqua est inter utrunq́ nocet. Et Terenti/ Ebrietas
us inquit:sine cerere & Baccho friget Venus. Et Plinius libro.xiiii.de ebriis ait.præmiumq́ summum ebrietatis libido portentosa:ac iucun dum nefas. ❡Quod lautum est animo complectere &cæ.id est cupias competens elegans suaue:non iurgia:lites:dissidia:quod certe fuerit: si modice uino frueris. ❡Sed fuge lites. Recte quidem:quoniã ut Au Lis
sonius ait:Vexat amicitias:& fœdera dissociat lis. Hinc etiam alibi in Pax
quit. Litibus abstinui:non auxi non minui rem. Propertius quoq́ lib. Lis
iii.pacis amor deus est:pacem ueneremur amantes. Stant mihi cum domina prœlia dura mea. Et Ouidius lib.ii.de arte:Este procul lites: & amaræ prælia linguæ:Dulcibus est uerbis mollis alendus amor. Lite fugant nuptæq́ uiros:nuptasq́ mariti. Et libro.iii. Candida pax Pax
homines:trux decet ira feras. Salomonq́ in prouerbiis:honor est ho/ Ira
mini:qui separat se a contentionibus. ❡Sed fuge lites.ut & Socrates Socratis
ægit:quem aiunt ut Seneca libro.iii.de ira inquit:colapho percussum dictũ
nihil amplius dixisse:q̃ molestum esse:q́ nescirent homines:quando cum galea prodire deberent.

Gratior officiis:quo sis mage charior esto:

Ne nomen subeas:quod dicitur officiperdi.

❡Ordo est:& sensus:quo.i.ut sis mage:pro magis charior. esto gra/tior.i.ualde gratus officiis.i.uirtute:& actionibus:operatiõibusq́ ho/

nestis. Ne subeas. idest accipias nomen: quod dicitur officiperdi: idest
officium perdens: id qdem uulgo ab Veliternis mulieribus dr̃ opera
Offici pduta: pdensa: pdi bñ: pdi iornata: pdi tp̃o. latine ignauus: iners: ocio
perdi sus: deses: negligens appellabit. ¶ Officiis: officium est uirtutis actio
utq; Donatus inquit in Adelph dicit quasi efficium ab efficiendo: qđ
offm̃ unicuiq; personæ cõgruit. utq; Victorinus li. i. rh. ait: Officia ꝓ psonis
diuersa sunt. Aliud. n. est officium pr̃is: aliud amici: aliud oratores &c.
postea inquit: officium est: quod ex legibus uel ex natura necesse est
officia nos implere. Diogenes uero Laertius in uita Zenonis sic: officium id
esse dicunt: quod cur factum sit: probabilis ratio reddi potest. Ea uero
offm̃ officia intelligenda: quæ ratio facienda suaserit. ut parẽtes honorare:
fratresq;: ac patriam tueri: amicos parare: illisq; adesse. Præter officiũ:
offm̃ sunt quæ ratio fugienda suggesserit. ut est parẽtes negligere: fratrum
officia omittere curam: pr̃iam quoq; aspernari. &c. Ponitur etiam officiũ ꝓ
honore: ut missi sunt legatis obuiam ciues officii gratia. Et circumsta
bant senatores Cæsarem sedẽtem in aurea sella officii gratia. i. hono
offm̃ ris gratia: quo factum est etiam: ut officia significẽt beneficia siue ob
sequia: unde illud Ciceronis: Odiosum sane genus hominum est offi
cia exprobrantium: quæ meminisse debet is: in quem collata sunt: nõ
commemorare qui cõtulit. Magistratus quoq; officium dicitur: siue
quia honoris causa factus est: siue opis populo ferendæ: siue ius suum
cuiq; & qđ cuiq; debet reddat. Ceteræ ẽt artes: q̃ mõ hõestæ sint: suã
actionem officium uocant: ut officium grammatici: officium medi
dici: officium architecti: &c. ¶ Gratior officiis. idest misteriis: meritis.
artibus: & uirtutibus: & probis actionibus: iis enim imbuti chariores
habentur: unde Cyrus apud Xenophontem li. vii. ait: Ego uos quoq;
consideratus intuebor: & quoscũq; uidero honestis rebus: bonisq; stu
hõesti dere: hos quidem honorib⁹ prosequar. Et lib. viii. eiusdem Cyrus idẽ
lege cauit: ut bonis operibus ad honoratissimam consessum ascende
hõesti retur. ¶ Gratior officiis: &c. Id Cato præcipit: quoniam ut Cicero li.
i. de oratore inquit: Iustus ac honestus labor honoribus: præmiis: splẽ
Vitia dore decoratur: uitia autem hominum: atq; fraudes damnis: uinculis:
ignominiis: uerberibus exiliis: morte: mulctantur. ¶ Gratior officiis.
Eos enim uiros suspiciunt inquit Tullius lib. ii. offi. maximisq; efferũt
probi laudibus in quibus existimant se excellentes quasdam: & singulares
uirtutes perspicere. Despiciunt autem eos: & contemnunt: in quibus
ĩprobi nihil uirtutis: nihil animi: nihil neruorum putent. & philosophus ait.
Nec dignus erit honore: si prauus sit: cum honor præmium sit uirtu
studio tis: ac bonis hominibus tribuatur. Idem philosophus lib. viii. Ethico
sus rum. sic. Studiosus enim homo iucundus est simul atq; utilis. ¶ Gra

tior officiis:&cæte.Nihil est enim ut Cicero in lælio scribit:amabilius uirtute:nihil quod magis alliciat homines ad diligendum:qppe cum propter uirtutem:& probitatem. eos etiam:quos nunquam uidim⁹ quodam modo diligamus. Et Plato lib.x.de legibus ait: qui delitiis negligentiæ:ocioq; deditus est:quem Hesiodus ignauis maximi est fucis similem dicit:non ne odio nobis habetur? Gratior officiis. Officium:& uirtus ipsa:q̃ charos redebat homines:Plato ostendit: quũ siquidem Dionysii tyranni iussu: & ira uenditum æginæ Anniceris Cyrenaicus uiginti minis siue triginta redemit:remisitq; athenas ad amicos:illi extemplo pecuniam Annicer idi restituendam curauerũt: quam ille omnino accipere noluit:asserens non eos solos dignos esse:quibus Plato curæ esset:itaq; recte Seneca in Medea inquit: Nunquam potest non esse uirtuti locus. & Zeno aiebat amaturum sapientem eos iuuenes:qui præ se ferant speciem indolis:ingeniumq; ad uirtutem aptissimum. ¶ Ne nomẽ subeas:quod dicitur officiperd. Operantes enim laudantur:& diliguntur:desides:ignaui:& inertes uitupe rantur:& negliguntur. unde Christus in Matthæo inquit: inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores:illic erit fletus: & stridor dentium:& phũs li.x.ethi.ait.Vita uero quædam est operatio: uita fœlix in uirtute uidetur consistere:fœlicitatis operatio est per uirtutem:Recte igitur Cato in Senectute Ciceronis ait:Nemo adhuc cõuenire me ualuit:quin fuerim occupatus:Recte etiam Plato libr.xii. de legibus scribit illa:mali:ignauiq; puniendi sunt:ut meliores: fortioresq; euadant.Optime ergo Xenophon li.vii.de pædia Cyri ait:nihil esse uirtute fructuosius:Artesq; bonorum fontes esse.Optime etiam libr.viii.dixerat:labores obsonium sunt bonis uiris.

Vir⁹
Piger
Plato uenditus
uirtus
ĩutilis
Via
Labor ignaui
Artes labor

Cum tibi sit coniunx:nec res:& fama laboret:
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

¶ Sensus est:cum tibi sit cõiunx:nec sit tibi res.i.coeundi uis & facultas:idq; palam sit omnibus.res autem pro uenere etiam poni & Ausonius asserit dicẽs: imperium:litem.uenerem cur una notet res. Ducas idest existimes:uitandum.i.cauendum:& fugiendum inimicum nomen amici.idest ipsum amicum fictum q tibi nomine amicus est: nõ re uera:hinc facile uxori tuæ coniungeref in domo tua conuersando tecum:ut moris est plerisq;:unde Ouidi⁹ lib.i.de arte inquit.Tuta:frequensq; uia est:per amici fallere nomen:Tutus frequẽsq; licet:sit uia: crimen habet.Eodem etiã libro ait.Heu facinus non est hosti metuendus amanti. Quos credis fidos effuge:tutus eris. Cognatum fratremq; caue.fidumq; sodalem. Prebebit ueros hæc tibi turba metus.

mariti amic⁹ amatori cauẽdi

¶Inimicum nomen amici: inimicũ ait amici nomẽ: ut fictum intelligat amicũ, qd qdẽ Cicero in lælio repræhẽdit: dicẽs. In amicitia autẽ nihil fictũ: nihil simulatũ: & qcqd est: idẽ ueræ: & uolũtariũ est. ¶Amici: uti phũs li. viii. ethi. ait: Mutuã beniuolentiã amicitiã esse dñt. & lib. ix. inqt. Amicus. n. est alius ipse. & Zeno interrogatus: quis eẽt amic⁹: Alter inqt ego. Aristoteles aũt rogatus: qd sit amicus: una inqt aĩa in duobus corporibus: unde apud Ouidiũ lib. iii. metha. Optime Narcissus ait: Nunc duo concordes anima moriemur in una. ¶Vitandũ ducas inimicũ nomen amici. Hoc maxime inqt Cato: qm̃ ut Ouidi⁹ ait: lib. ii. de arte: Cogis adulterium dando tempusq; locũq;: quo nisi cõsilio est usa puella tuo? Et li. iii. eiusdem opis: uti sanctissimus edocet: nupta uiræ timeat: rata sit custodia nuptæ: hoc decet: hoc leges: iusq;: pudorq; iubẽt. ¶Vitandũ ducas. &c. Ad euitandũ adulterium id consulit auctor: Adulterium nãq; ẽ alieni tori uiolatio: uel ꝓprii deturpatio: ut Hostiẽsis ait: qd qdem effugiendum esse: & Proptius li. ii. ostendit his uersibus. Et quas euphrates: & quas mihi misit Orantes: me capiãt nolim furta pudica tori. Scribunt & illa Leuitici capue. xxii. Siqs mœchatus fuerit cum uxore alterius: & adulterium perpetrarunt cum cõiuge ꝓximi sui: morte moriat: & mœchus: & adultera. & Thalis phs ꝓ cõtanti adultero: an iuraret: se mĩme adulterasse: nõ est ait periurium adulterio deterius. Lactantius item lib v. c. viii. sic. Non essent adulteria: & mulieræ ꝓstitutiones: & stupra: si esset notum oĩbus: damnari a deo: hæc ille. Sed utinam christiani: uelut & palæstini q̃tum adulterii crimen sit intelligeremus: nullo. n. pacto id subiretur: legitur qdem in Genesi: capite. xxvi. sic: ꝓspiciens. Abimelech rex Palæstinoræ: ꝑ fenestrã uidit Isaac uocantẽ cũ Rhebecca uxore sua: & accersito eo ait: perspicuum est: ꝙ uxor tua sit: cur mentitus es: eam sororem tuã esse? Respondit: timui ne morerer pp eã: dixitq; Abimelech: quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cũ uxore tua: & ĩduxeras sup nos grande pct̃m. Sed quare adulterii uiris odio sint: illisq; sæpe occidant: Xenophon agit li. iii. Armeni⁹. n. rex Cyro inqt: o Cyre: neq; hi: qui suis cũ uxorib⁹ adulteros cõphendũt: ob hãc causam eos interficiunt: ꝙ illas reddant impudicas: sed qa ipos existimant ab eis auferre charitatem erga uiros: itaq; iis: ut hostibus utuntur.

FINIS.

¶Impressum Venetiis per Ioannem Tacuinum de Tridino. Anno Domini. M.D.VII. Die. V. Augusti. Regnante Serenissi. Principe Leonardo Lauredano.

amicitiæ comites
amicitia
amic⁹
locus
nupta
Adulteriũ
nupta
Adulter
Adulterius
Abimelech
Isaac
Rhebecha
Adulterii